Funded by the European Union

PROBLEMATICA MINORITĂȚILOR ETNICE ȘI SECURITATEA EUROPNEANĂ

Suport de curs

Mircea Brie

Universitatea din Oradea

Structura suportului de curs

- Introducere și context
- Minorităţile naţionale, educaţia europeană și securitatea societală
- Revanşa identitară europeană. Repere teoretice şi metodologice
- Gestionarea relațiilor etno-religioase din spaţiul românesc
- Provocările identitare pentru integrarea europeană a Republicii Moldova
- Provocările identitare ale procesului de integrare europeană a Macedoniei de Nord
- Bibliografie

Introducere și context

Introducere

- acest domeniu de cercetare este unul dintre adevărurile relative
- Din această perspectivă, subiectivismul nostru național, în logica pe care o propunem, susține și respectă subiectivismul celorlalți, inclusiv adevărul lor național.
- Ca atare, obiectivele noastre se limitează la identificarea, prezentarea și, eventual, compararea diferitelor tipuri de identități văzute ca granițe și potențiale surse de conflict.

Introducere

- stabilirea identității naționale și etnice a unei persoane sau comunități
- elementele **obiective** şi **subiective** de identificare
- două perspective: **autoidentificare** și **heteroidentificare**
- Etnia și confesiunea religioasă sunt concepte în jurul cărora apar discuții și controverse, generând emoții și sentimente de o intensitate extremă. Fiecare dintre noi aparține unor astfel de comunități. În mod implicit, există o presiune puternică asupra noastră pentru a fi subiectivi.

Introducere

- Conceptul de minoritate:
- Dimensiunea sociologică
- Dimensiunea demografică

Minoritatea clasică vs. minoritatea non-clasică

- Viitorul statului naţiune!?
- Alte concepte statele: ateritorialitatea, extrateritorialitatea, etc.
- Dubla cetăţenie ca subiect de dispută intefrnaţională

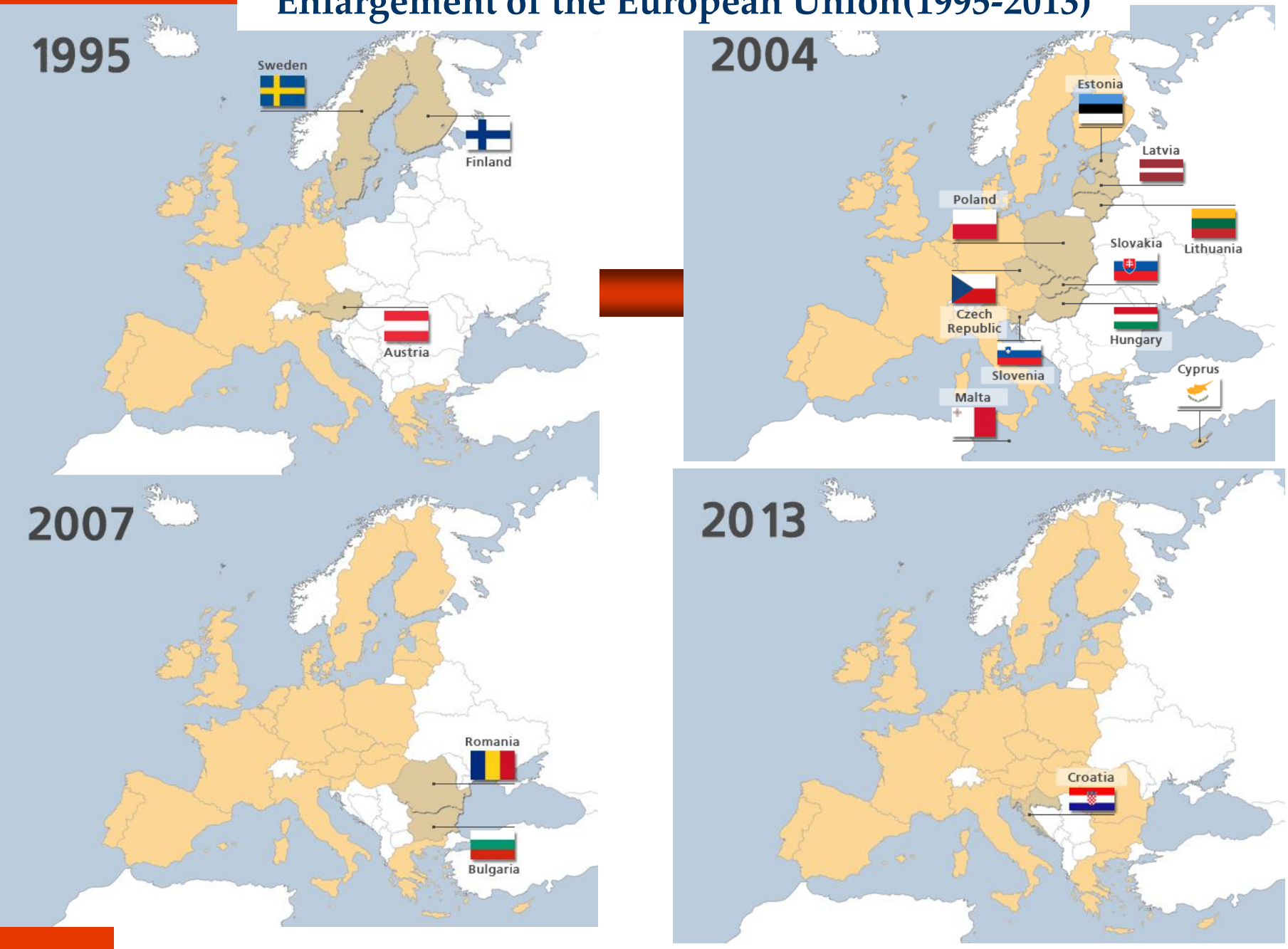
•Cortina de Fier (NATO vs. Pactul de la Varșovia)

•Source: Personal adaptation after

•http://mrparana.weebly.com/section-114.html, viewed on 07.01.14

Enlargement of the European Union(1995-2013)

- Source: BBC, http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-24367705,
- viewed on 06.01.14

●European Union (2024)

●Sursă: BBC, http://www.bbc.co.uk/news/world- middle-east-24367705, viewed on 06.01.14

Europa de la *Exclusive Borders* la *Inclusive Frontiers*

- "Europa un spațiu fără frontiere" ?!?
- "Europa este și ar trebui să rămână o casă cu multe camere"
- "frontières barrières" vs. "frontières ouvertes"
- *inclusive/open borders* (bune!?) *vs. exclusive/close borders* (rele!?)
- *hard* și *soft borders*
- Uniunea Europeană ar trebui să aibă frontiere externe hard și granițe interne soft (flexibile)!

- Vizele, controlul poliției de frontieră asupra persoanelor și mărfurilor care trec granița sunt caracteristice frontierelor *hard*
- frontierele *soft* sunt caracteristice unui sistem de tranzit mai flexibil, fără restricții de circulație pentru mărfuri și persoane
- Există mai mulți pași pentru a ajunge la acest tip de frontieră: eliminarea vizei, reducerea taxelor; contacte umane - inclusiv programe culturale, educaționale și de formare

Identitatea culturală europeană: frontiere culturale interne sau areal cultural unitar

diversitatea culturală/multiculturalismul vs. omogenizarea/unitatea culturală

1. Europa - un spaţiu al frontierelor culturale

- Europa: cultură a culturilor
- Frontieră culturală versus frontieră politică/identitate culturală
- Frontierele culturale fundamentul geopoliticii actuale

2. Europa – un arhipelag geo-cultural

- Europa culturală: între valorile şi interesele comune
- Revoluţia numerică şi societatea comunicaţiei: între diversitate şi omogenizare
- Cultura în reţea – un nou tip de frontieră culturală

Identificăm aşadar cel puţin două construcţii identitar culturale la nivel european: o cultură a culturilor, respectiv un spaţiu cultural cu o identitate puternică la nivel particular, local, regional, naţionale, sau un arhipelag cultural, respectiv un spaţiu cultural comun întrerupt de discontinuităţi.

Contextul internațional al prăbușirii Concertului European

Erodarea vechii ordini monarhice a guvernelor puternice. Prăbușirea imperiilor multinaționale

Europa în 1871

Europa Interbelică

Contextul internațional al prăbușirii Concertului European

Erodarea vechii ordini monarhice a guvernelor puternice. Prăbușirea imperiilor multinaționale

Europa în 1871

Europa contemporană

Minorităţile naţionale, educaţia europeană și securitatea societală

Perspectivă conceptuală

Pentru o mai bună înţelegere a relaţiilor descrise de cuplul terminologic majoritate – minoritate, trebuie să facem distincţie între dimensiunea *demografică* şi cea *sociologică* a acestor tipuri de relaţii.

- Sub aspect demografic relaţia majoritate – minoritate descrie o situaţie de diferenţă de volum dintre două segmente diferenţiate etnic şi religios, ce co-există într-un cadru administrativ teritorial, de obicei pe teritoriul unui stat.

- În sens sociologic, raporturile de minoritate – majoritate descriu o situaţie de asimetrie dintre grupuri în termeni de putere sau autoritate, în esenţă un raport de subordonare a comunităţii(comunităţilor) minoritare de către o majoritate dominantă.

Perspectivă conceptuală

Distincţia între cele două perspective - demografică şi sociologică - se impune dintr-un motiv foarte simplu: modalităţile instituţionalizate de gestionare a relaţiilor de putere şi autoritate nu se suprapun neapărat cu raporturile demografice.

Sau,

Mai simplu formulat: puterea nu aparţine întotdeauna celor mulţi, ci grupurilor care controlează resursele de putere şi autoritate într-o societate, care pot fi minoritare în sens demografic.

Exemplul clasic este cel al (fostului) **regim apartheid din Africa de Sud**, unde albii (cu toate că reprezentau o minoritate în sens demografic) deţineau controlul asupra populaţiei de culoare (majoritară în sens demografic).

Perspectivă conceptuală

- ***Majoritatea dominantă*** este acea configuraţie a relaţiilor inter-etnice sau inter-religioase în care grupul majoritar reprezintă segmentul cel mai voluminos din populaţie, şi controlează şi pârghiile puterii.
- ***Elitele dominante***, cu toate că sunt în minoritate în sens demografic, controlează statul, sau alte pârghii ale exercitării instituţionalizate a puterii (vezi situaţia mai sus prezentată din Africa de Sud),
- ***subordonând masele*** (masa subordonată), adică grupurile aflate în majoritate demografică, dar în minoritate sociologică
- În situaţia „tipică” de ***minoritate*** sunt acele grupuri care nici nu sunt într-o poziţie de autoritate dominantă dar, comparativ cu alte grupuri etnice din societatea respectivă, sunt şi mai puţini.

Perspectivă conceptuală

- În relaţia minoritate-majoritate sociologii folosesc teremenii:

1. ***minoritate marginală*** în situaţiile în care între grupurile majoritare şi minoritate există diferenţe nu numai sub aspectul puterii şi influenţei dar şi în termeni de clasă, de poziţie în structura socială.

Altfel spus, există o şansă destul de mare ca apartenenţa etnică sau religioasă şi o anumită poziţie de clasă să coincidă, deci minorităţii.

2. ***minoritate cu status scăzut*** (sau grupuri etnice ori religioase stigmatizate) pentru acele grupuri care, pe lângă faptul că sunt subordonate în termeni de relaţii de putere, li se mai atribuie anumite caracteristici negative.

Cei ce fac parte din acest grup sunt consideraţi (sub anumite aspecte) inferiori faţă de majoritate, existând norme sociale referitoare la evitarea anumitor contacte şi relaţii cu indivizii aparţinând grupului etnic sau religios respectiv.

Minoritate naţională vs. minoritate etnică

- C.-L. Popescu face distincţia între minorităţi naţionale şi minorităţi etnice “după cum există sau nu un alt stat decât acela în care trăiesc cetăţeni aparţinând respectivei minorităţi şi în care persoanele de aceeaşi origine naţională constituie o majoritate. Spre exemplu, în România, maghiarii ori germanii sunt minoritate naţională, în timp ce romii sunt minoritate etnică”.
- În mod obişnuit se consideră că *naţionalitatea* desemnează apartenenţa la o comunitate conturată suficient de exact din punct de vedere politic ce are la bază unitatea de teritoriu, limbă, viaţă economică, socială, culturală şi de factură psihică şi are conştiinţa originii şi a propiului destin. *Apartenenţa etnică* desemnează legătura unei persoane cu o entitate distinctă de indivizi constituită ca formă istorică de comunitate între oameni şi care are la bază unitatea de teritoriu, limbă, cultură, tradiţii, etc.

- De reţinut este faptul că delimitarea dintre cele două concepte nu capătă nicio semnificaţie în dreptul internaţional, neexistând un interes vădit spre a se clarifica distincţia dintre cei doi termeni.

Ce anume face diferenţa între minorităţile naţionale/etnice şi popoare?

- **Factorul teritorial**. El reprezintă un element esenţial în procesul constituirii popoarelor. De cealaltă parte, deşi adeseori minorităţile naţionale/etnice sunt concentrate într-o anumită regiune, de multe ori ele se găsesc dispersate.
- **Gradul de organizare politică** este mult mai redus în cazul minorităţilor, chiar dacă şi acestea îşi constituie o serie de structuri reprezentative.
- **Dinamica grupului este una distinctă**. Dacă în cazul ***poporului*** aspiraţia spre o existenţă individuală este esenţială pentru definirea şi devenirea sa ca atare, în cazul ***minorităţilor***, scopul principal este menţinerea identităţii culturale, lingvistice şi religioase în cadrul organizării politice existente sau prin optimizarea acesteia.

S-ar putea spune că elementul „subversiv" este mai redus în cazul minorităţilor, iar, în momentul în care el apare, poate întrebarea corectă nu ar fi dacă minorităţile pretind un drept (nejustificat) la autodeterminare, ci dacă presiunile exterioare (ameninţarea la adresa identităţii sale) nu declanşează, de fapt, procesul constituirii unei conştiinţe naţionale distincte.

Etnicitatea între dimensiunile obiective şi cele subiective

Dimensiuni obiective sunt considerate a fi:

- limba,
- religia,
- specificităţi în organizarea politică,
- ocuparea unui anumit teritoriu,
- artefacte ale culturii respective,
- mentalitate distinctă a comunităţii,
- aspecte specifice ale modului de viaţă,
- diferenţe antropologico-fizice, rasiale

Dimensiuni subiective sunt considerate a fi:

- Credinţa într-un strămoş comun, discursul mitic sau ştiinţific al etnogenezei
- Discursul despre comunitatea soartei în istorie
- Reprezentări subiective despre principalele trăsături caracteristice ale grupului etnic respectiv (autostereotipii) – o sumă de virtuţi şi defecte

Etnicitatea între dimensiunile obiective şi cele subiective

- **Heteroidentificarea etnică** – este actul prin care un individ este încadrat de alţii ca aparţinând unei anumite etnii. În general, conferirea unui etnonim unui individ are la baza criterii asupra cărora există un consens cvasiunanim.
- **Autoidentificarea etnică** – este situaţia în care un individ se decide singur asupra apartenenţei lui etnice. Desigur, în majoritatea cazurilor, autoidentificarea ţine cont de criteriile hetereoidentificării

Operarea cu cele două concepte este utilă atunci când sunt analizate grupuri etnice asupra cărora se răsfrâng o serie de stereotipii negatice. Ex. romii din România: 3,2% în 2011 (aprox. 621.000 persoane), faţă de aprox. 1 milion în estimări

Etnicitatea între dimensiunile obiective şi cele subiective

Hetero- sau autoidentificarea nu se poate face la fel în toate situaţiile.

În cazul Bosniei nu limba constituie elementul principal al delimitării etnice. Aici religia este mult mai importantă: ortodocşii sunt sârbi, musulmanii, bosniaci, catolicii croaţi. Astfel, graniţele etnice corespund celor confesionale. Religia constituie criteriul de includere sau excludere dintr-un grup.

În Catalonia 56,5% din populaţie consideră că cei care trăiesc şi lucrează aici (indiferent de originea lor) pot să se considere catalani, faţă de 33,3% care consideră că doar aceia care vorbesc catalana se pot considera catalani.

Stereotipuri, prejudecăţi, discriminare

- **Stereotipuri şi prejudecăţi**

- Imagini "mitice" ---- cunoştinţele, clişeele despre grupul etnic respectiv

"X este fiul unui pantofar sărac. X, mai tot timpul, trândăvea şi prefera să se joace în loc să muncească. Ce etnie avea copilul X ?"

- Clişeele generalizate despre aspectul fizic, trăsăturile morale şi de caracter cu ajutorul cărora descriem un grup – **stereotipuri**
- **Atitudinea** – un complex de aşteptări şi judecăţi anterioare oricărei experienţe individuale
- **Prejudecata** - complex de aşteptări şi judecăţi care preced şi marchează acţiunea

ATITUDINE: *Nu-i pot suporta pe romi.* – Raportare afectivă. Evaluare

STEREOTIPIE: *Pentru că toţi sunt hoţi.* – Argumentarea unei atitudini defavorabile

- Crearea de **ţapi ispăşitori**

Stereotipuri, prejudecăţi, discriminare

Apelul la anumite sensibilizări, la amănunte şi excepţii nesemnificative ce sunt legate apoi, printr-un mecanism propriu de interpretare, de stereotipii necesare raţionalizării, este calea ce duce spre prejudecăţi şi discriminare.

X: *Problema evreilor este că se interesează numai de grupul lor*

Y: *Conform evidenţelor unor companii organizate în scopuri caritabile rezultă că evreii, raportat la proporţia lor din populaţie, donează mai mult decât cei care nu sunt evrei.*

X: *Asta este dovada că întotdeauna s-au străduit să cumpere bunăvoinţa altora şi întotdeauna se amestecă în treburile creştinilor. Numai la bani se gândesc, de aceea sunt atâţia bancheri evrei.*

Y: *O altă investigaţie făcută nu de mult, arată că proporţia evreilor în afaceri bancare este mică. Sunt mult mai mulţi bancheri neevrei decât evrei.*

X: *Păi, tocmai despre asta este vorba; nu au curajul să intre în afacerile cinstite. În schimb, mulţi dintre ei investesc în industria filmului, în localuri de noapte şi în alte afaceri dubioase.*

O asemenea dinamică a raţionalizării prejudecăţilor face posibilă incriminarea unor grupuri etnice în situaţii de criză sau în contextul unor probleme sociale.

Stereotipuri, prejudecăţi, discriminare

"**Scala discriminării**"

- **Verbalizarea** – condamnarea, blamarea
- **Evitarea** – limitarea şi chiar evitarea contactelor
- **Discriminarea** – trecerea de la evitarea pasivă la acţiuni îndreptate împotriva indivizilor grupului (excluderea, respingerea, izolarea)
- **Acţiuni violente** – agresarea, distrugerea bunurilor
- **Exterminarea fizică** – stadiul avansat de respingere şi ură

Minorităţile naţionale: nivele de analiză educaţională

- **Perspectiva demografică**

- Permite analiza şi vizualizarea dimensiunii cantitative şi structurate a populaţiei pe grupuri naţional-etnice sau religioase
- Ponderea grupului etnic poate fi legată de statusul acesteia
- Mobilitatea naturală, teritorială, dar şi socială a minorităţilor
- Familia, starea civilă şi “valorile” familiale

Minorităţile naţionale: nivele de analiză educaţională

- **Perspectiva administrativ-politică**

- Permite analize cu privire la gradul de implicare administrativ-politică a minorităţilor
- Prezenţa minorităţilor în spaţiul administrativ-politic versus cadru legislativ
- Analiza discursului leaderilor politici ai minorităţilor prezenţi în spaţiul public local sau naţional
- Activism sau pasivism politic
- Naţionalism, fundamentalism şi extremism în spaţiul public
- Autonomia teritorială pe criterii etnice

Minorităţile naţionale: nivele de analiză educaţională

- **Perspectiva legislativă**

- Analiza cadrului legislativ ce face trimitere la minorităţi
- Drepturile minorităţilor în spaţiul public
- Statutul minorităţilor
- Drepturile şi libertăţile colective
- Discriminarea negativă sau pozitivă la nivel instituţional şi legislativ
- Trimiterile legislative cu privire la posibilitatea conservării şi prezervării identităţii minorităţilor
- Promovarea principiilor de egalitate şi de nediscriminare în raport cu majoritatea

Minorităţile naţionale: nivele de analiză educaţională

- **Perspectiva cultural-educaţională**

- Specificitatea culturală a minorităţilor în educaţie
- Promovarea şi prezervarea identităţii culturale
- Cultura minorităţilor în spaţiul public
- Dialogul intercultural
- Amestecul cultural
- Culturi de contact
- Multiculturalitate vs. interculturalitate
- Educaţia interculturală
- De la etnocentrism la alteritate

Minorităţile naţionale: nivele de analiză educaţională

- **Perspectiva socio-economică**
  - Statusul socio-economic al minorităţilor
  - Integrarea socio-economică a minorităţilor, inclusiv a imigranţilor
- **Perspectiva asocierii: etnie - confesiune**
  - Asocierea identitară etno-confesională şi relaţia cu majoritatea
  - Ecumensimul contemporan vs. violenţa conflictelor inter-religioase

Minorităţile naţionale: nivele de analiză educaţională

- **Perspectiva dezbaterii naţional vs. european**

- Europenism vs. Naţionalism – frontiera etno-culturală
- Intensitatea sentimentului de apartenenţă la valorile naţionale, respectiv europene
- Euroscepticism şi naţionalism extrem
- Interesul naţional vs. intersul european
- Diversitatea europeană vs. unitatea naţională
- Locul patriotismului în contextul integrării europene
- Cooperarea transfrontalieră şi identitatea spaţiului euroregional

Minorităţile naţionale: nivele de analiză educaţională

- **Perspectiva lingvistică**
  - Promovarea şi prezervarea limbii materne
  - Comunicarea în limba maternă în spaţiul public
  - Multilingvismul
  - Oficializarea limbilor minorităţilor
- **Perspectiva vieţii cotidiene**
  - Habitatul şi formele de exprimare cotidiană a minorităţilor
  - Obiceiuri, tradiţii şi specificităţi ale minorităţilor

Minorităţile naţionale: nivele de analiză educaţională

- **Perspectiva valorilor europene**

- Respectarea demnităţii umane
- Respectarea şi promovarea libertăţii
- Democraţia
- Egalitatea
- Respectarea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale

Protecţia comunităţilor minoritare

Aceasta se bazează pe:

a)*principiul respectului diversităţii*, într-o mare măsură diferit de principiul toleranţei care presupunea aroganţa raportului ierarhic între tolerant şi tolerat;

b)*principiul convieţuirii parteneriale* (al parteneriatului) care presupune asocierea minorităţilor la actul de conducere general (de guvernământ, în special);

c)*principiul discriminării pozitive* care presupune acordarea, în favoarea minorităţilor, a unor privilegii, atunci când acestea sunt necesare spre a compensa inegalitatea numerică dintre ele şi majoritate;

d)*principiul conservării identităţii culturale* care priveşte crearea condiţiilor pentru păstrarea elementelor de identificare ale comunităţii în cauză (limbă, religie, tradiţii etc.);

e)*principiul integrării multiculturale* (multiculturalismul) care depăşeşte simpla coexistenţă şi, refuzând, în egală măsură, atât asimilarea minorităţilor, cât şi izolarea (insularizarea, ghetoizarea) lor, urmăreşte ca membrii fiecărei entităţi, fie ea majoritară sau minoritară, să-şi însuşească, să înţeleagă, să respecte şi să se exprime conform valorilor specifice culturii celorlalte comunităţi culturale conlocuitoare. Societatea multiculturală nu numai că respectă diversitatea dar, în acelaşi timp, păstrează şi sintetizează valorile culturale ale tuturor grupurilor cu identitate proprie care coexistă pe teritoriul unui stat dat.

Modele care răspund diversităţii etnice

- *Modelul asimilării* (cazul Statelor Unite şi al Franţei) presupune încorporarea în întregime a minorităţilor etnice într-o societate. Acestea îşi abandonează caracteristicile lingvistice, culturale şi sociale distincte şi adoptă particularităţile grupului dominant. Rolul statului este limitat, deoarece responsabilitatea revine individului care a optat pentru schimbare.
- *Modelul diferenţierii* presupune evitarea unui conflict prin intermediul unui proces care elimină sau minimalizează contactul cu minorităţile. O viziune extremă a modelului diferenţierii include expulzarea minorităţilor etnice sau împiedică participarea minorităţilor la viaţa socială a ţării în care trăiesc.
- *Modelul multiculturalismului* recunoaşte legitimitatea şi nevoia de egalitate între grupurile etnice în ceea ce priveşte exprimarea diversităţii culturale. Multiculturalismul include minorităţile ca parte a societăţii întregi şi acceptă caracteristicile lor culturale, distincte. Acest model a fost adoptat de ţări precum Australia, Canada şi Suedia. Şi statul român a îmbrăţişat, prin constituţie, politici şi practică, abordarea multiculturală

Revanşa identitară europeană

- repere teoretice şi metodologice -

Introducere & concepte

- ***Identitate la nivel european, național și regional***
  - Cetățean european poate fi italian, german sau roman
  - Un cetățean italian poate fi sicilian, napolitan, venețian, piemontez, toscan etc. Un cetățean german poate fi bavarez, sas, prusac sau austriac. Un român poate fi ardelean, oltean sau moldovean.
- ***Globalizarea identității vs. glocalizarea identității***

Introducere & concepte

- Chiar dacă statele națiune rămân foarte puternice, în contextul geopolitic actual, → **Asocierea stat național-teritoriu-frontieră poartă unele nuanțe**.
- Principii precum **extrateritorialitatea** și chiar **nonteritorialitatea** devin subiecte discutate despre logica statală națională și internațională.
- În Europa există o creștere a revendicărilor de identitate; → **etno-separatismul teritorial este risc pentru mai multe state**
- Moda referendumului secesionist
- Precedentul Kosovo
- Cazul referendumului din Crimeea, importat/exportat în Abhazia și Osetia de Sud, Transnistria sau Găgăuzia ține sub tensiune Europa de Est și granițele de est ale UE, aducând în prim-plan exercițiul puterii de către noul imperialism rus.

Europa contemporană. O nouă etapă a emancipării etno-naționale: revanșa identitară

- Identități europene, naționale și regionale

- Ca urmare a *crizelor sistemice la nivelul UE* (economice, financiare, sociale, instituționale sau de legitimitate), a noilor realități geopolitice din proximitate (de exemplu, situația din Ucraina, Orientul Apropiat, Africa de Nord), dar și ca urmare a migrației masive, găsim o revenire la ***identitățile locale, regionale sau naționale***

- ***Discursul public***: dușmani externi și interni - Uniunea Europeană, Rusia, globalizarea, imigrantul, companiile multinaționale, minoritățile naționale... ceilalți / războaiele sfinte ale națiunii

- Țările Grupului Visegrád + România, Austria, Italia... retorica naționalistă a liderilor politici precum Vladimir Putin în Rusia sau Recep Tayyip Erdogan în Turcia: trecutul imperialist glorios al propriei lor istorii

Preambul

Metodologie, Premise, Ipoteze, Antagonismul abordărilor

- Procesul de construcţie europeană a fost însoţit de un puternic *proces de construcţie identitară europeană*.
- Stimulată de fenomenul globalizării, de succesul UE, în special de extinderea europeană spre est şi dispariţia „Cortinei de Fier”, *identitatea europeană a cunoscut o exaltare* atât la nivel de discurs public, cât şi la nivel cotidian.
- Ca efect al crizelor devenite sistemice la nivelul UE (economice, financiare, sociale, instituţionale sau de legitimitate), a noilor realităţi geopolitice din spaţiul de proximitate (ex. situaţia din Ucraina, Orientul Apropiat, Nordul Africii), dar şi ca efect al migraţiei masive, constatăm o *reîntoarcere către identităţile locale, regionale sau naţionale*.
- UE poate fi considerată principala perdantă sau principala beneficiară în contextul în care toate acestea pot fi asociate unei etape necesare în consolidarea procesului de construcţie europeană.

Preambul
Metodologie, Premise, Ipoteze, Antagonismul abordărilor

- În literatura de specialitate identificăm ca efecte ale globalizării *universalizarea (uniformizarea!?) valorilor* , dar şi *violenţa etnică, extremismul, naţionalismul*, etc.
- Predicţiile liberale optimiste de după anii ‘90 salutau *disoluţia binomului stat-naţiune*, în realitate statele nu mai pot exista astăzi decât dacă se bazează pe un *surplus naţional şi etnic* foarte puternic.
- “*globalizarea identitară*” s-a dovedit a fi mai puternică în societăţile urbane şi industrializate, iar acolo unde există zone rurale consistente, un patrimoniu şi o tradiţie culturală bogată s-a dezvoltat o rezistenţă la globalizare.
- Identitatea locală, naţional-culturală este prezervată mai puternic în mediul rural-agrar şi în aria proximităţii de referinţă a siturilor culturale

Preambul

Metodologie, Premise, Ipoteze, Antagonismul abordărilor

Perioada de bunăstare şi creştere economică a *consolidat identitatea europeană şi sentimentul apartenenţei europene*.

În contextul noilor crize economico-sociale şi geopolitice asistăm la „*revanşa identitară*” şi „*sentimentul întoarcerii spre identitatea istorică, naţională şi culturală*”

Interesele europene vs. *interesele naţionale*

Preambul

Metodologie, Premise, Ipoteze, Antagonismul abordărilor

- **Disputa majoritate – minoritate în Europa Centrală şi de Est**

  Conceptele : grup etnic => minoritate naţională => comunitate naţională

  restrictiv-individuală => revendicativ-colectivă

- **Dimensiunea subiectivă şi obiectivă a identităţii**

  Spre deosebire de conceptul de *origine naţională*, care se referă la ceva dat, moştenit prin naştere, *identitatea naţională* este, înainte de toate, expresia conştiinţei apartenenţei la o comunitate culturală care se defineşte ca o comunitate politică. – un "plebiscit cotidian" (Ernest Renan)

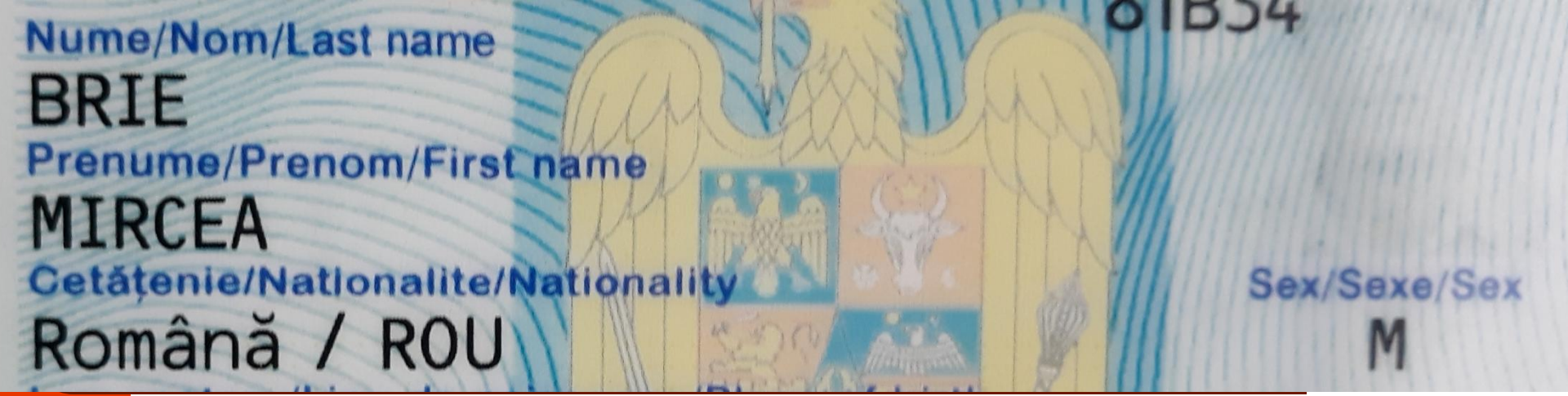
- **Identitatea naţională europeană vs. Conştiinţa naţională americană**

  Identitatea naţională europeană serveste grupul etnic => *naţionalismul*

  Identitatea naţională americană serveste ţara => *patriotismul*

Imaginea identităţii în Europa

- Există o identitate europeană unitară?!
- Vechiul clivaj Vest/Est. *identităţii naţionale*
- Europa de Est a avut o cale diferită de dezvoltare, în Identitatea Europei Centrale
- Noul clivaj Nord/Sud. Europa Protestantă vs. Europa Catolic-Ortodoxă
- Cetăţeni europeni vs. cetăţeni ai statelor naţionale
- Autoidentificarea şi heteroidentificarea
- Migraţia şi identitatea imigrantului în Europa
- În majoritatea ţărilor occidentale identitatea naţională s-a construit în principal în jurul identităţii de cetăţean, iar teritoriul statutului a devenit în consecinţă termenul fundamental de referinţă pentru „teritoriul naţional” – *dimensiunea civică a* care etnicitatea*, apartenenţa etnică a îndeplinit un* rol fundamental în construirea identităţii naţionale – *dimensiunea etnică a identităţii naţionale*

Nationalitate/Nationalite/Nationality

Cetatenie/Citoyennete/Citizenship

- În majoritatea țărilor occidentale, identitatea națională a fost construită în principal în jurul **identității cetățeniei** - *dimensiunea civică a identității naționale* → patriotism
- În Europa de Est, **etnia** a jucat un rol cheie în construirea identității naționale – *dimensiunea etnică a identității naționale* → naționalism
- O caracteristică fundamentală a construcțiilor statale ale statului național din Europa de Est este lipsa permanentă de *legitimitate*
- *o sursă fundamentală de tensiune interetnică*
- sacralizarea teritoriului statului considerat *teritoriu national (! etnic)*
- filozofia cultural-istoric este de a nelegitima contribuția altor comunități naționale

Imaginea identităţii în Europa

- **Modelul Vestic al naţiunii**: subliniază poziţia centrală a teritoriului naţional sau pământului natal al naţiunii
- **Modelul Estic**: preocupat de originea etnică şi legăturile culturale
- O caracteristică fundamentală a construcţiilor statale de tip stat naţional din estul Europei: *permanenta lipsă de legitimitate* sau, mai degrabă, legitimitatea incompletă a acestora.

*Prin identificarea statului cu o singură identitate naţională, celelalte comunităţi naţionale s-au găsit inevitabil în afara acestui proces de legitimare, ceea ce a constituit **o sursă fundamentală de tensiune inter-etnică**.*

=> sacralizarea teritoriului statal considerat teritoriu naţional (proprietatea de drept a unei singure naţiuni!), iar filozofia cultural-istorică este aceea de a delegitima pe cât posibil contribuţia celorlalte comunităţi naţionale

Revanşa identitară

- Există o îndreptare aproape obsedantă a lumii contemporane spre **etnicitate,** spre specificul naţional
- În acest context tendinţa actuală a popoarelor europene nu poate fi decât păstrarea **identităţii culturale/naţionale** (sau crearea ei!)
- În Europa **sporesc revendicările identitare** şi există riscul ca mai multe state să se confrunte în curând cu un separatism etno-teritorial.
- Migraţia şi glocalizarea identităţii – imigrantul obţine cetăţenia, nu şi etnia
- Teoria statelor mici (Leopold Kohr)

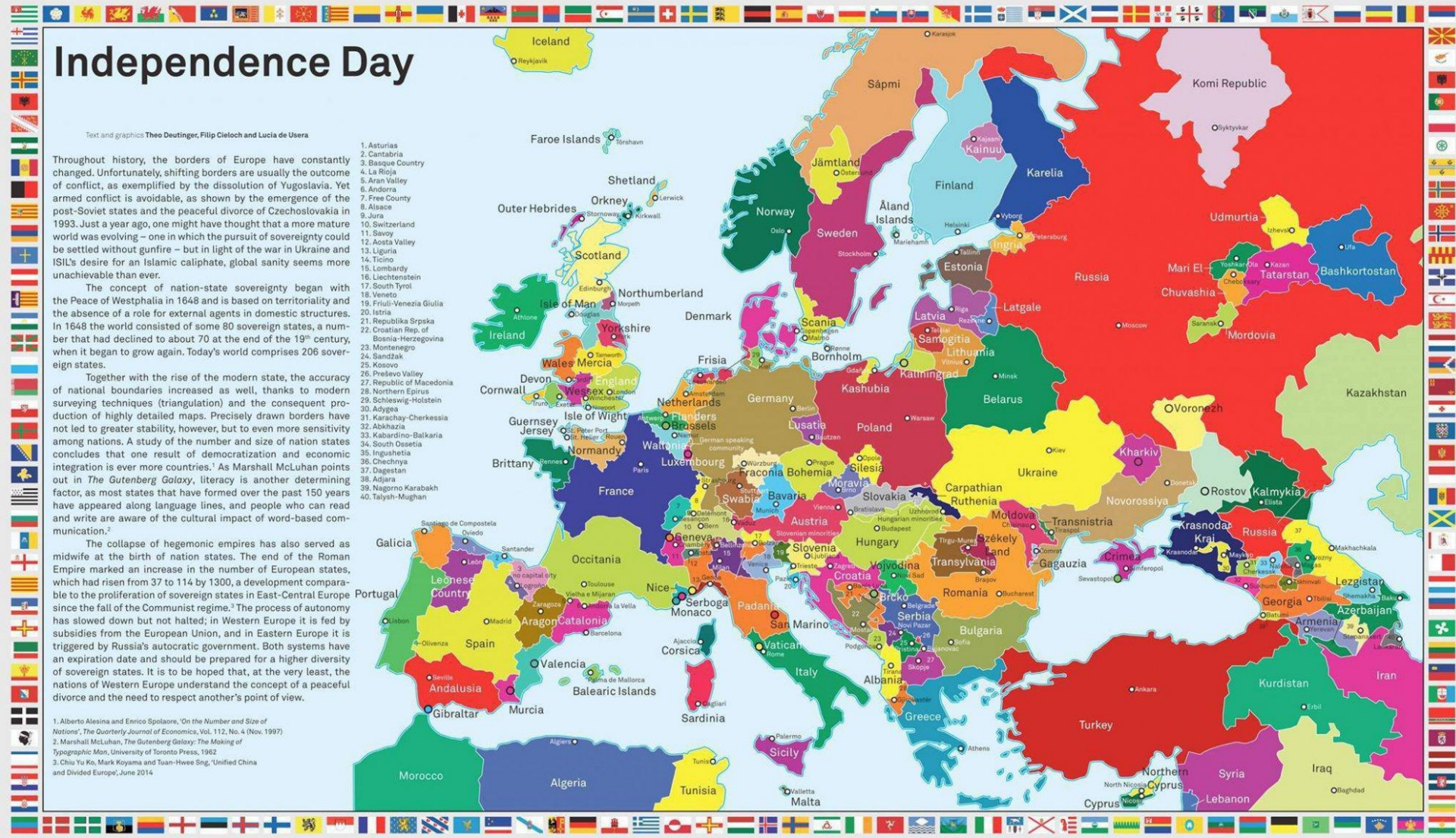
Harta-proiect a ,,Europei regiunilor", elaborata in baza materialelor Mesei Rotunde a LigiiJurnalismului Conservator cu genericul ,,Regiunile unite ale Europei: Kosovo ca inaintas in procesul de glocalizare europeana”

Proiectul hartii Statelor Unite ale Europei, in viziunea lui Freddy Heineken, inspirat din tezele lui Leopold Kohr

Independence Day

Text and graphics **Theo Deutinger, Filip Cieloch and Lucia de Usera**

Throughout history, the borders of Europe have constantly changed. Unfortunately, shifting borders are usually the outcome of conflict, as exemplified by the dissolution of Yugoslavia. Yet armed conflict is avoidable, as shown by the emergence of the post-Soviet states and the peaceful divorce of Czechoslovakia in 1993. Just a year ago, one might have thought that a more mature world was evolving – one in which the pursuit of sovereignty could be settled without gunfire – but in light of the war in Ukraine and ISIL's desire for an Islamic caliphate, global sanity seems more unachievable than ever.

The concept of nation-state sovereignty began with the Peace of Westphalia in 1648 and is based on territoriality and the absence of a role for external agents in domestic structures. In 1648 the world consisted of some 80 sovereign states, a number that had declined to about 70 at the end of the 19th century, when it began to grow again. Today's world comprises 206 sovereign states.

Together with the rise of the modern state, the accuracy of national boundaries increased as well, thanks to modern surveying techniques (triangulation) and the consequent production of highly detailed maps. Precisely drawn borders have not led to greater stability, however, but to even more sensitivity among nations. A study of the number and size of nation states concludes that one result of democratization and economic integration is ever more countries.[1] As Marshall McLuhan points out in *The Gutenberg Galaxy*, literacy is another determining factor, as most states that have formed over the past 150 years have appeared along language lines, and people who can read and write are aware of the cultural impact of word-based communication.[2]

The collapse of hegemonic empires has also served as midwife at the birth of nation states. The end of the Roman Empire marked an increase in the number of European states, which had risen from 37 to 114 by 1300, a development comparable to the proliferation of sovereign states in East-Central Europe since the fall of the Communist regime.[3] The process of autonomy has slowed down but not halted; in Western Europe it is fed by subsidies from the European Union, and in Eastern Europe it is triggered by Russia's autocratic government. Both systems have an expiration date and should be prepared for a higher diversity of sovereign states. It is to be hoped that, at the very least, the nations of Western Europe understand the concept of a peaceful divorce and the need to respect another's point of view.

1. Asturias
2. Cantabria
3. Basque Country
4. La Rioja
5. Aran Valley
6. Andorra
7. Free County
8. Alsace
9. Jura
10. Switzerland
11. Savoy
12. Aosta Valley
13. Liguria
14. Ticino
15. Lombardy
16. Liechtenstein
17. South Tyrol
18. Veneto
19. Friuli-Venezia Giulia
20. Istria
21. Republika Srpska
22. Croatian Rep. of Bosnia-Herzegovina
23. Montenegro
24. Sandžak
25. Kosovo
26. Preševo Valley
27. Republic of Macedonia
28. Northern Epirus
29. Schleswig-Holstein
30. Adygea
31. Karachay-Cherkessia
32. Abkhazia
33. Kabardino-Balkaria
34. South Ossetia
35. Ingushetia
36. Chechnya
37. Dagestan
38. Adjara
39. Nagorno Karabakh
40. Talysh-Mughan

1. Alberto Alesina and Enrico Spolaore, '*On the Number and Size of Nations*', *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 112, No. 4 (Nov. 1997)
2. Marshall McLuhan, *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*, University of Toronto Press, 1962
3. Chiu Yu Ko, Mark Koyama and Tuan-Hwee Sng, 'Unified China and Divided Europe', June 2014

znikam5 z wykop.p

Imaginea UE – reîntoarcerea la naţional/regional

- Analiza datelor din Eurobarometre / 2007, 2012, 2014

Question: QA40 In your opinion, among the following issues, which are those that most create a feeling of community among European Union citizens? (MAX. 3 ANSWERS)

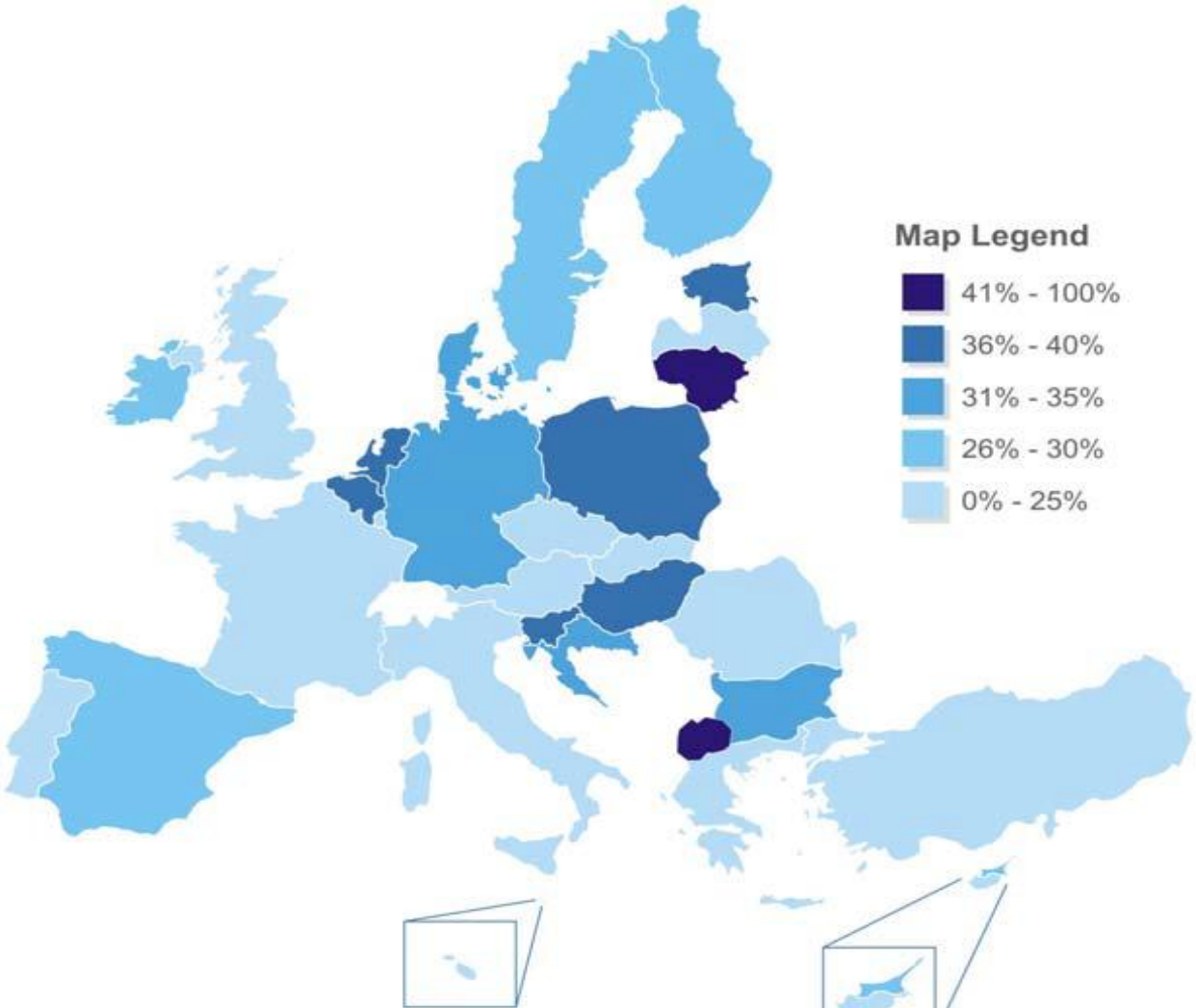
Answers: Economy

2007

LT	45%
NL	40%
HU	40%
EE	39%
PL	38%
BE	37%
SI	37%
BG	35%
DE	33%
DK	32%
IE	30%
FI	29%
SE	28%
ES	27%
EU27	27%
FR	25%
CY*	24%
LV	24%
CZ	23%
RO	23%
AT	22%
EL	21%
MT	21%
SK	21%
IT	20%
UK	19%
PT	18%
LU	17%

* CY(tcc) = 29%

MK	47%
HR	35%

Question: QA40 In your opinion, among the following issues, which are those that most create a feeling of community among European Union citizens? (MAX. 3 ANSWERS)

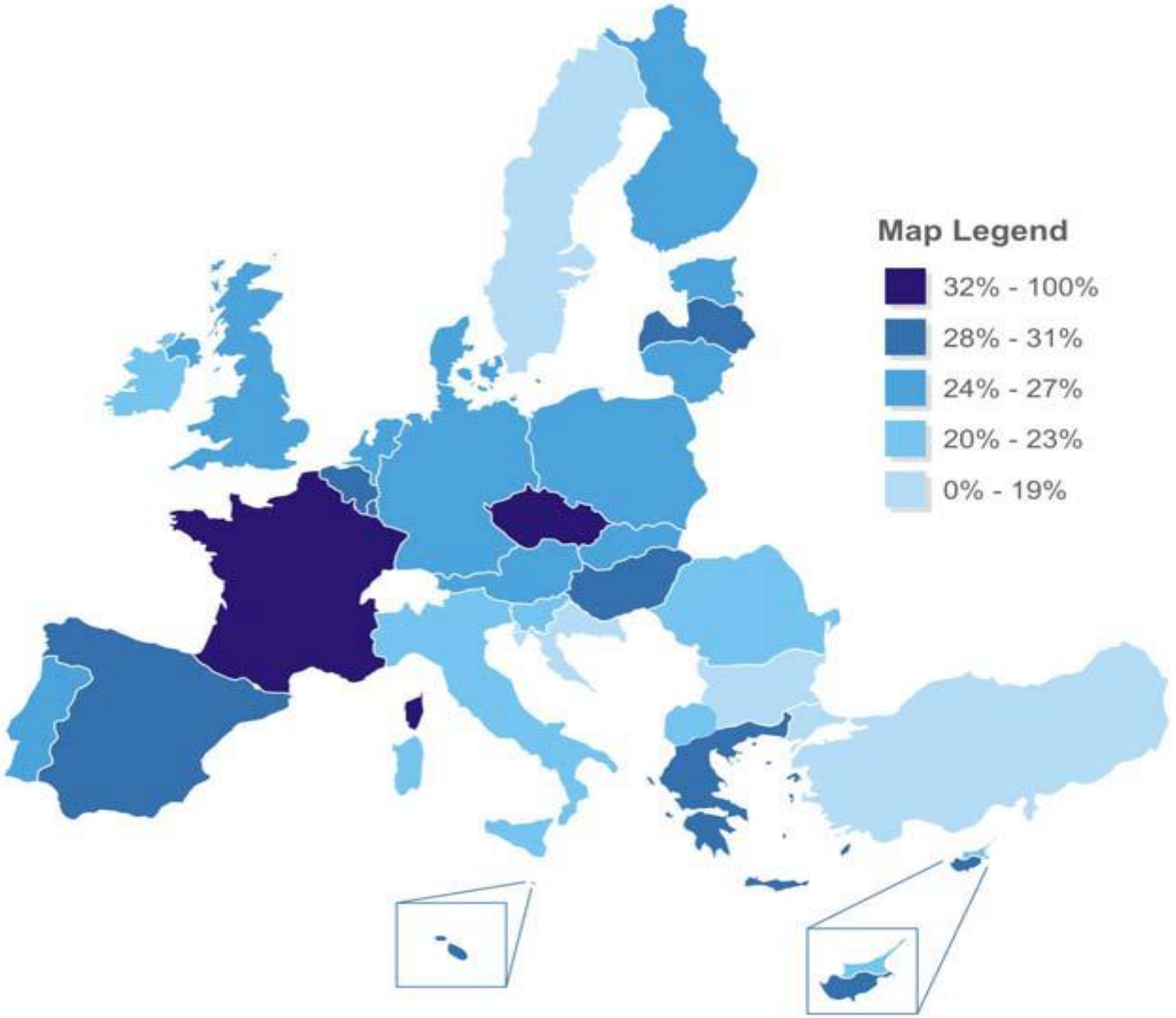
Answers: Culture

2007

CZ	35%
FR	33%
EL	30%
ES	30%
CY*	30%
LV	30%
MT	30%
HU	29%
BE	28%
LU	28%
DK	27%
DE	27%
UK	27%
LT	27%
SK	27%
EU27	27%
PT	26%
AT	25%
EE	25%
PL	25%
NL	24%
FI	24%
IE	23%
IT	23%
SI	23%
RO	21%
SE	18%
BG	15%

* CY(tcc) = 21%

MK	21%
HR	19%
TR	17%

Question: QA33.4 People may feel different levels of attachment to their village, town or city, to their country or to the European Union. Please tell me how attached you feel to...

Option: European Union

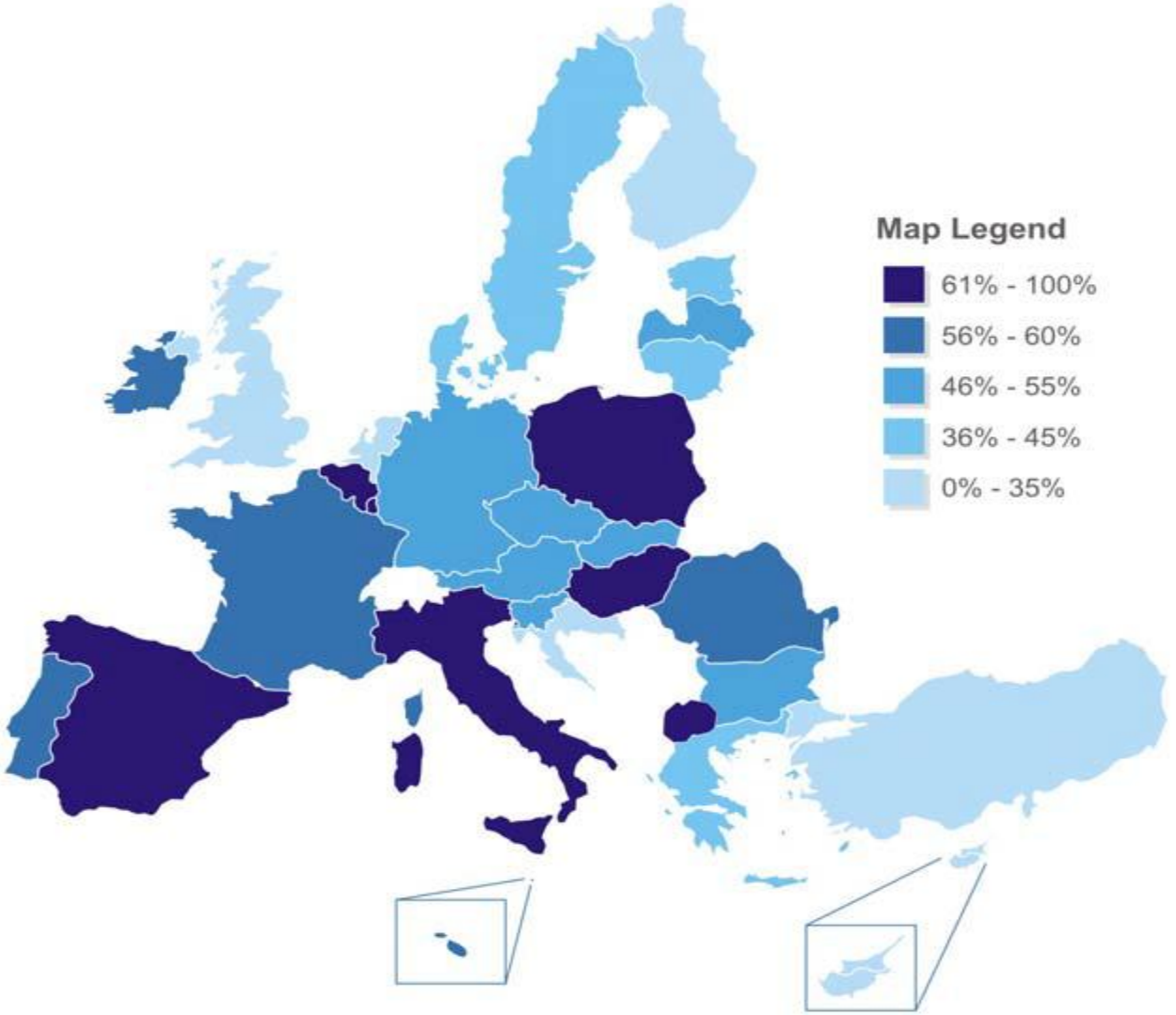
Answers: Attached

2007

BE	66%
PL	65%
LU	63%
ES	62%
IT	62%
HU	61%
IE	57%
FR	56%
PT	56%
MT	56%
RO	56%
DE	55%
SK	55%
SI	55%
EU27	53%
LV	52%
CZ	50%
AT	48%
BG	46%
LT	42%
EL	41%
EE	41%
DK	40%
SE	38%
UK	34%
NL	32%
CY*	32%
FI	30%

* CY(tcc) = 33%

MK	71%
HR	32%
TR	25%

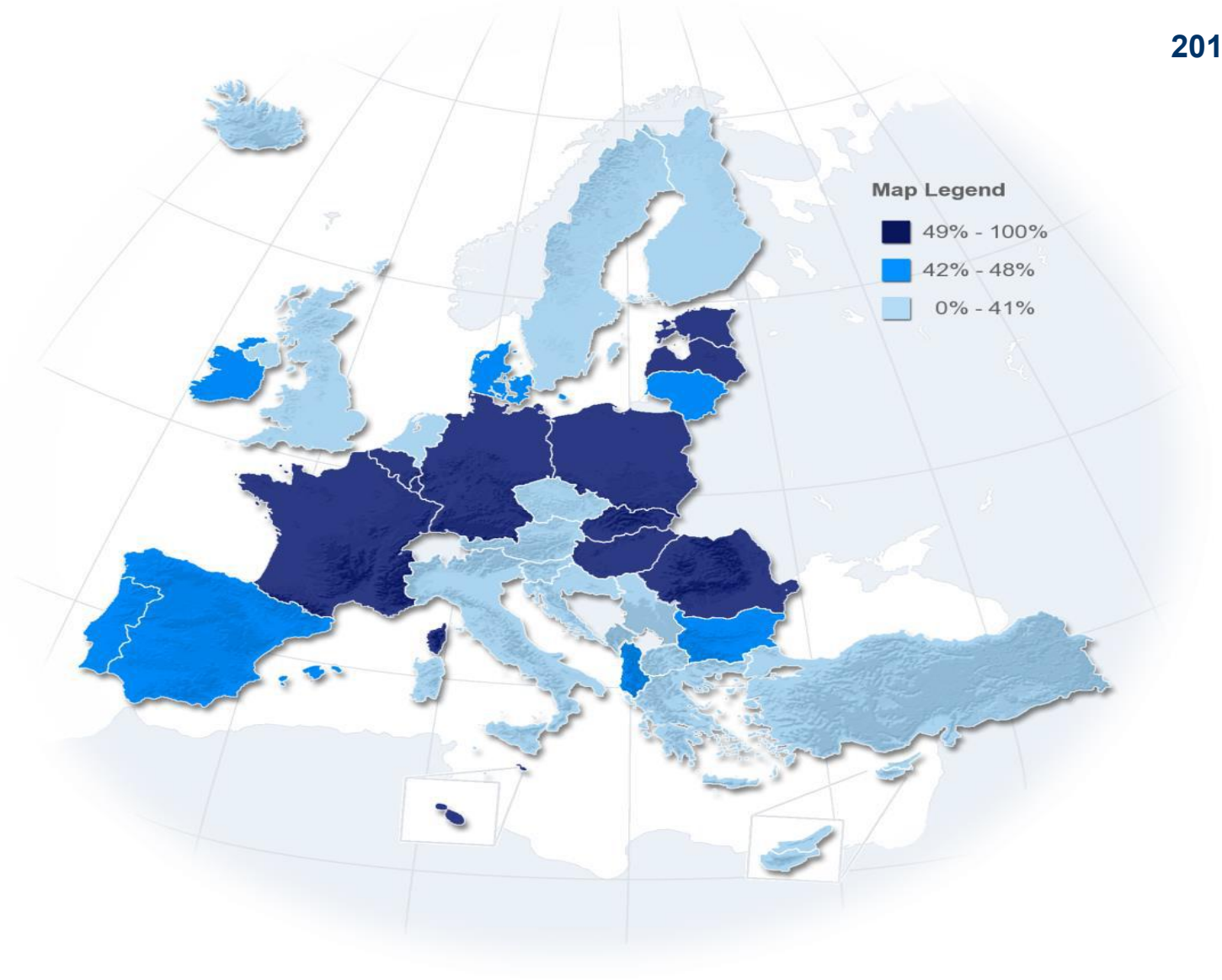
Question: QD1a.3. Please tell me how attached you feel to…

Option: The European Union

Answers: Total 'Attached'

2014

LU	72%
LV	63%
PL	59%
RO	58%
MT	55%
SK	54%
BE	51%
HU	51%
FR	51%
EE	50%
DE	49%
ES	46%
PT	45%
EU28	45%
DK	45%
BG	44%
IE	43%
LT	42%
HR	41%
AT	41%
SE	40%
IT	39%
SI	38%
UK	36%
CZ	35%
FI	35%
NL	31%
EL	30%
CY	27%
CY (tcc)	27%
AL	44%
MK	41%
ME	33%
IS	18%
RS	18%
TR	15%

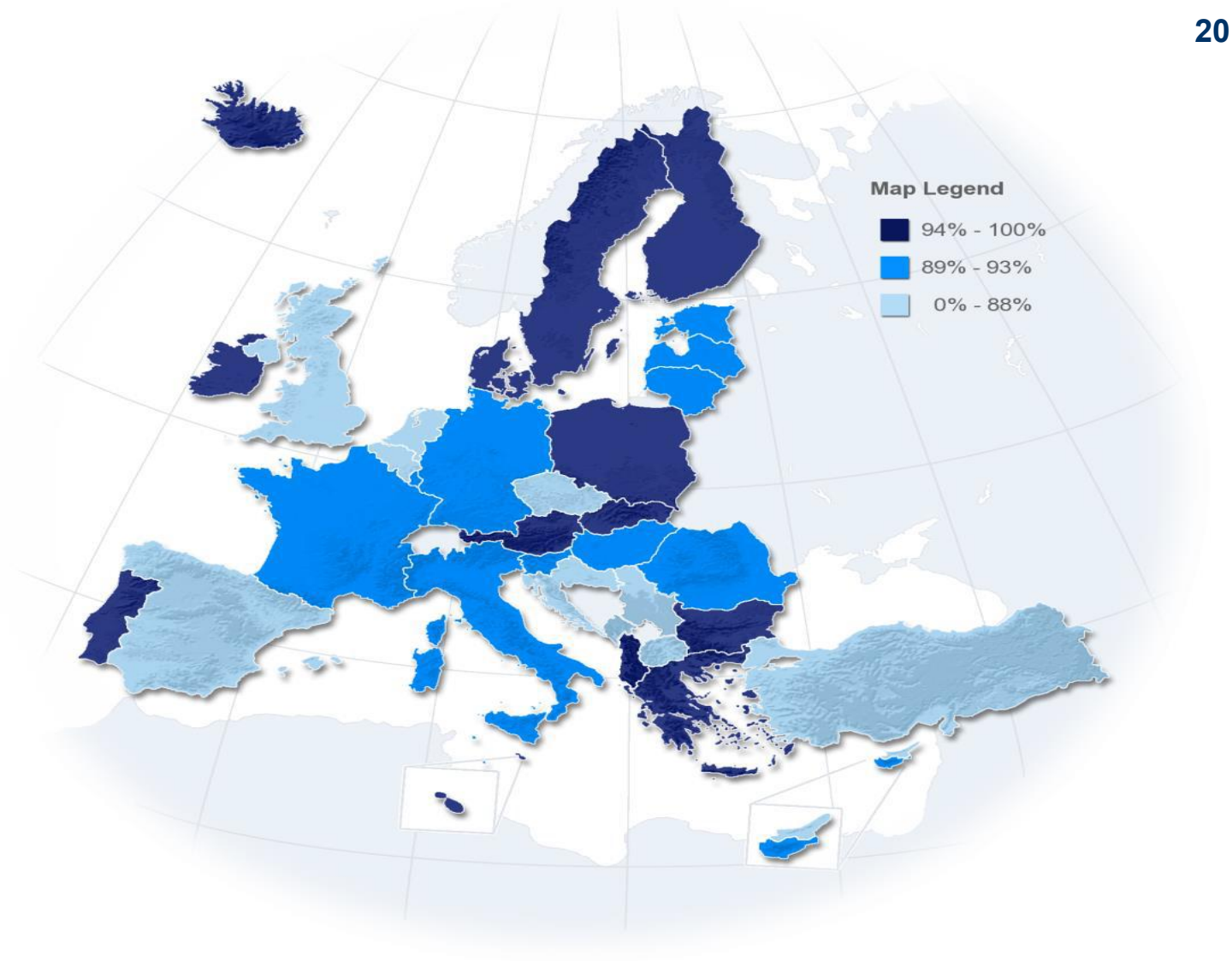
Question: QD1a.2. Please tell me how attached you feel to…

Option: (OUR COUNTRY)

Answers: Total 'Attached'

2014

DK	98%
PT	97%
EL	97%
SK	96%
PL	96%
BG	96%
SE	95%
MT	95%
AT	94%
IE	94%
FI	94%
DE	93%
CY	93%
EE	93%
FR	93%
LU	92%
RO	92%
IT	92%
SI	92%
EU28	91%
LV	91%
LT	90%
HU	90%
CZ	88%
UK	88%
HR	87%
NL	86%
ES	83%
BE	83%
CY (tcc)	75%
IS	96%
AL	94%
ME	86%
MK	84%
RS	81%
TR	79%

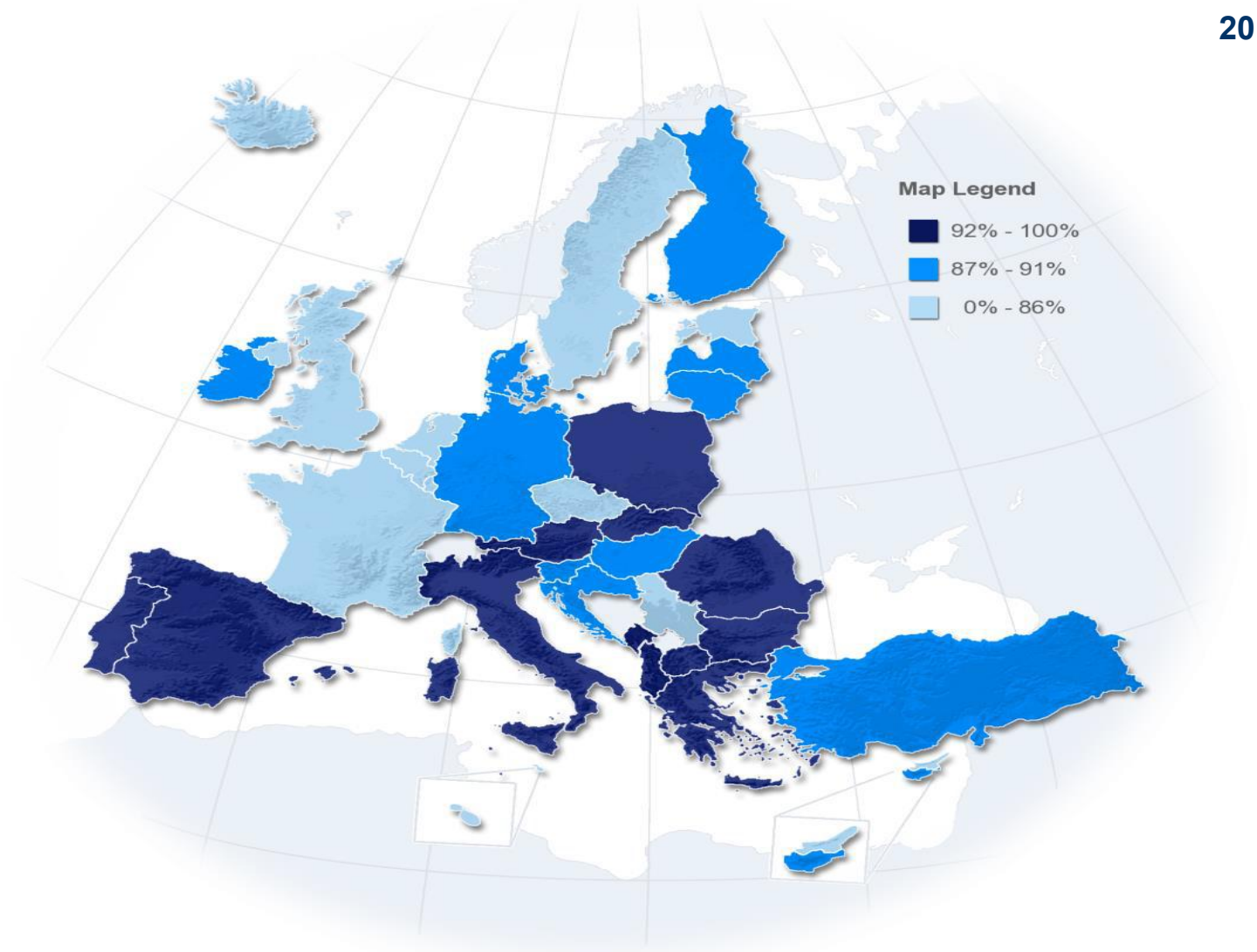
Question: QD1a.1. Please tell me how attached you feel to…

Option: Your city/ town/ village

Answers: Total 'Attached'

2014

PT	97%
BG	96%
EL	96%
PL	94%
RO	93%
SK	93%
ES	92%
AT	92%
IT	92%
HR	91%
LV	91%
IE	90%
EU28	89%
DE	89%
CY	89%
SI	89%
DK	88%
HU	88%
FI	87%
LT	87%
CZ	86%
UK	86%
SE	85%
LU	82%
BE	81%
FR	81%
MT	79%
EE	78%
NL	74%
CY (tcc)	77%
AL	95%
MK	92%
ME	92%
TR	90%
RS	84%
IS	82%

Scurtă sinteză

- Succesul UE, în special extinderea europeană spre est și dispariția „Cortinei de Fier”, au dovedit identitatea europeană.
- Ca urmare a crizei devenite sistemice în UE, a noului spațiu geopolitic de proximitate și ca urmare a migrației masive, se produce o revenire la identități locale, regionale sau naționale.
- **Răzbunarea identitară** se manifestă atât prin revenirea la nivel național, cât și regional
- statul rămânând „refugiul” cetățeanului atunci când apar crize.
- Uniunea Europeană poate fi considerată principalul perdant sau principalul beneficiar în contextul în care toate acestea pot fi asociate cu pașii necesari pentru continuarea procesului de construcție europeană.

Scurtă sinteză

- În contextul geopolitic şi socio-economic actual sentimentul apartenentei cunoaşte mutaţii spre spaţiul naţional-regioanal
- Lipsa de răspuns a UE la problemele cetăţenilor europeni, crizele sistemice şi instituţionale europene erodează identitatea europeană
- Statul rămâne “refugiul” cetăţeanului în situaţii de criză
- Revendicările etno-culturale sporesc în contextul “conflictului” pentru resurse
- Identitatea naţională este tot mai prezentă în spaţiul public prin asociere cu grupurile extremiste

Gestionarea relațiilor etno-religioase din spaţiul românesc

CARTE ETHNOGRAPHIQUE DE LA ROUMANIE

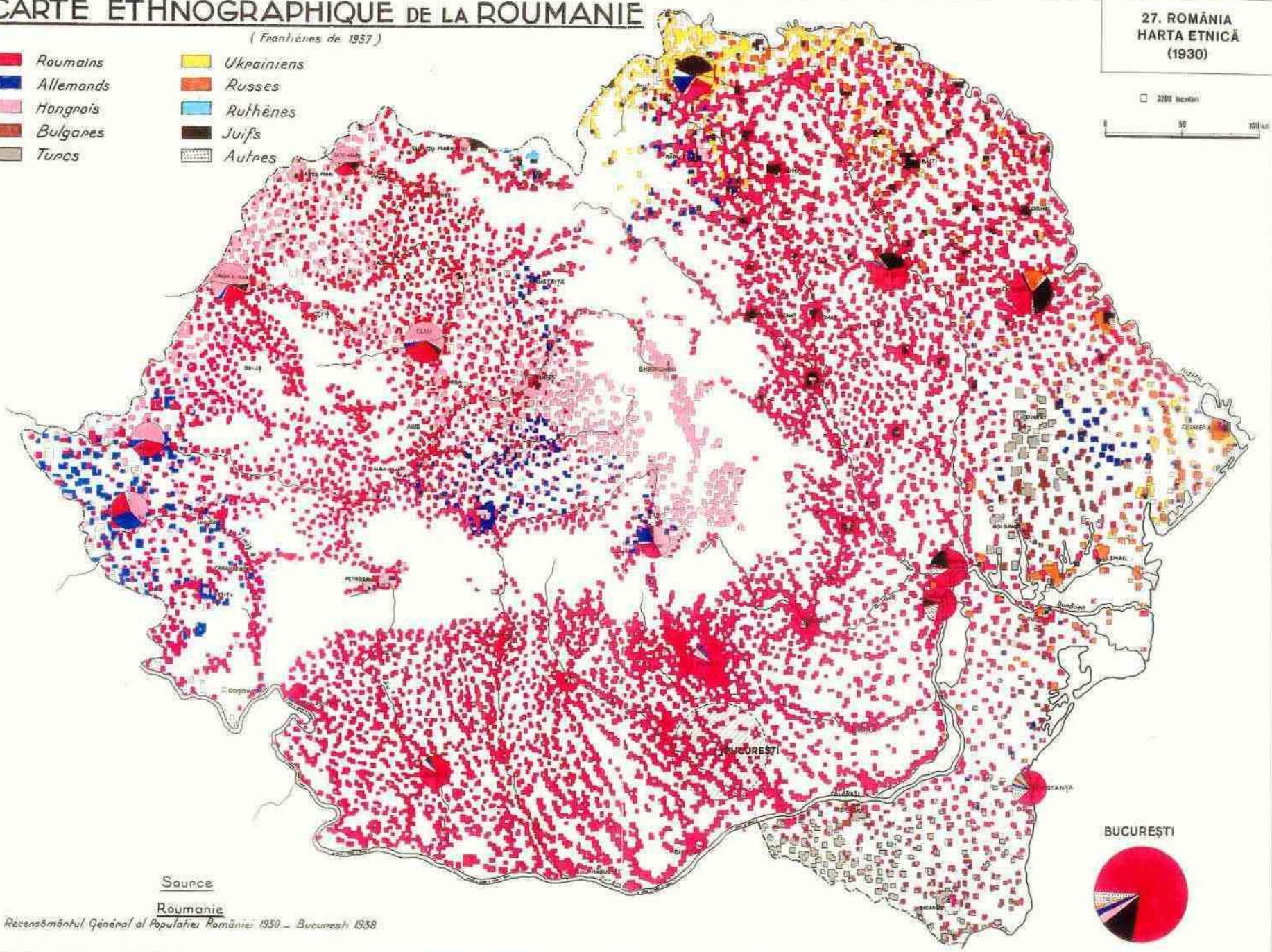
(Frontières de 1937)

- Roumains
- Allemands
- Hongrois
- Bulgares
- Turcs
- Ukrainiens
- Russes
- Ruthènes
- Juifs
- Autres

27. ROMÂNIA
HARTA ETNICĂ
(1930)

□ 2200 locuitori

0 50 100 km

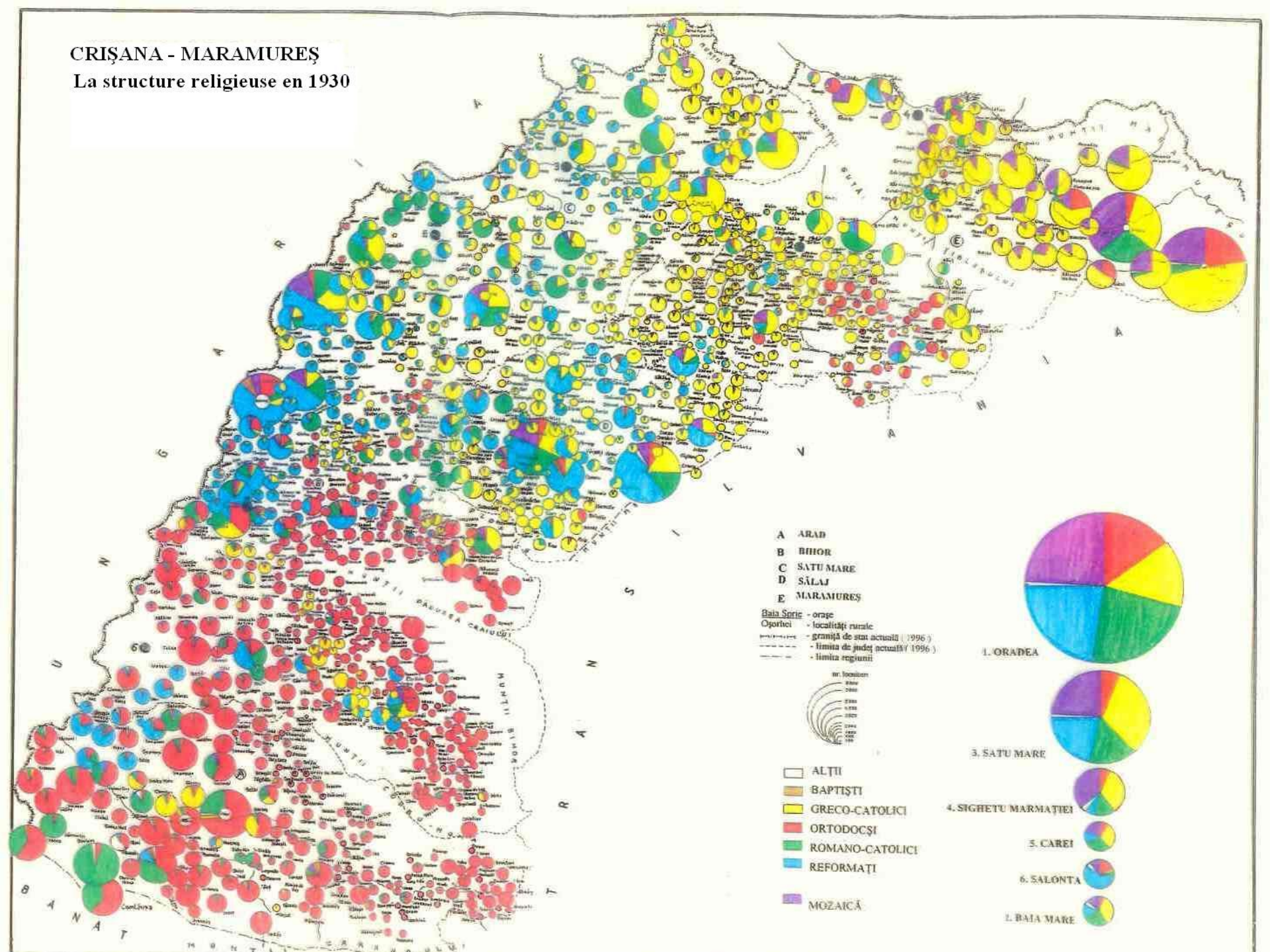
Source

Roumanie

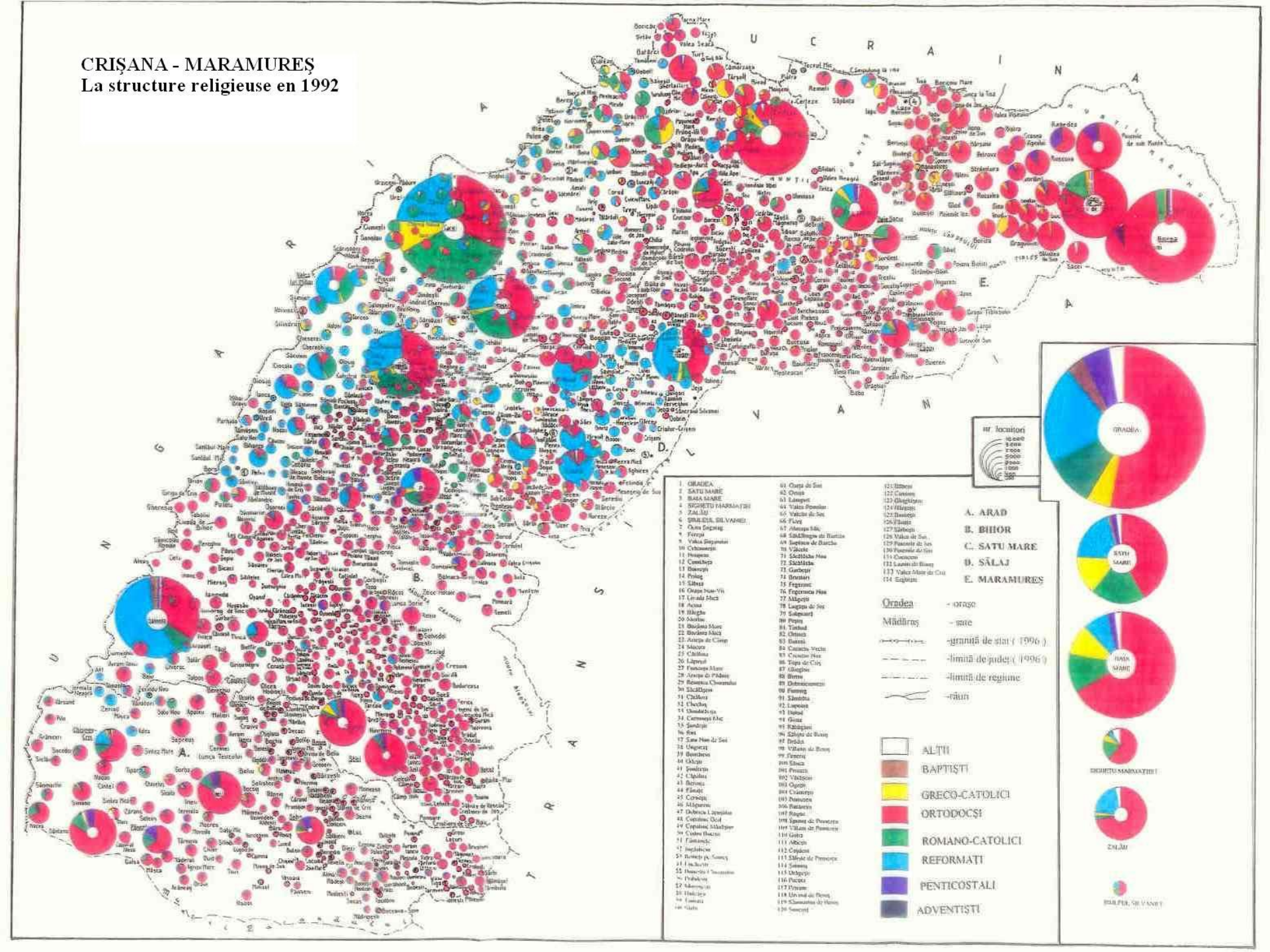
Recensământul Qènèral al Populației României 1930 – Bucuresti 1938

CRIŞANA - MARAMUREŞ

La structure religieuse en 1930

CRIȘANA - MARAMUREȘ
La structure religieuse en 1992

Realităţi etno-demografice (România, 1930 vs. 2011)

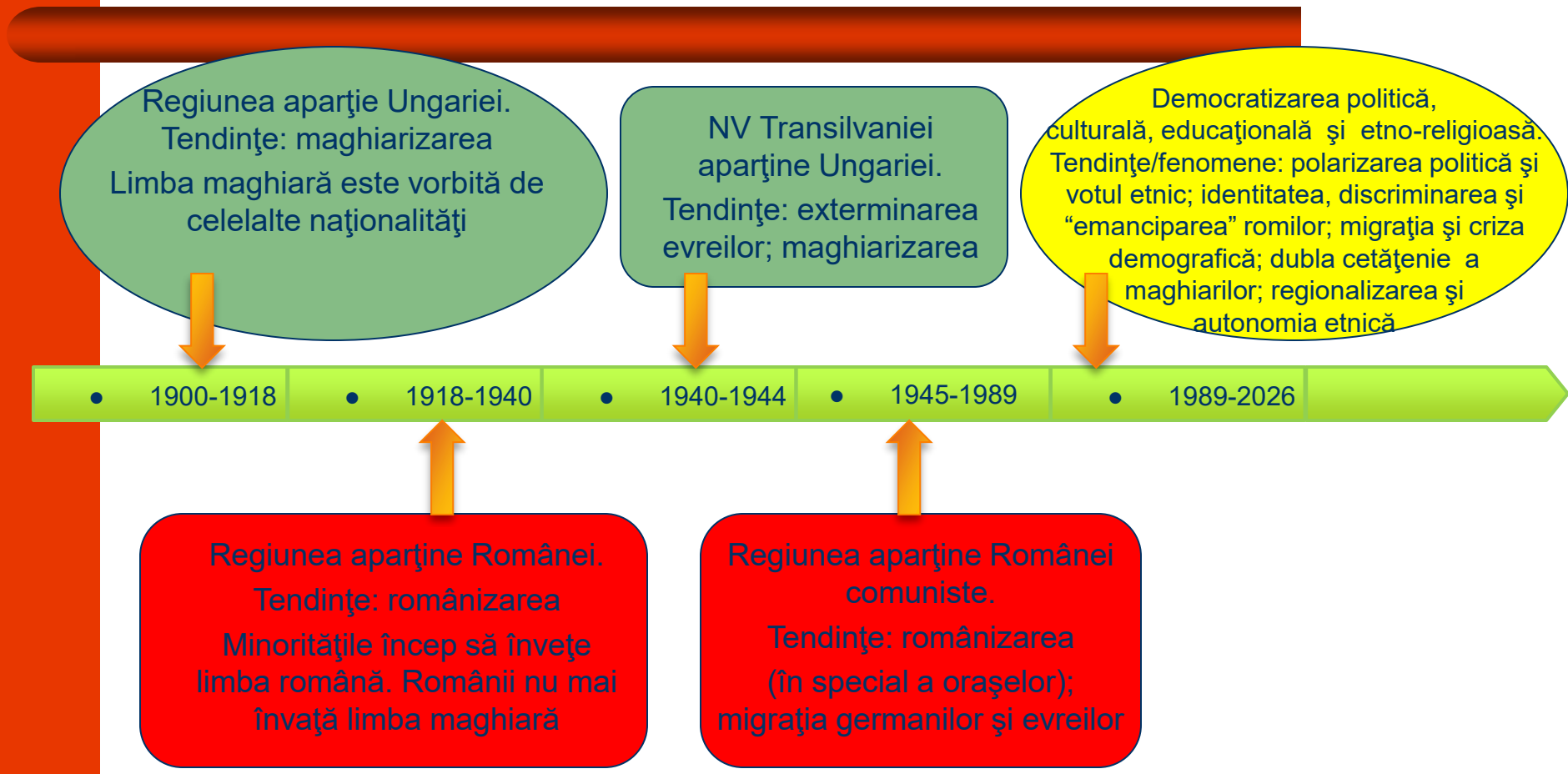
1930

	Cifre absolute	%
TOTAL ROMÂNIA	18,057,028	100.0
Români	12,981,324	71.9
Unguri	1,425,507	7.9
Germani	745,421	4.1
Ruși	409,150	2.3
Ruteni, Ucrainieni	582,115	3.2
Sârbi, Croați, Sloveni	51,062	0.3
Bulgari	366,384	2.0
Cehi, Slovaci	51,842	0.3
Polonezi	48,310	0.3
Huțani	12,456	*
Evrei	728,115	4.0
Greci	26,495	0.1
Albanezi	4,670	*
Armeni	15,544	*
Turci	154,772	0.9
Tătari	22,141	0.1
Găgăuzi	105,750	0.6
Țigani	262,501	1.5
Alte neamuri	56,355	0.3
Neamul nedeclarat	7,114	*

2011

ROMANIA	20121641	100
Romani	16792868	**88,9**
Maghiari	1227623	**6,5**
Romi	621573	**3,4**
Ucraineni	50920	**0,25**
Germani	36042	**0,18**
Turci	27698	
Rusi-Lipoveni	23487	
Tatari	20282	
Sarbi	18076	
Slovaci	13654	
Bulgari	7336	
Croati	5408	
Greci	3668	
Italieni	3203	
Evrei	3271	
Cehi	2477	
Polonezi	2543	
Chinezi	2017	
Armeni	1361	
Ceangai	1536	
Macedoneni	1264	
Alta etnie	18524	

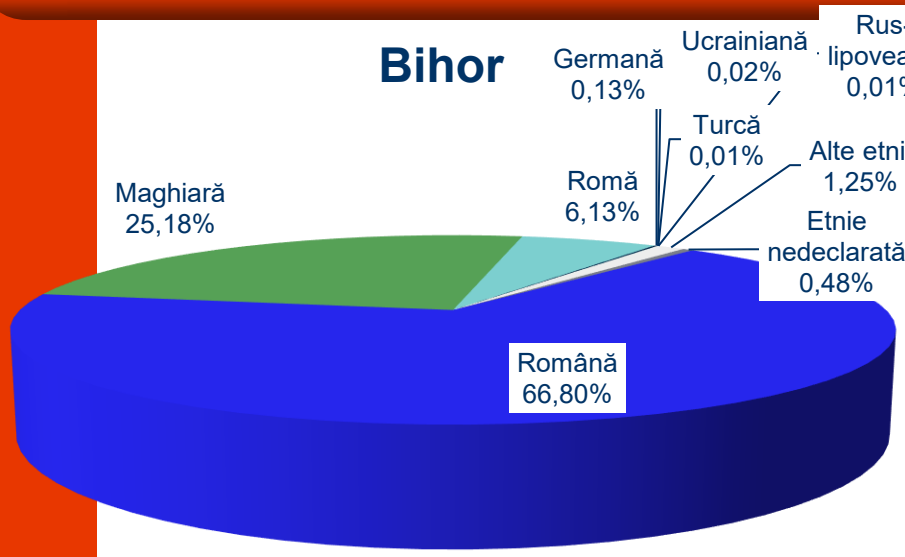
Cronologia geopolitică şi impactul asupra etnicităţii din spaţiul transilvănean (sec. al XX-lea)

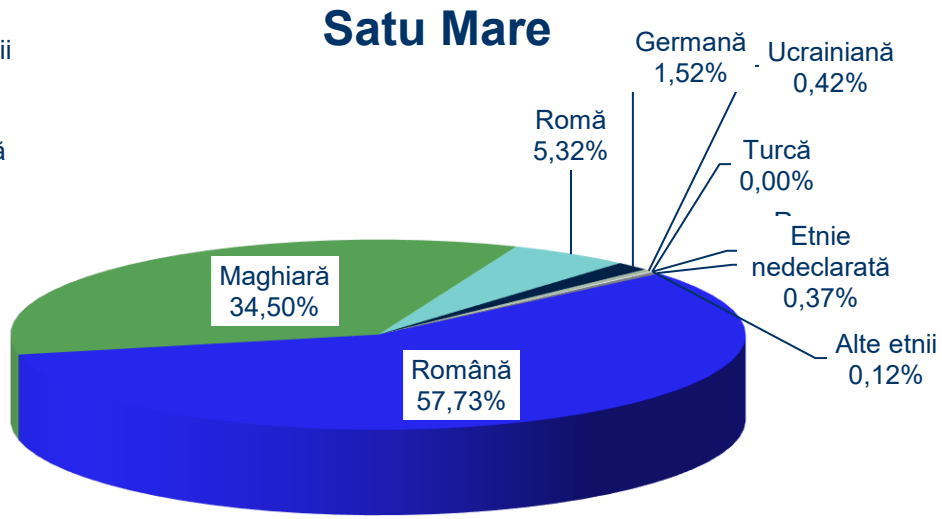

Evoluţia numerică a principalelor grupuri etnice din judeţele Bihor şi Satu Mare

JUDETUL	ANUL	POPULATIE TOTAL	Români	Maghiari	Rromi (ti-gani)
BIHOR					
	1930	527216	308478	171907	6211
	1956	574488	362345	194883	3333
	1966	586460	377837	192948	3678
	1977	633094	409770	199615	12014
	1992	638863	425097	181703	21796
	2002	600246	404468	155829	30089
	2011	549.752	367.221	138.441	33.697
SATU MARE					
	1930	301105	147135	95104	4787
	1956	337351	180930	145880	2283
	1966	359393	203780	147594	1750
	1977	393840	227630	152738	5256
	1992	400789	234541	140392	9823
	2002	367281	216085	129258	13478
	2011	329.079	189.991	113.541	17.513

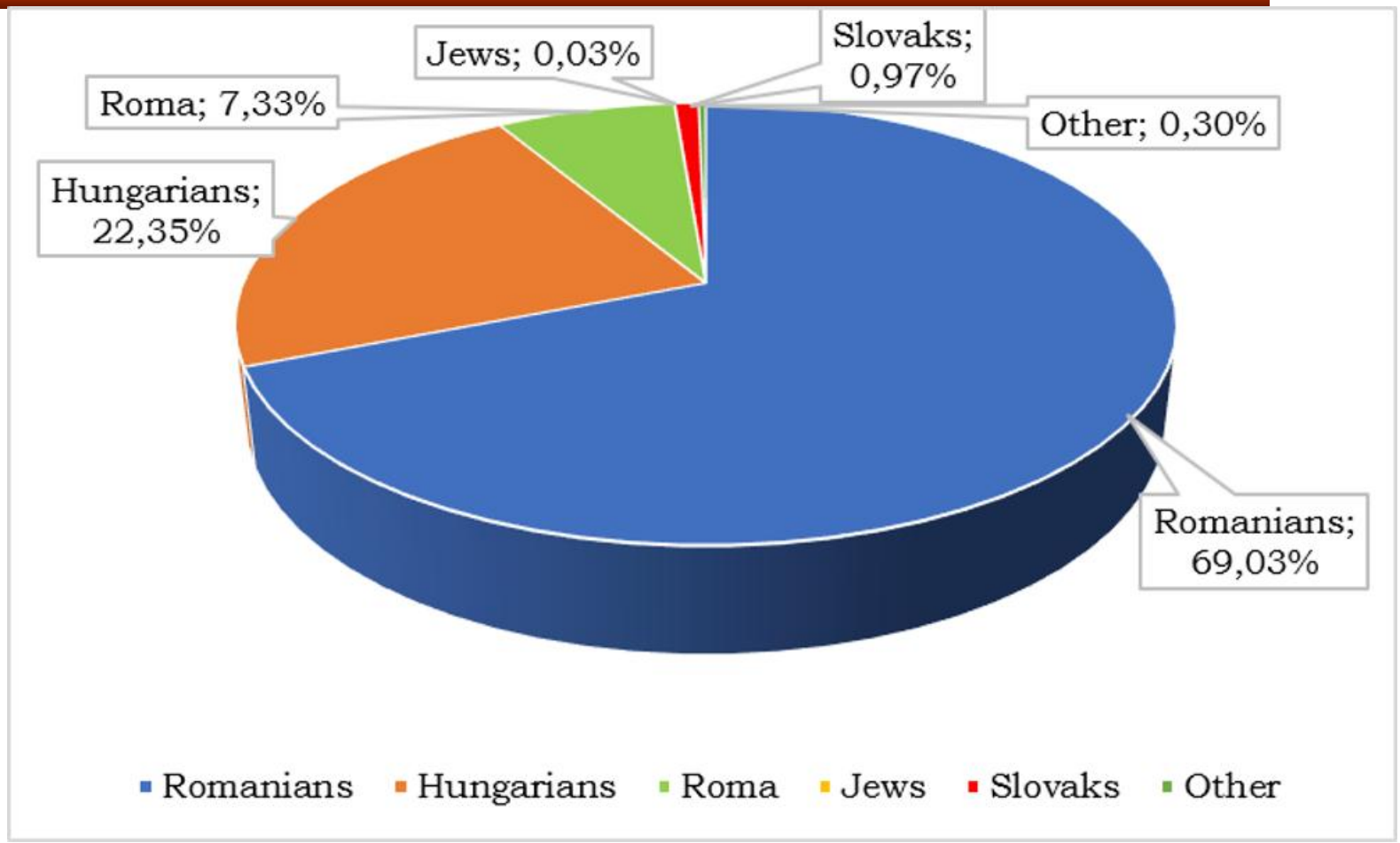
Realităţi etnice în Bihor şi Satu Mare (2011)

Judete	Populaţie stabilă total	Română	Maghiară	Romă	Germană	Ucraineană	Turcă	Tătară	Rus-lipoveană	Alte etnii	Etnie nedeclarată
Bihor	549752	367221	138441	33697	710	105	47		29	6862	2638
	%	**66,80**	**25,18**	**6,13**	**0,13**	**0,02**	**0,01**	**0,00**	**0,01**	**1,25**	**0,48**
Satu Mare	329079	189991	113541	17513	4986	1397	7		7	405	1232
	%	**34,56**	**20,65**	**3,19**	**0,91**	**0,25**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,07**	**0,22**

Structura etnică a populației. Recensământul din 2021 (% din populația cu etnie declarată)

Spațiul de frontieră al județului Bihor își păstrează profilul de zonă de contact multietnic.

Raportat la populația cu etnie declarată, structura evidențiază:

• **Majoritatea română (69,03%)**, care reprezintă principalul pilon demografic (347.148 de persoane). Consolidarea sa istorică în centrele urbane (în special în Oradea) asigură stabilitatea administrativă națională, acționând ca un factor de echilibru în gestionarea politicilor publice.

• **Minoritatea maghiară (22,35%)**, cu 112.387 de rezidenți, reprezintă una dintre cele mai compacte comunități maghiare din zona de frontieră. Deși înregistrează un declin numeric treptat, cauzat de îmbătrânirea demografică structurală și de migrația transfrontalieră secundară către Ungaria, grupul menține o puternică reprezentare politică și instituțională, deținând majorități compacte în părțile de nord și de vest ale județului.

• **Minoritatea romă (7,33%)**: Înregistrează o creștere constantă (36.837 de persoane). Această dinamică reflectă o rată pozitivă a sporului natural, dar și o emancipare a asumării identitare în perioada contemporană, stimulată de reducerea treptată a stigmatizării și de apariția unei elite publice proprii.

• **Mici minorități istorice (slovaci – 0,97%, evrei – 0,03%)**: Comunitatea slovacă (4.860 de persoane) manifestă vulnerabilități din cauza izolării geografice rurale și a îmbătrânirii. Evreii (135 de persoane) reprezintă o prezență simbolică, o amintire tragică a traumelor geopolitice din secolul al XX-lea (deportările din 1944).

Tendinţe şi schimbări majore - dimensiunea etnică -

- Dispariţia evreilor şi germanilor
- Pierderea identităţii slovacilor
- 1900 => 2026. Limba maghiară vs. Limba română

1900: Limba maghiară era cunoscută de majoritatea românilor; O mică pondere a maghiarilor cunosc limba română
2026: Limba română este cunoscută de majoritatea maghiarilor; O mică pondere a românilor cunosc limba maghiară

- Românizarea, în special a oraşelor
- Continuarea maghiarizării svabilor, slovacilor şi a romilor
- Educaţia şi religia exponente ale identităţii etnice maghiare/ prin reformati si mai nou tot prin Biserica romano-catolică
- Discriminarea, identitatea, emanciparea creşterea numărului romilor
- Votul etnic şi regionalizarea
- Cooperarea tranfrontalieră # dialogul intercultural în UE

Structura religioasă a populaţiei României 1930 vs. 2011

POPULAȚIA DUPĂ RELIGIE –

Tabela 3

	Cifre absolute	%
TOTAL ROMÂNIA	**18,057,028**	**100.0**
Ortodoxă	13,108,227	72.6
Greco-Catolică	1,427,391	7.9
Romano-Catolică	1,234,151	6.8
Reformată, Calvină	710,706	3.9
Evanghelică-Luterană	398,759	2.2
Unitariană	69,257	0.4
Armeno-Gregoriană	10,005	*
Armeno-Catolică	1,440	*
Lipovană	57,288	0.3
Adventistă	16,102	*
Baptistă	60,562	0.3
Mozaică	756,930	4.2
Mahomedană	185,486	1.0
Alte religii și secte	7,434	*
Fără religie și liber-cugetători	6,604	*
Nedeclarată	6,686	*

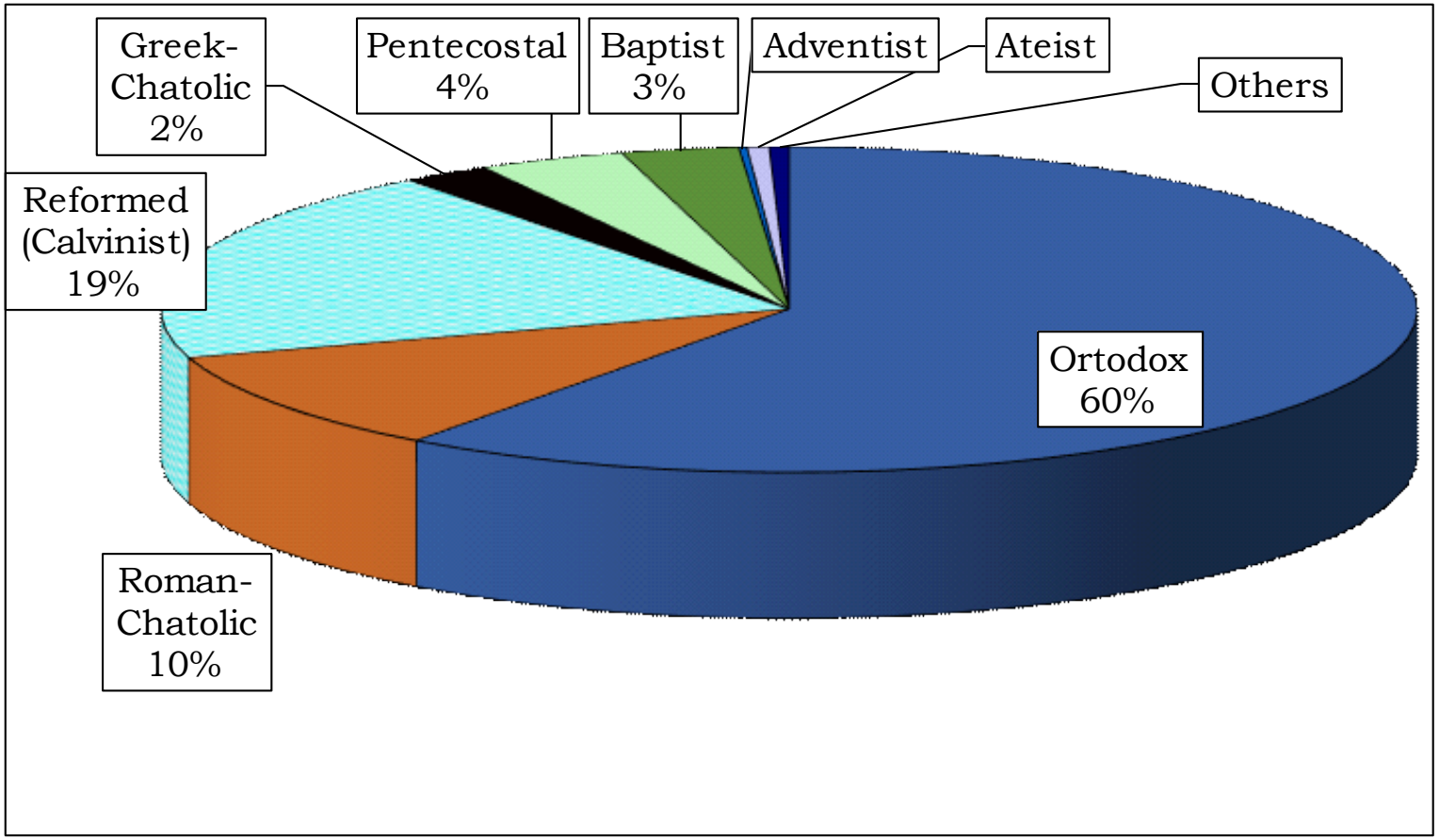
*) Sub 0.1 % — *Moins de 0.1%*

	2011	
ROMANIA (2011)	20121641	**100**
Ortodoxa	16307004	**86,5**
Romano-catolica	870774	**4,6**
Reformata	600932	**3,2**
Penticostala	362314	**1,9**
Greco-catolica	150593	**0,8**
Baptista	112850	**0,4**
Adventista de ziua a saptea	80944	
Musulmana	64337	
Unitariana	57686	
Martorii lui Iehova	49820	
Crestina dupa Evanghelie	42495	
Crestina de rit vechi	32558	
Evanghelica lutherana	20168	
Ortodoxa sarba	14385	
Evanghelica	15514	
Evanghelica de confesiune augustana	5399	
Mozaica	3519	
Armeana	393	
Alta religie	30557	
Fara religie	18917	
Atei	20743	

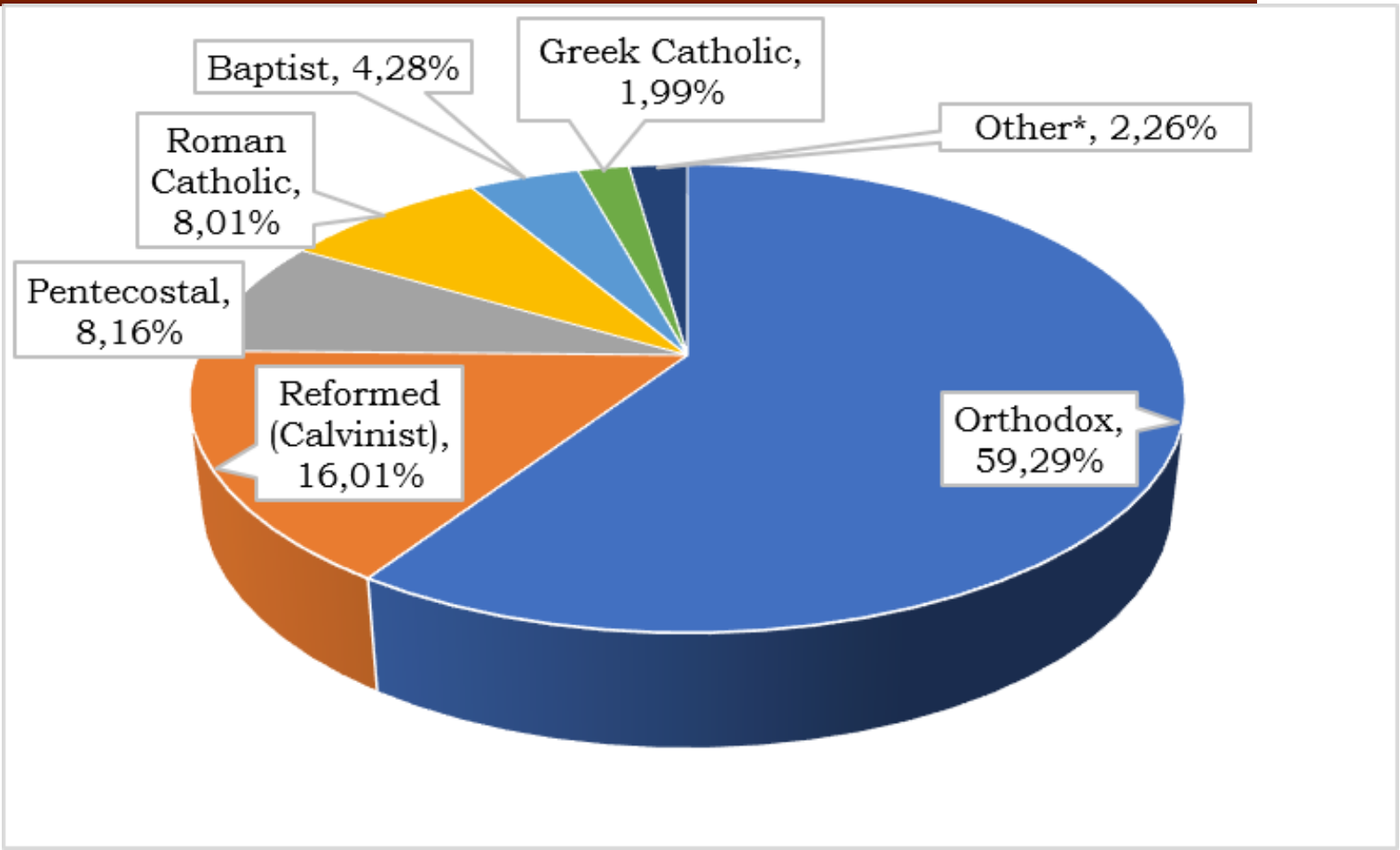
Populația din județul Bihor pe etnii la recensămintele dintre anii 1930 și 2021 (Numărul absolut de persoane)

An	Populație totală	Români	Maghiari	Romi	Evrei	Slovaci	Altele*	Informații indisponibile
1930	527.216	308.478	171.907	6.211	23.709	12.365	4.349	197
1956	574.488	362.345	194.883	3.333	4.878	6.726	2.214	109
1966	586.460	377.837	192.948	3.678	1.798	7.813	2.323	62
1977	633.094	409.770	199.615	12.014	910	8.079	2.700	6
1992	638.863	425.097	181.703	21.796	354	7.793	2.117	3
2002	600.246	404.468	155.829	30.089	224	7.370	2.146	120
2011	575.398	366.245	138.213	34.640	176	6.091	1.638	28.395
2021	551.297	347.148	112.387	36.837	135	4.860	1.502	48.428

Structura religioasă în județul Bihor în anul 1992

Structura religioasă în județul Bihor în anul 2021 (% din populația cu etnie declarată)

Tendinţe şi schimbări majore - dimensiunea religioasă -

- Consolidarea comunităţii ortodoxe
- Desfinţarea şi reînfinţarea Bisericii Greco-Catolice => reducerea semnificativă a comunităţii
- Reducerea comunităţilor religioase specifice minorităţilor, în special ale germanilor
- Reducerea până la dispariţie a comunităţii mozaice
- Dezvoltarea comunităţilor religioase neoprotestante, în special a comunităţii penticostale

Modelul românesc de gestionare a relaţiilor inter-etnice. Cadru legislativ

- garantează egala protectie pentru toţi cetăţenii şi sancţionează discriminarea
- garantează o egalitate deplină şi efectivă în faţa legii pentru toţi cetăţenii României
- include prevederi menite să lupte împotriva discriminării şi xenofobiei
- garantează respectarea drepturilor lingvistice, a învăţământului în limba maternă, dar şi **oficialitatea limitată** - în unităţile administrative în care procentul unei minorităţi lingvistice atinge sau depăşeşte 20%
- Reprezentarea minorităţilor naţionale în Parlament este prevăzută de Constituţie

Perspective şi provocări în relaţiile inter-etnice din România

- Reducerea discriminării romilor – o provocare europeană nu doar românească
- Chestiunea autonomiei locale vs. autonomie teritorială pe criterii etnice. Ex. dezbaterea privitoare la Ţinutul Secuiesc
- Autonomia culturală – o posibilă soluţie!?
- Disputa referitoare la “dubla cetăţenie” în contextul actual european
- Mai este integrarea o soluţie actuală?

  Care este locul dialogului sau al cooperării?

Provocările identitare pentru integrarea europeană a Republicii Moldova

Context. Nivelul internațional

- Moștenirea istorică a disputelor geopolitice a fost transpusă la nivel local
- Prăbușirea URSS
- Extinderea UE la est și Balcani
- Conflicte în vecinătatea est-europeană, asiatică și africană a UE
- Criza migranților
- Agresiunea rusă în Georgia (2008) și Ucraina (după 2014)
- Ingerința Rusiei în Republica Moldova și Balcani
- Ambiguitatea politicii externe și de securitate a SUA în perioada lui Donald Trump

Context. Nivelul național

Secesiunea transnistreană

- 2 martie 1992 este considerată oficial ziua în care a început războiul din Nistru
- În mai 1992, Rusia a intervenit în război de partea separatistilor

- 21 iulie 1992. Sfârşitul războiului. 30 de ani mai târziu, conflictul înghețat continuă (Boris Elțin și Mircea Snegur au semnat acordul de încetare a focului la Moscova)

Context. Nivelul național

- Regiunea Autonomă Găgăuzia
- Proclamată la 19 august 1990, regiunea primește statutul de autonomie recunoscut de Parlamentul de la Chișinău în decembrie 1994.
- în 2014, populația era de 134.535 locuitori
- Limbile oficiale sunt găgăuza, româna și rusa.

Context. Nivelul național

Identitatea ca frontieră în Republica Moldova

- **identitatea cetățenească / identitatea civică**
- **identitatea etnică**
- **identitatea religioasă**
- **identitatea lingvistică**
- **identitatea alfabetică**
- **identitatea culturală**
- **identitatea geopolitică**

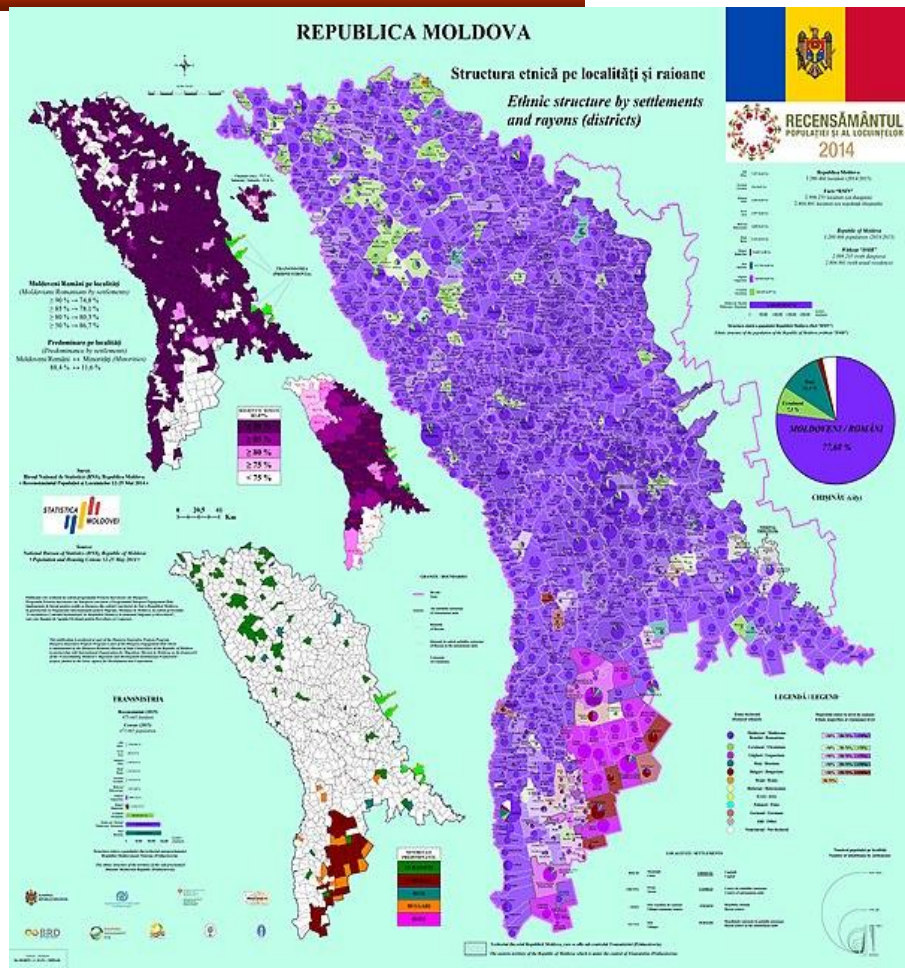

Context. Nivelul național

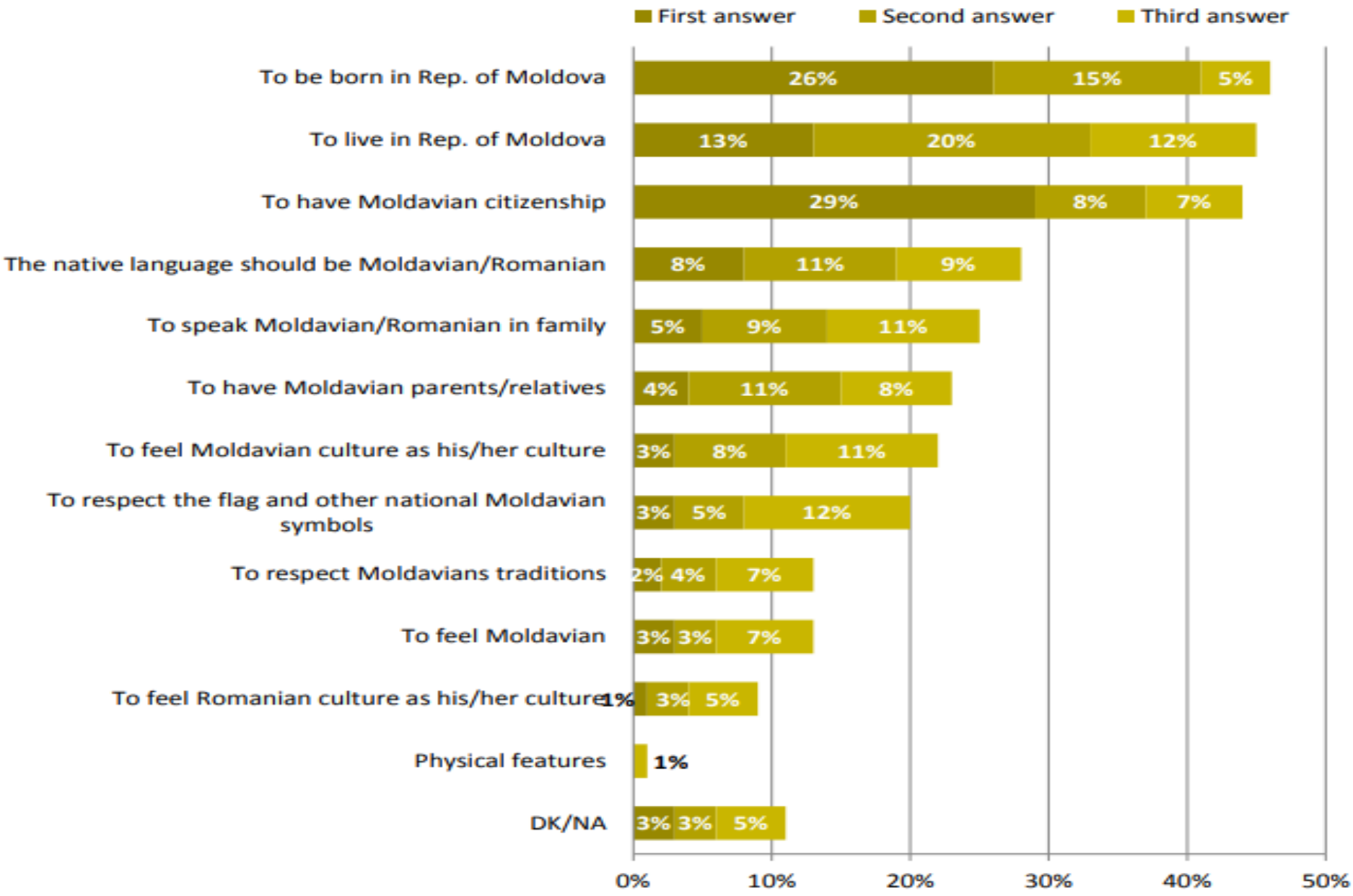
- ***Identitatea națională, sau despre a fi moldovean***

Dezbaterea moldovenism versus românism

- ***Limba română versus limba moldovenească***
- *Declarația de independență a Republicii Moldova (1991): „stabilirea limbii române ca limbă de stat”*
- *1994: Limba oficială a Moldovei este conform noii constituții, „limba moldovenească”*
- *5 decembrie 2013, Curtea Constituțională a Moldovei: „Limba de stat a Moldovei este româna”.*
- ***A fi român în Republica Moldova***

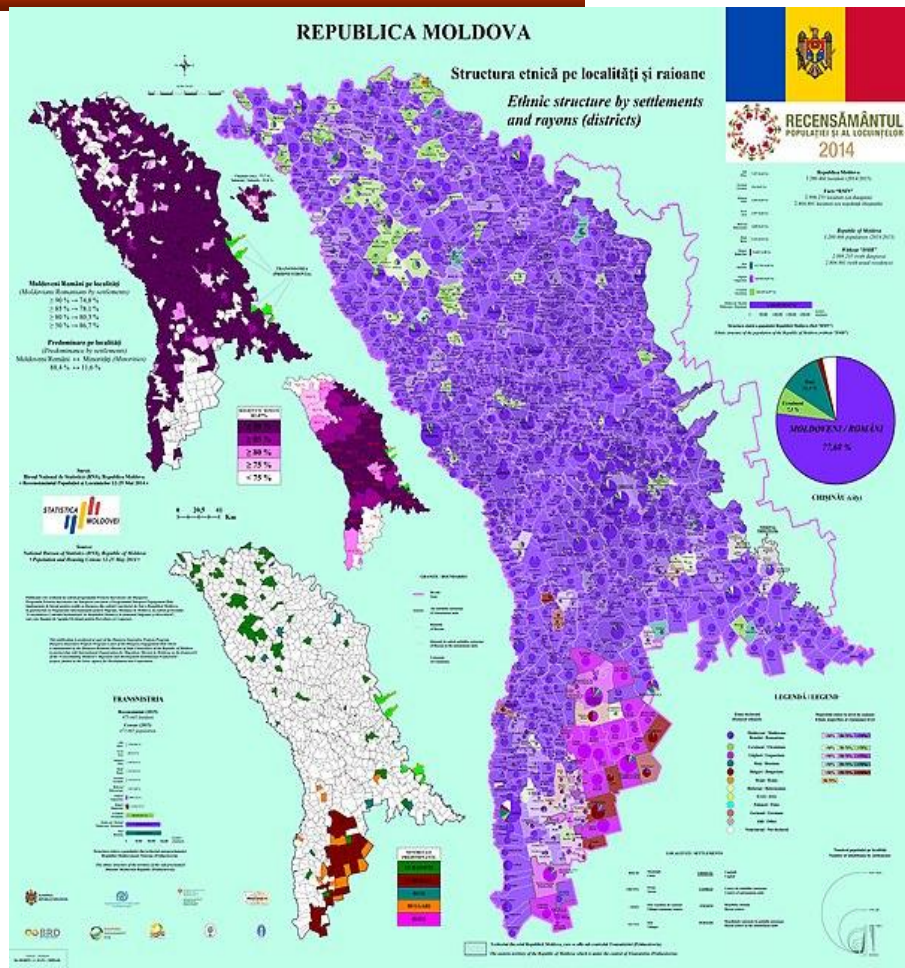

Cele mai importante lucruri pentru ca cineva să fie considerat moldovean

Context. Nivelul național

- ***A fi rus în Republica Moldova***
- ***Alfabetul chirilic ca frontieră identitară***
  - *alfabetul chirilic ca element distinctiv în raport cu limba română*
  - *În Transnistria se mai folosește grafia chirilică pentru a scrie „moldovenește”.*
- ***Ortodoxia în Republica Moldova: între București și Moscova***
  - *Această organizație a reflectat tendințele geopolitice de la Moscova și București*
- ***Comunitatea găgăuză – o identitate de frontieră***

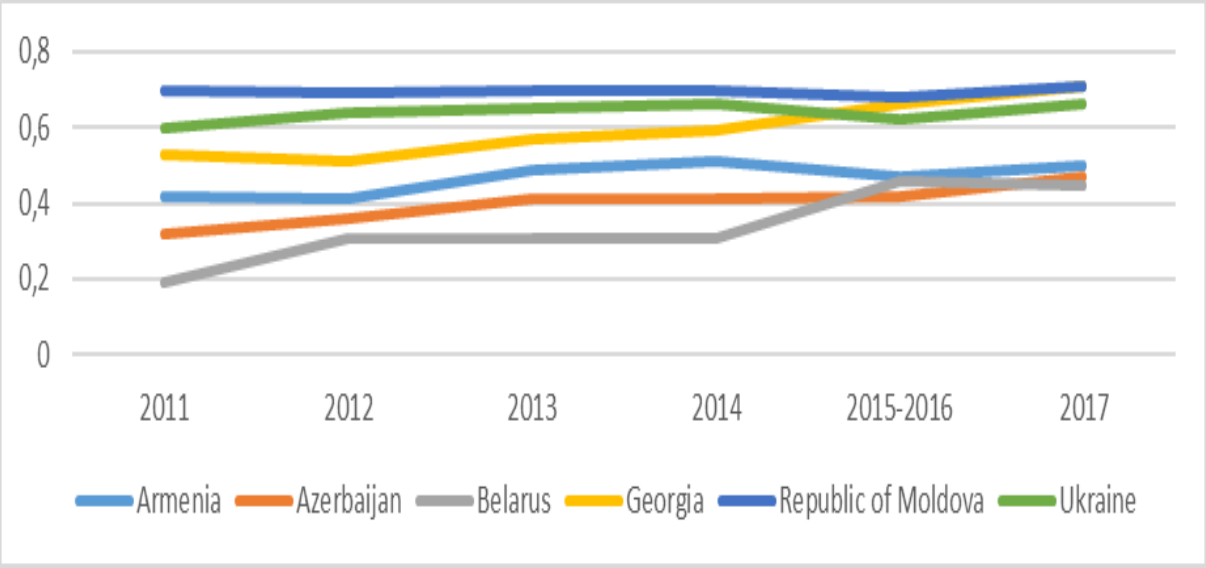
Republica Moldova
Integrarea europeană și moștenirea identitară

- ***Acordul de Asociere (AA) între UE și Republica Moldova, semnat la 27 iunie 2014 la Bruxelles***
- ***La 3 martie 2022, Republica Moldova a solicitat aderarea la UE***
- ***La 17 iunie 2022, Comisia Europeană și-a emis avizul cu privire la cererea de aderare la UE***
- ***La 23 iunie 2022, Consiliul European a acordat Republicii Moldova statutul de candidat.***

Republica Moldova
Integrarea europeană și moștenirea identitară

Din 2009, Republica Moldova face parte din Inițiativa Parteneriatului Estic (EaP)

The *linkage* dimension – EaP Index

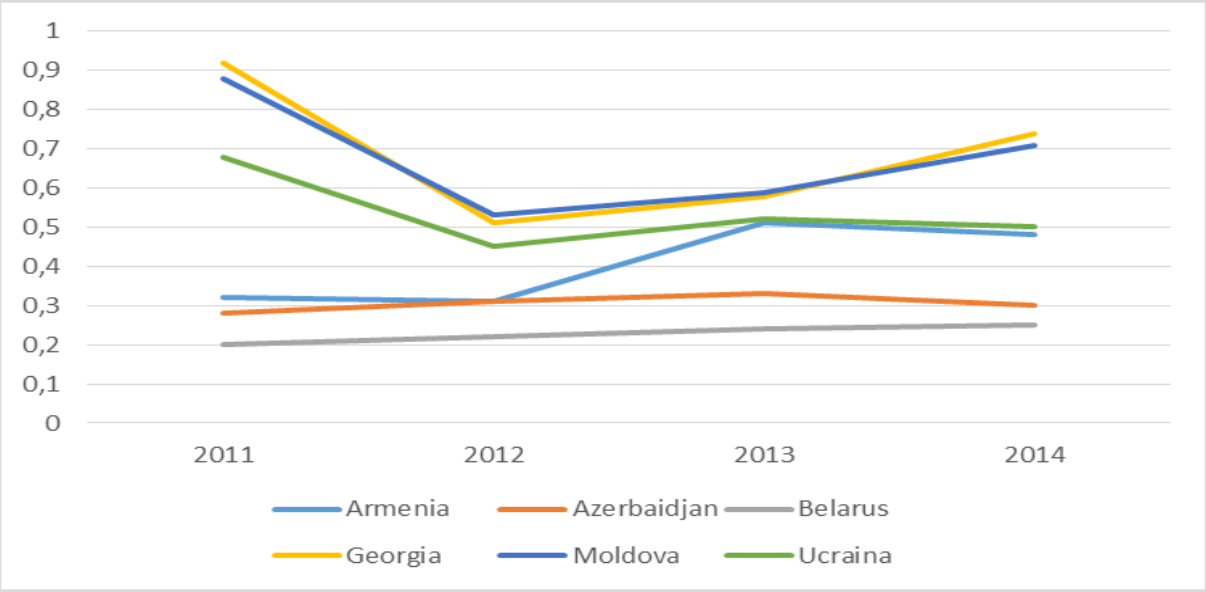
It includes variables such as: political dialogue; trade and economic integration; transport and energy; freedom, security and justice; education and mobility (*people to people*) and assistance

Source: the authors, based on data collected from reports published by the Renașterea International Foundation in collaboration with Open Society Foundations, available online at https://eap-csf.eu/eastern-partnership-index/

Republica Moldova
Integrarea europeană și moștenirea identitară

Since 2009, the Republic of Moldova has been part of the Eastern Partnership Initiative (EaP)

The *management* dimension – EaP Index

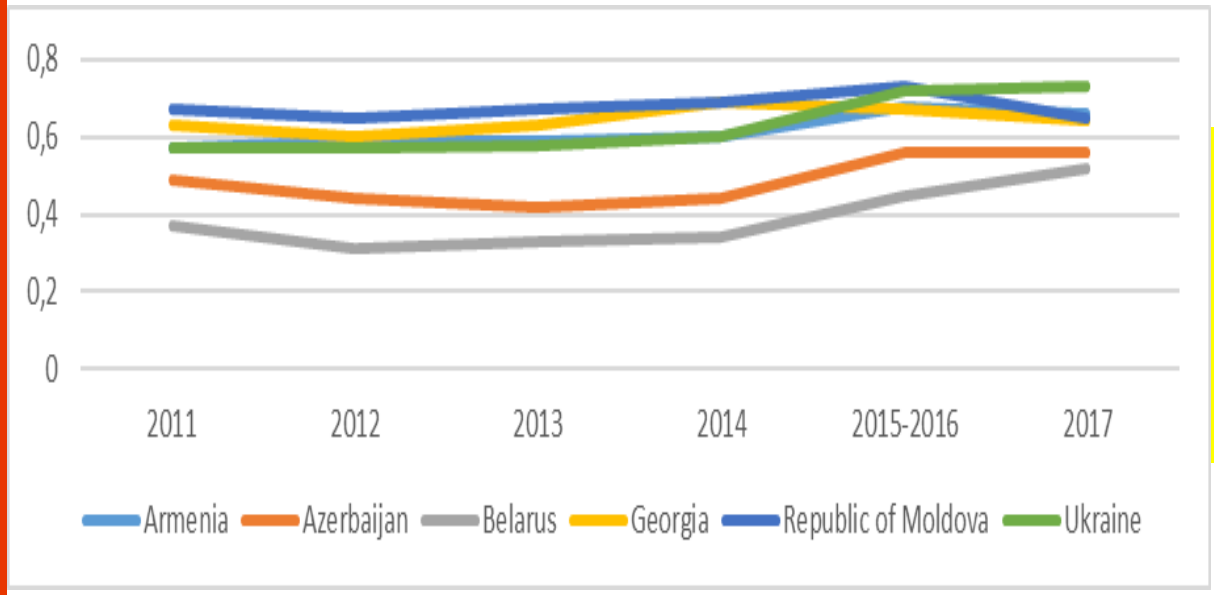
It includes variables such as: the coordination mechanism; the legislative harmonization mechanism; the civil society participation and EU assistance management

Source: the authors, based on data collected from reports published by the Renașterea International Foundation in collaboration with Open Society Foundations, available online at https://eap-csf.eu/eastern-partnership-index/

Republica Moldova
Integrarea europeană și moștenirea identitară

Since 2009, the Republic of Moldova has been part of the Eastern Partnership Initiative (EaP)

The *approximation* dimension – EaP Index

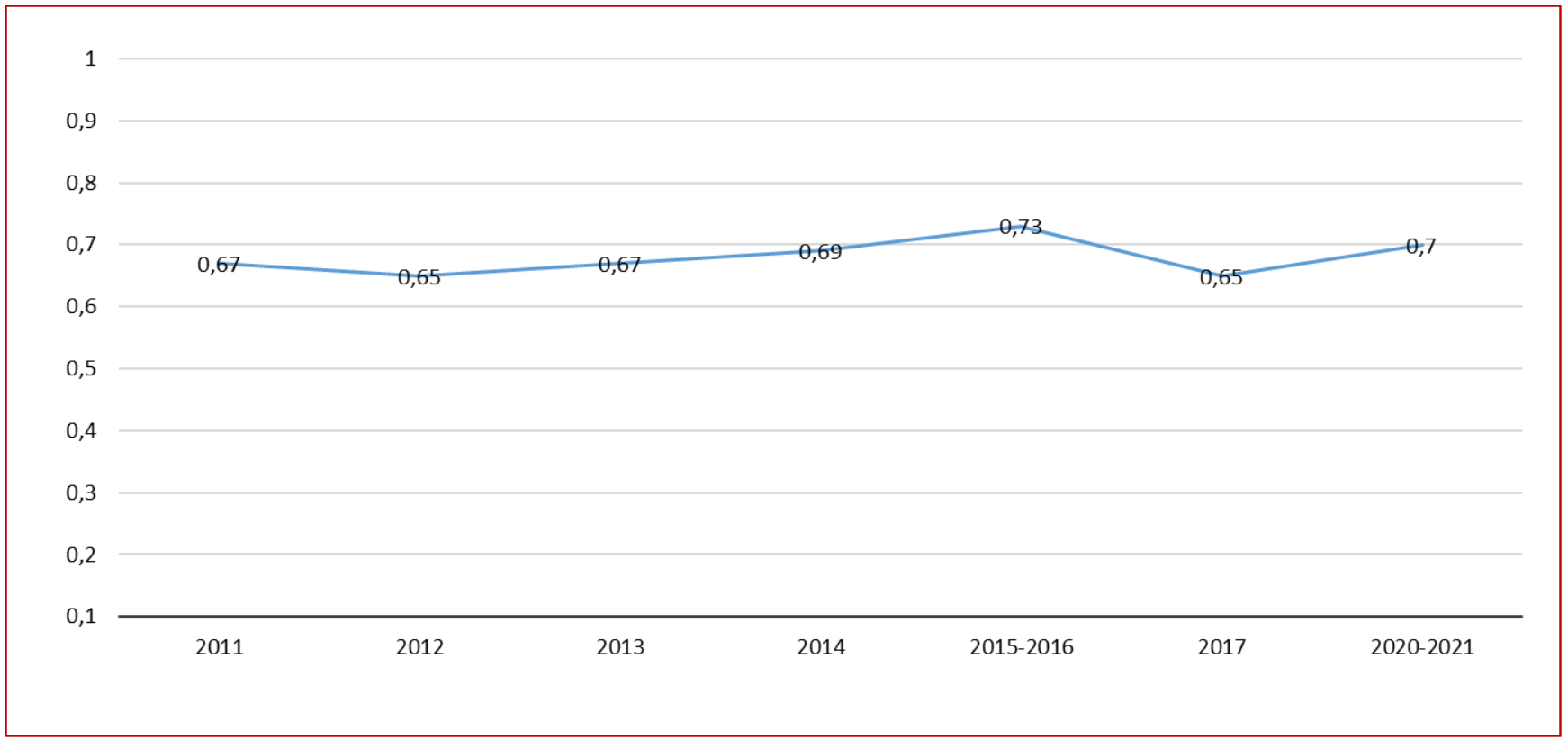

It includes variables such as: democracy; the rule of law; the quality of governance; market economy; freedom, security and justice; energy and transport; environment; education and mobility (*people to people*)

Source: the authors, based on data collected from reports published by the Renașterea International Foundation in collaboration with Open Society Foundations, available online at https://eap-csf.eu/eastern-partnership-index/

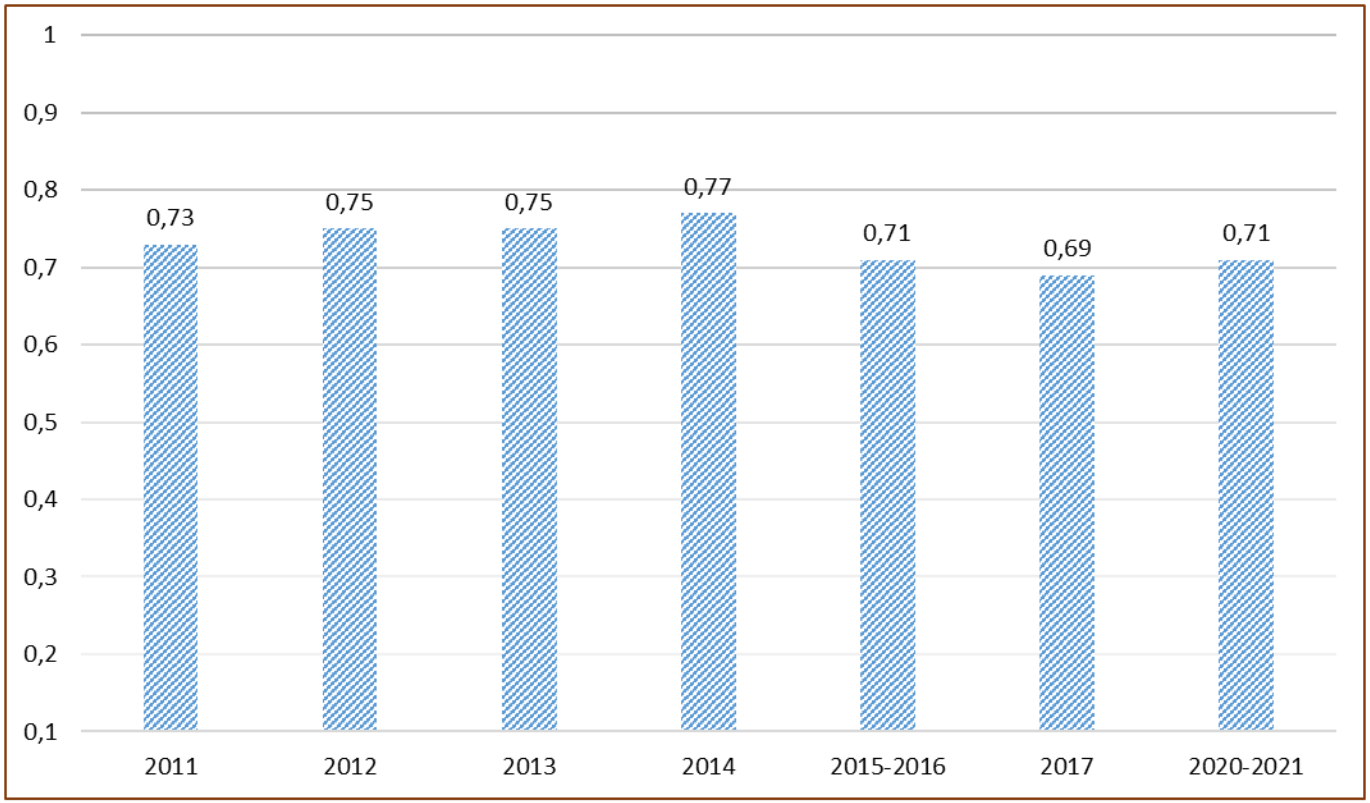
Republica Moldova
Integrarea europeană și moștenirea identitară

Approximation Dimension– Republic of Moldova

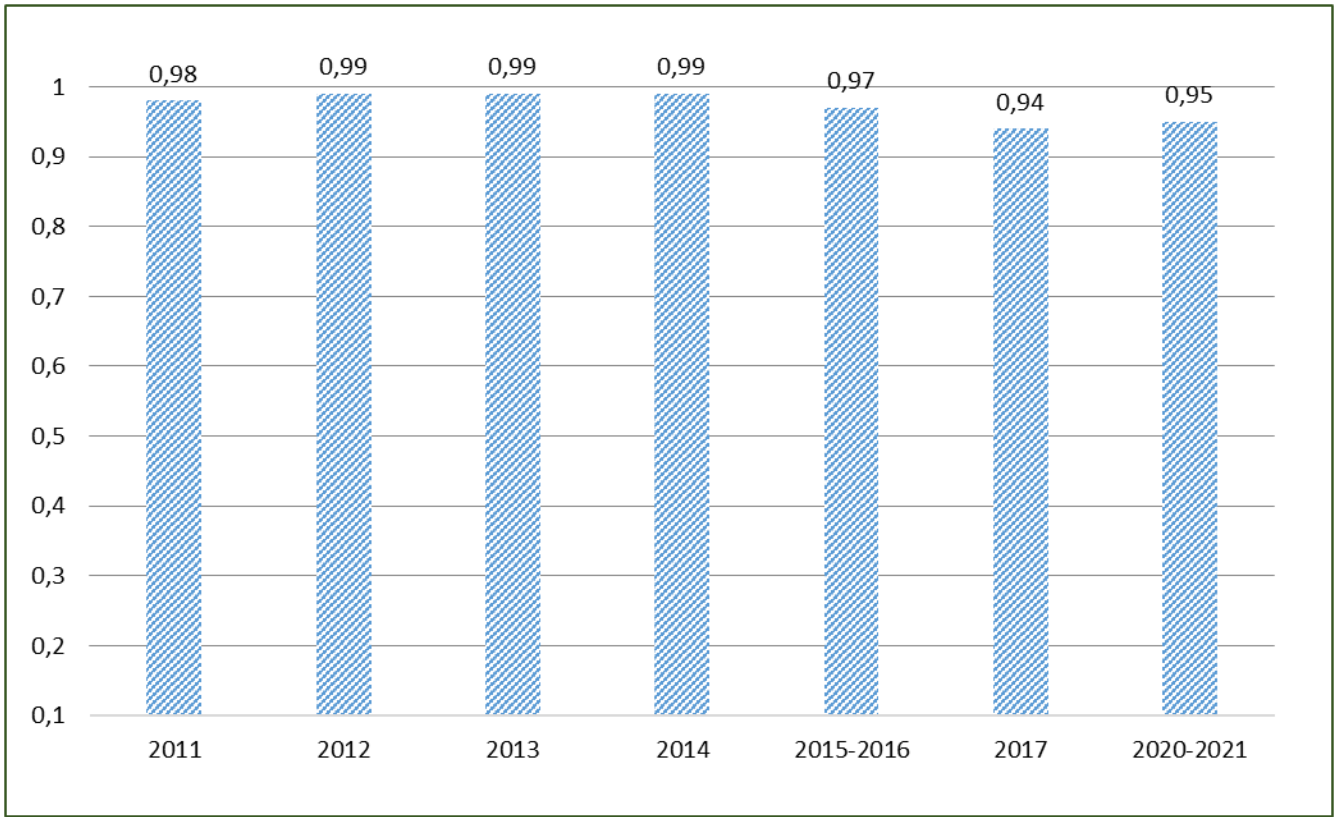
Republica Moldova
Integrarea europeană și moștenirea identitară

Deep and Sustainable Democracy (2011-2017) / Democracy and Good Governance (2020-2021) – Approximation Dimension

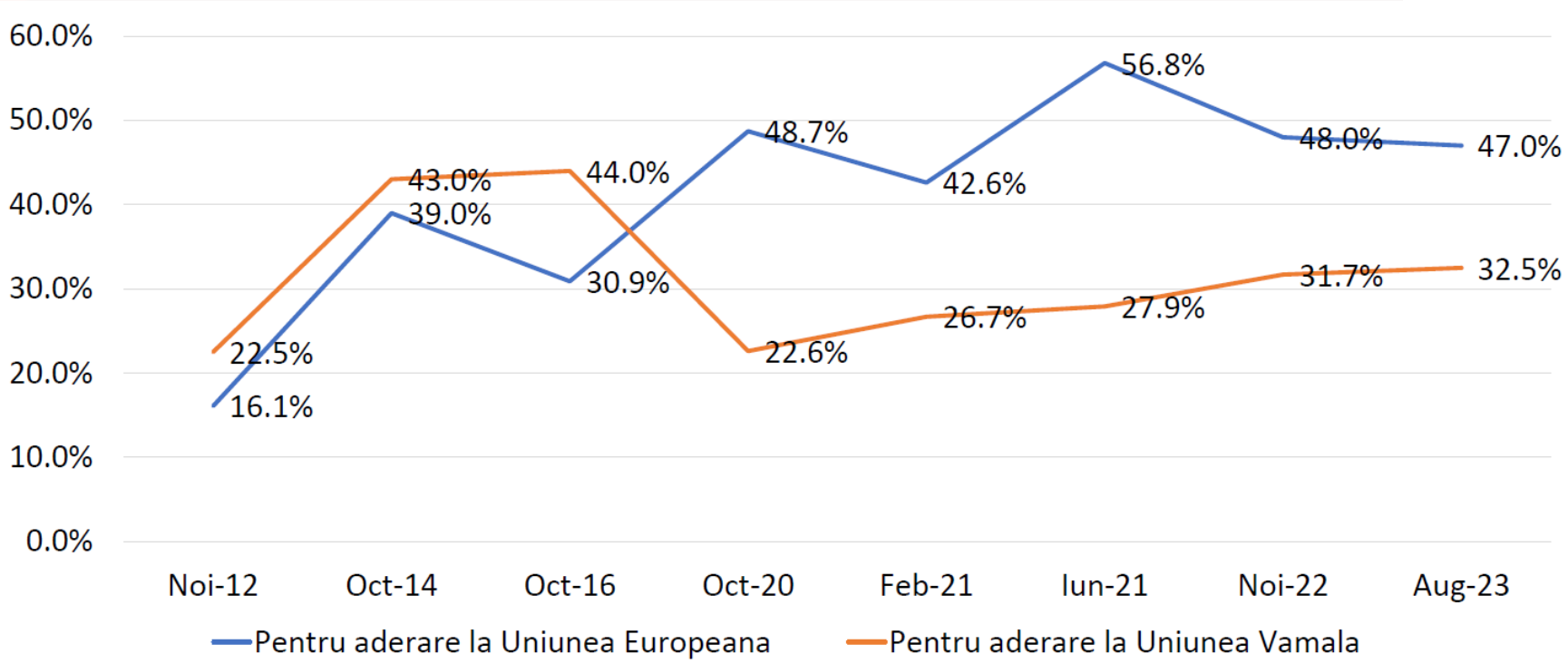

Republica Moldova
Integrarea europeană și moștenirea identitară

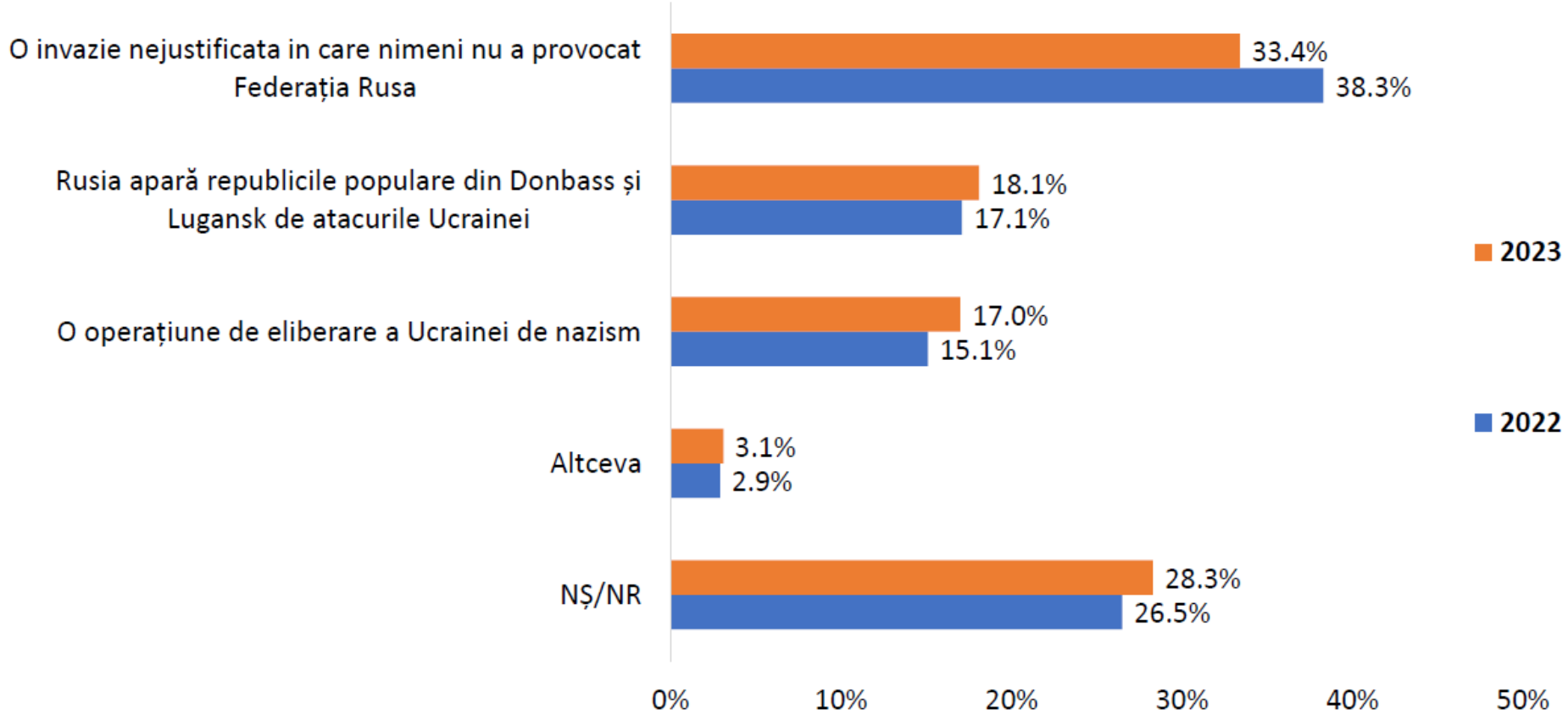
Freedom, Security and Justice – subcategorie EU Integration and Convergence/Policy Convergence (Approximation Dimension)

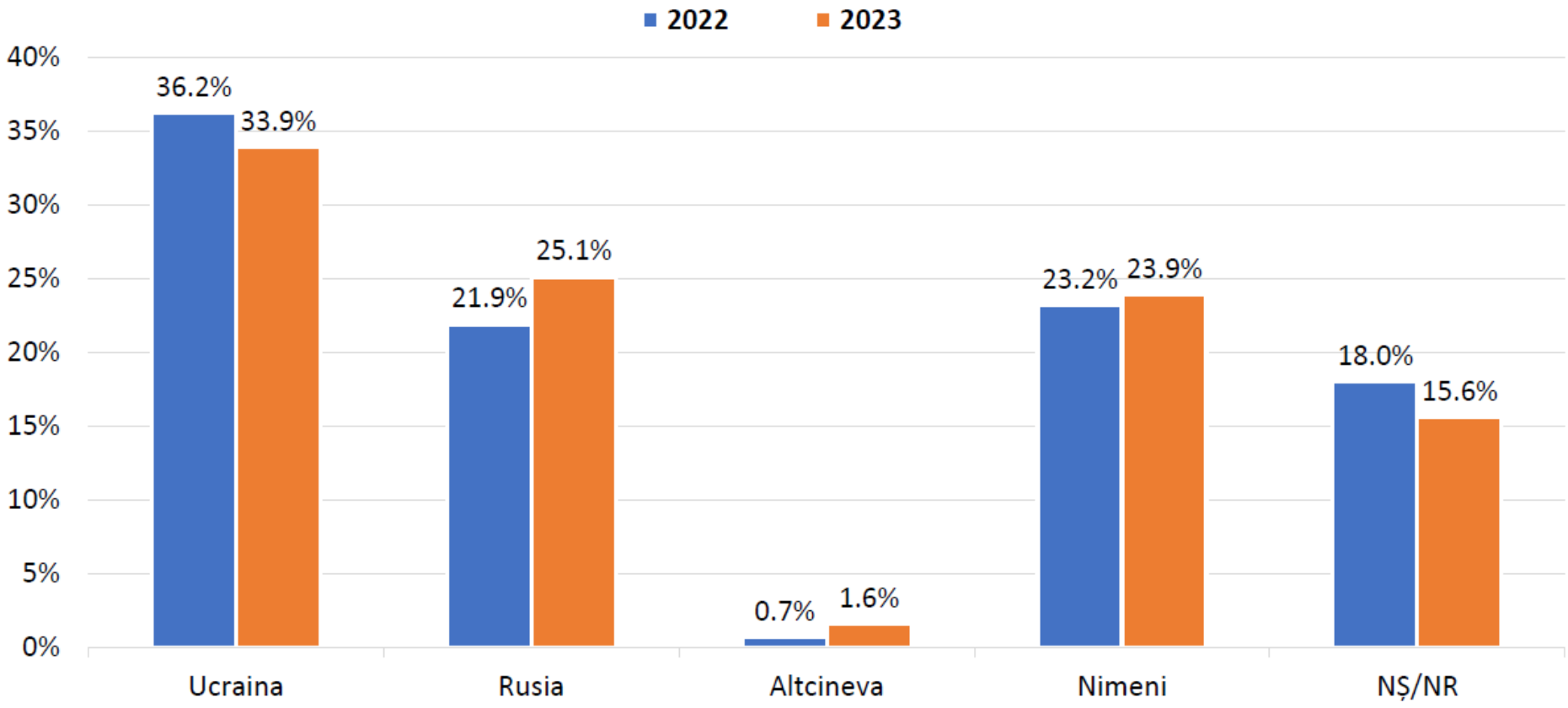
Totuși, dacă ar fi să alegi la referendum între aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană și aderarea Republicii Moldova la Uniunea Economică Eurasiatică (Uniunea Vamală), pentru ce ai opta?

Care dintre următoarele afirmații crezi că descrie cel mai bine ceea ce se întâmplă acum în Ucraina?

Cine crezi că are dreptate în acest conflict militar?

2023

Republica Moldova
Integrarea europeană și moștenirea identitară

- **... All this time there is an opposition to the EU supported from outside. The following are used:**

- **Fragmentation and identity cleavage**
- **Promotion of Moldovanism ("European integration would lead to the disappearance of Moldova's statehood through Union with Romania)**
- **The threat of separatist movements**

Republica Moldova
Integrarea europeană și moștenirea identitară

- The Russian invasion of Ukraine has fueled the prospect of inter-ethnic conflicts
- Separatism in Transnistria
- The prospect of war in the Republic of Moldova
- April 2022: A series of explosions in Tiraspol (Chisinau: Challenges and pretexts)
- July 22nd, 2022, Vitaly Ignatyev, the Foreign Minister of the separatist region of Transnistria, said he is committed to achieving independence and possibly a unification with Russia

Republica Moldova
Integrarea europeană și moștenirea identitară

Tensiuni în Găgăuzia

- Pe 19 august 2022, Comrat a sărbătorit 32 de ani de la înființarea Republicii Găgăuzia.
- Dmitri Konstantinov, președintele Adunării Populare, propune convocarea unui congres pe 2 octombrie 2022 cu scopul „determinării viitoarelor acțiuni și soluții pentru autonomie”
- Dmitri Konstantinov: „Găgăuzii nu mai trebuie să îndure și să se lase înșelați”, „Chișinăul i-a pus pe găgăuzi în lanțuri”
- Mihail Kendighelean, reprezentant al Consiliului Bătrânilor / fost președinte al Adunării Populare : „Sandu este cetățean al României, la fel ca mulți din Guvernul Republicii Moldova. De aceea găgăuzii nu au încredere în ei. Nu vor să meargă în România.”
- Mihail Kendighelean, pentru Nezavisimaia Gazeta: „Avem informații că România se pregătește să intre în Republica Moldova de îndată ce Rusia va intra în regiunea Odesa”.

Republica Moldova
Integrarea europeană și moștenirea identitară

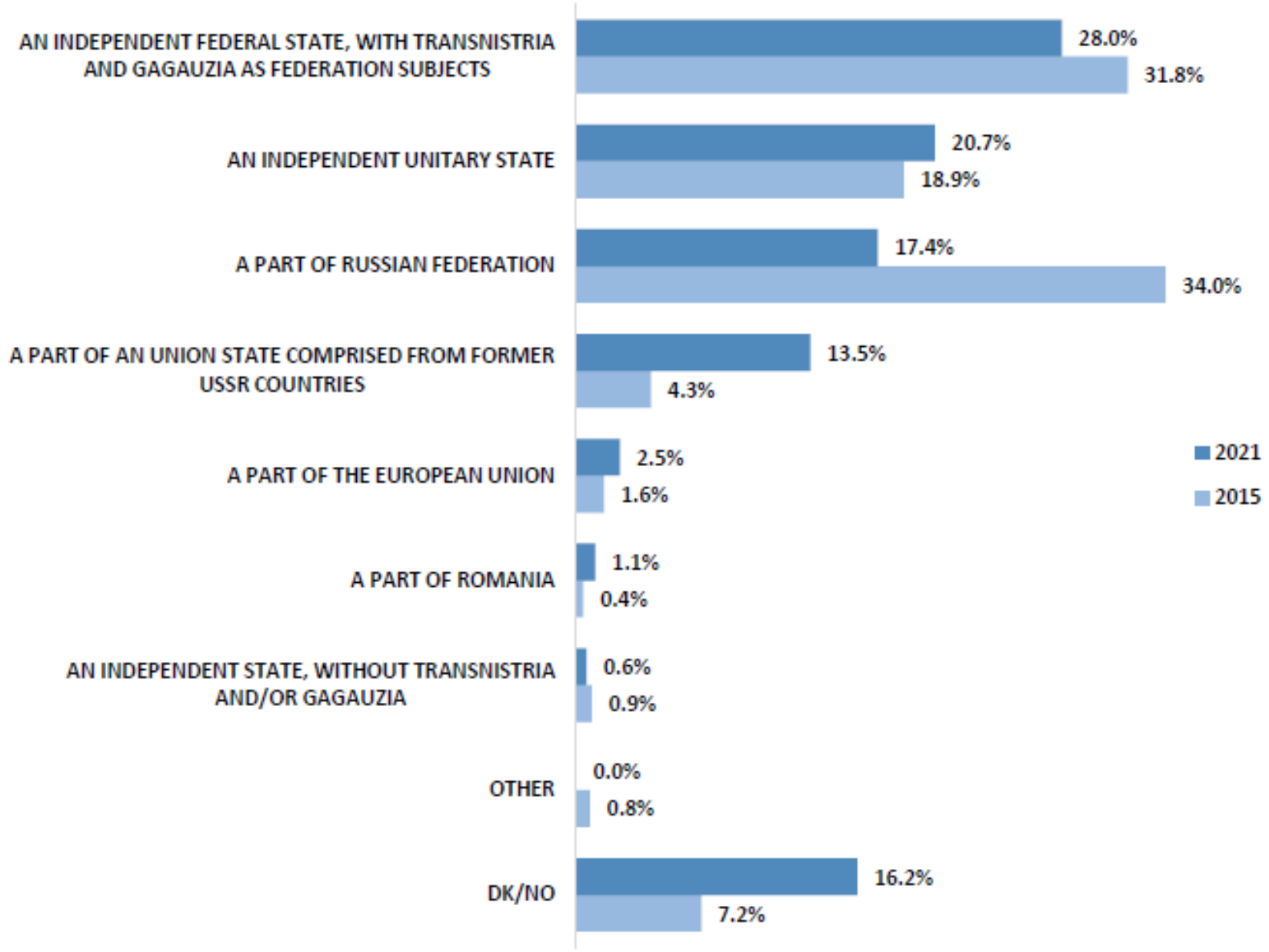
- „Găgăuzia va cere ajutorul Rusiei și Turciei de teamă că Moldova va fi cucerită de România” – titrează portalul Nokta de la Comrat (24 august 2022).
- **Autoritățile găgăuze susțin oficial calea europeană.**

Irina Vlah, Bashkan/Guvernatorul Găgăuziei: „Găgăuzia face parte din Republica Moldova și Găgăuzia are același curs.”

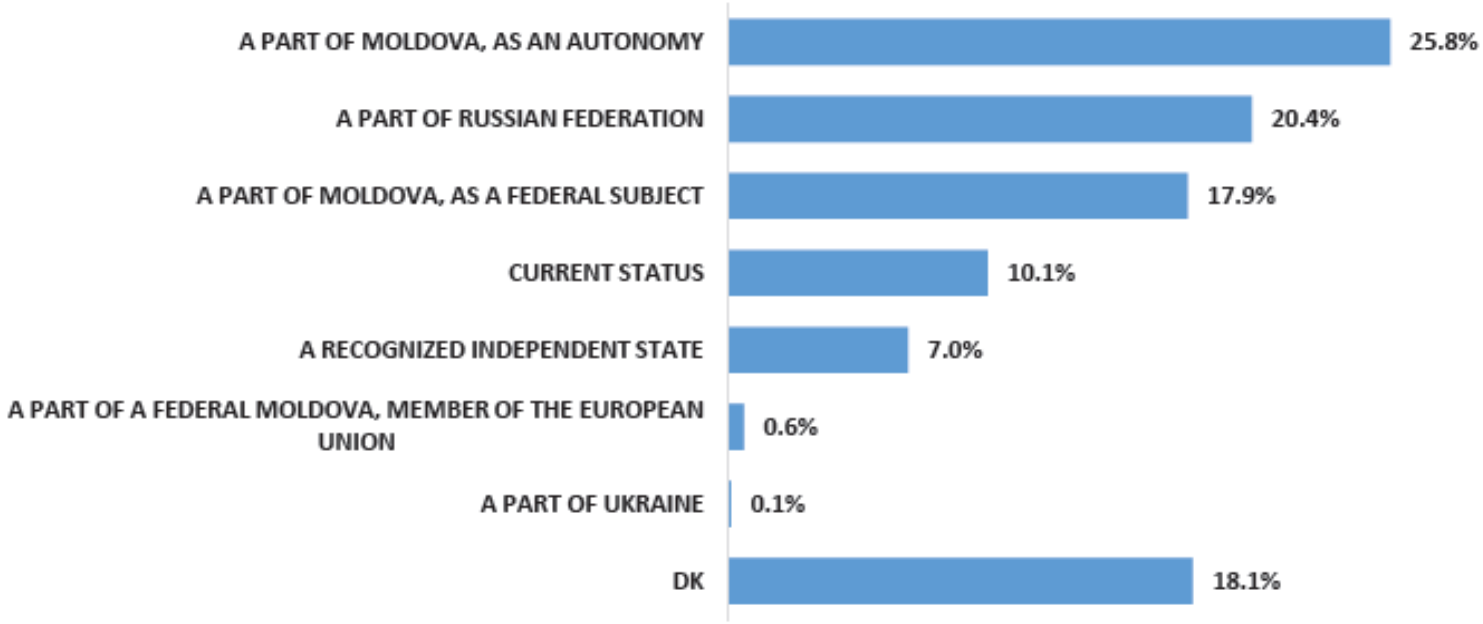

Maia Sandu, la ședința Adunării Populare din Găgăuzia (2 septembrie 2022): **"Știu mai bine decât tine care este limba mea. Vorbesc românește.”**

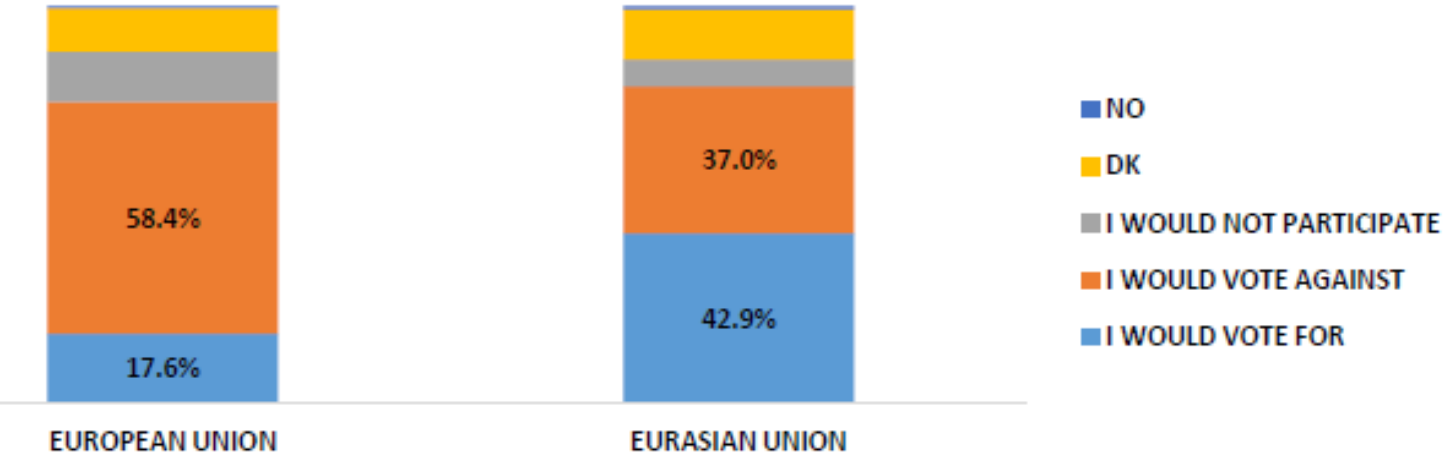
PERSPECTIVE ASUPRA VIITORULUI STATALITĂŢII REPUBLICII MOLDOVA (Găgăuzia)

Preferințe pentru integrarea externă a Republicii Moldova, în UTA Găgăuzia și Raionul Taraclia

Preferințe în materie de integrare externă a Republicii Moldova

Concluzii

- Prăbușirea comunismului, în absența unei anumite integrări europene, a dus la naționalisme extreme și conflicte armate.
- Aceste conflicte se pare că au fost înghețate, dar pe fondul multiplelor crize din 2008, mai ales acum pe fondul conflictului din Ucraina, reapar sub forma „Revoluțiilor de identitate”.
- Ele iau adesea forma unor mișcări secesioniste
- Aceste mișcări sunt susținute ideologic și logistic din exterior
- Contextul crizelor ucrainene poate duce la noi conflicte în Republica Moldova în absența unei intervenții ferme și decisive a UEAderarea la UE poate opri eventualele conflicte

Provocările identitare ale procesului de integrare europeană a Macedoniei de Nord

Mircea Brie

Universitatea din Oradea

Introducere & Metodologie

- ***Scopul*** acestei lucrări este de a stabili și analiza relația dintre gestionarea disputelor identitare din Macedonia de Nord și diversele procesele integratoare (ex. integrarea euro-atlantică).

- ***Obiective specifice***:

- Identificarea și analiza disputelor identitare interne și externe;
- Stabilirea unei corelații și realizarea unei analize asupra influenței reciproce dintre procesul integratori și gestionarea disputelor identitare;
- Analiza percepțiilor publice

Introducere & Metodologie

- ***Analiză pe trei niveluri***:

- Analiza modului în care disputele identitare interne și externe au influențat nivelul de integrare și procesul de apropiere de UE
- Analiza privind apropierea de UE și integrarea în NATO pentru a determina gradul de flexibilitate al poziției macedonene asupra problemelor identitare.
- Analiza percepțiilor publice privind disputele identitare în contextul integrării euro-atlantice

Introducere & Metodologie

- ***Ipoteze ale cercetării***:

- apropierea de UE și integrarea în NATO au condus la o poziție macedoneană mai flexibilă în problemele identitare
- disputele identitare interne și externe au influențat nivelul de integrare și procesul de apropiere de Uniunea Europeană
- minoritățile din Macedonia de Nord susțin într-o măsură mai mare decât macedonenii compromisurile în disputele identitare externe pentru a asigura apropierea de UE și NATO.

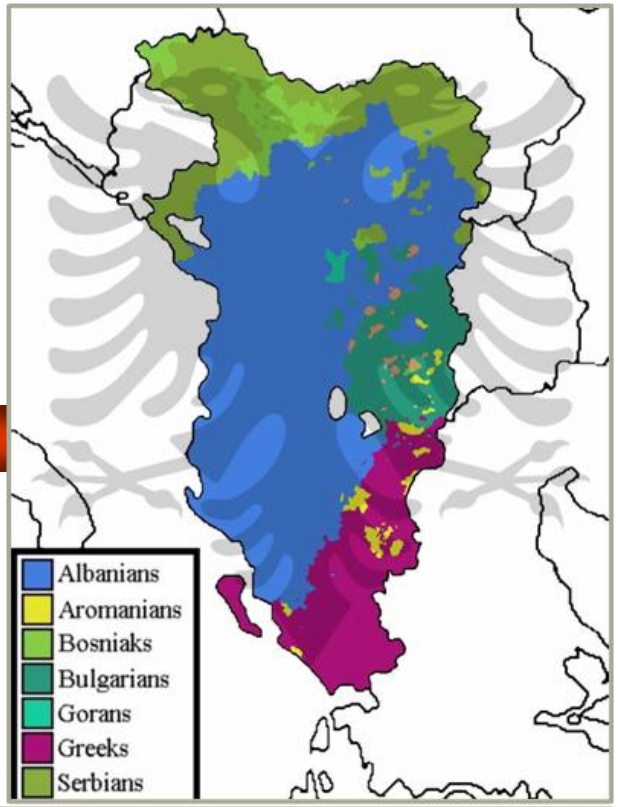
Introducere & Concepte

- procesul de construire a noilor s**tate balcanice și a identității naționale**
- **identitatea ca frontieră**
  - **Identitatea națională cetățenească**
  - **Identitatea națională etnică**
  - **Religia ca identitate**
  - **Identitatea lingvistică**
  - **Alfabetul ca identitate**
  - **Identitatea geopolitică**
- **Niveluri ale integrării**:

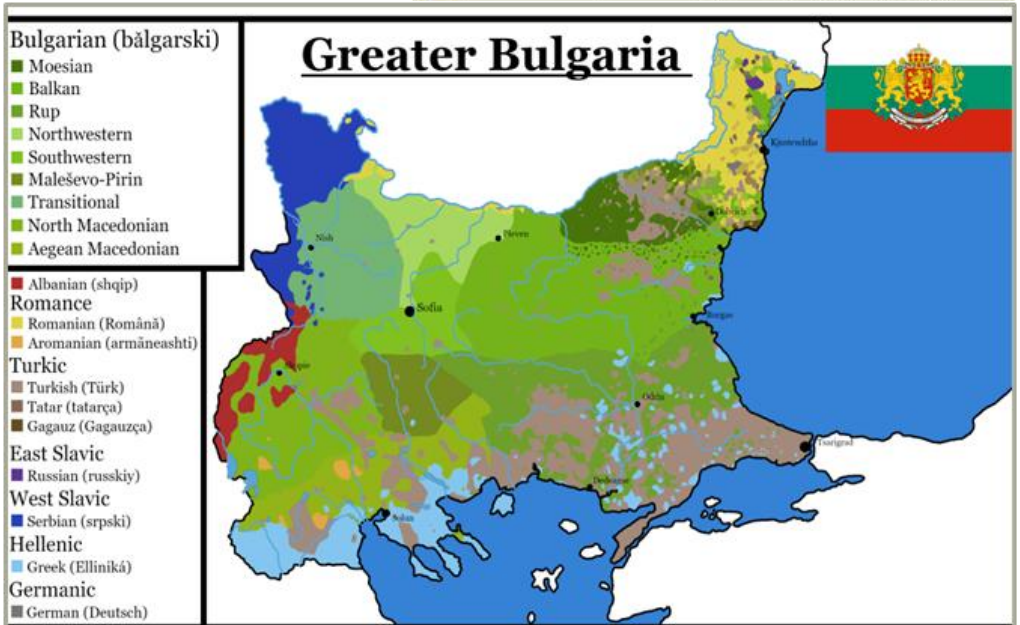
- European
- Securitate / NATO
- Regional balcanic (transnațional)
- Național
- local/regional (intern)

Identitatea ca frontieră

Context. Nivelul național

- **Dezmembrarea Iugoslaviei**
  - 8 septembrie 1991: Independența Republicii Macedonia/ astăzi Macedonia de Nord
  - Conflictele din Kosovo și intervenția NATO în 1999
  - Februarie-august 2001, Macedonia de Nord, conflictul dintre guvern și etnicii albanezi, în special în nordul și vestul țării

Echilibrul identitar intern și procesul de integrare națională

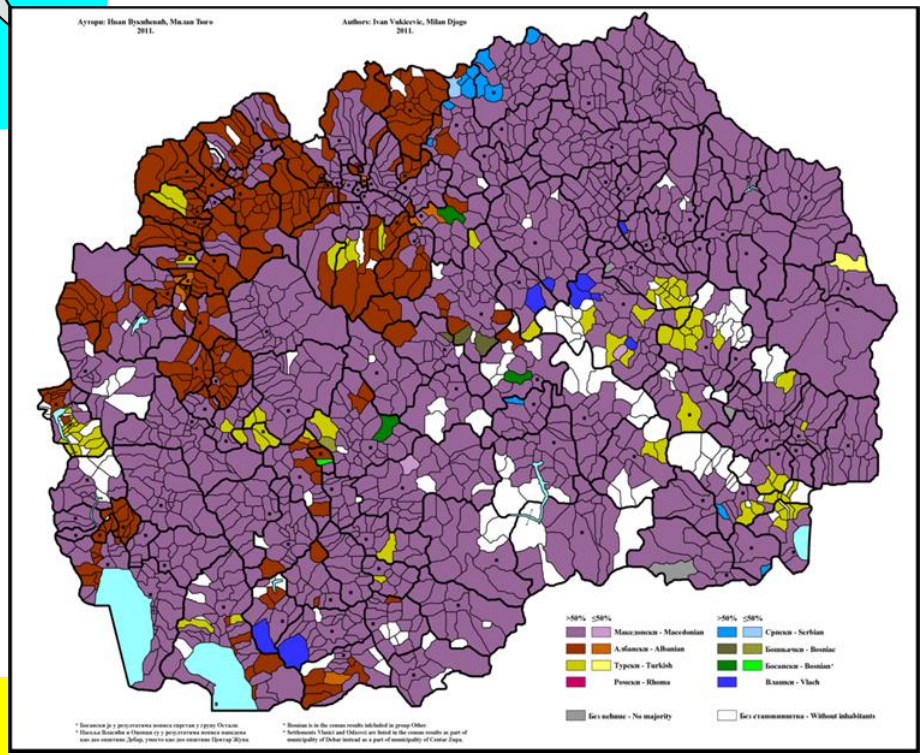

ALBANEZII: 25%

FRONTIERA ETNO-LINGVISTICĂ ȘI RELIGIOASĂ

CONSOCIAȚIONALISMUL

13 AUGUST 2001 – ACORDUL DE LA OHRID

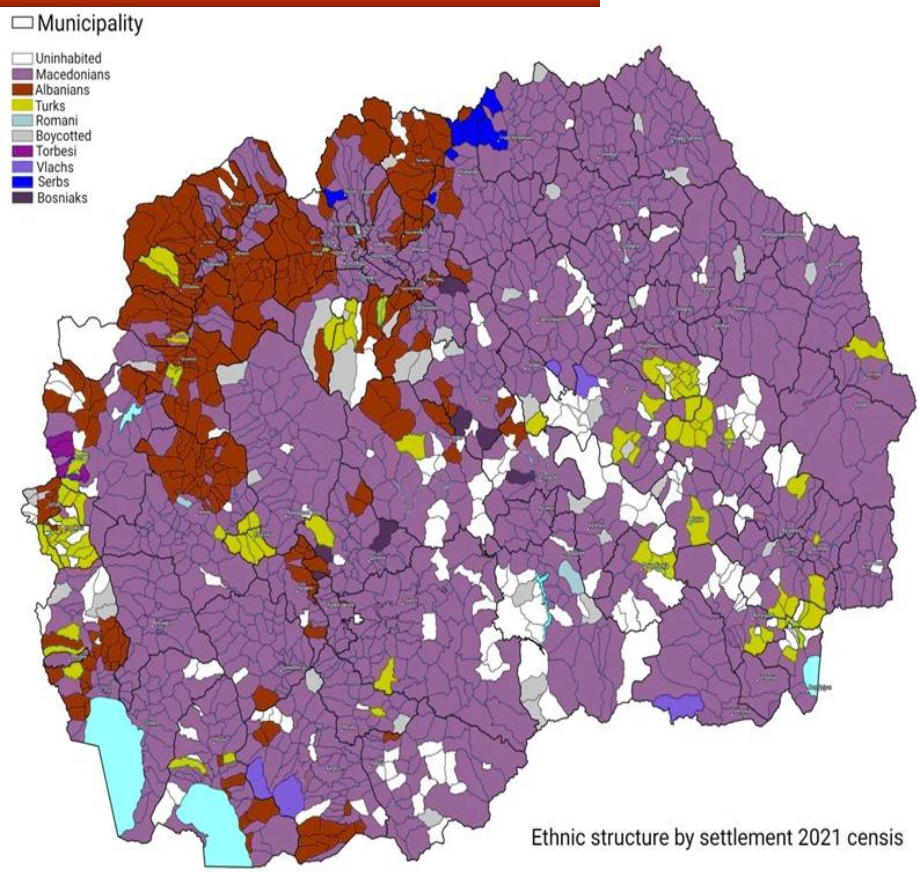

Harta lingvistică a Macedoniei de Nord

Echilibrul identitar intern și procesul de integrare națională

Identitatea ca frontieră în Macedonia de Nord

Criza identitară a numelui statului și compromisul integrator la nivelul securității

- După 27 de ani de negocieri, Grecia și Macedonia au ajuns la un acord istoric care vizează rezolvarea vechii dispute privind numele fostei republici iugoslave.
- **Acordul de la Prespa** (18 iunie 2018).
- Macedonia ⟹ Macedonia de Nord
- 1 august 2018, Secretarul General al NATO a trimis o scrisoare Republicii Macedonia de Nord împreună cu Planul de implementare a procesului de aderare la NATO
- 27 martie 2020, Macedonia de Nord a devenit membră NATO

Disputa privind limba și istoria cu Bulgaria:
Acordul de bună vecinătate din 2017
Protocolul cu Bulgaria din 2022

Cererile bulgare au luat în considerare:

- revizuirea narațiunilor istorice naționale,
- cerințele lingvistice
- statutul minorității bulgare din Macedonia de Nord.

În cele din urmă, cu mediere franceză, stat care deținea președinția Consiliului UE, parlamentul de la Skopje a votat pe 16 iulie 2022 un **compromis** solicitat de bulgari.

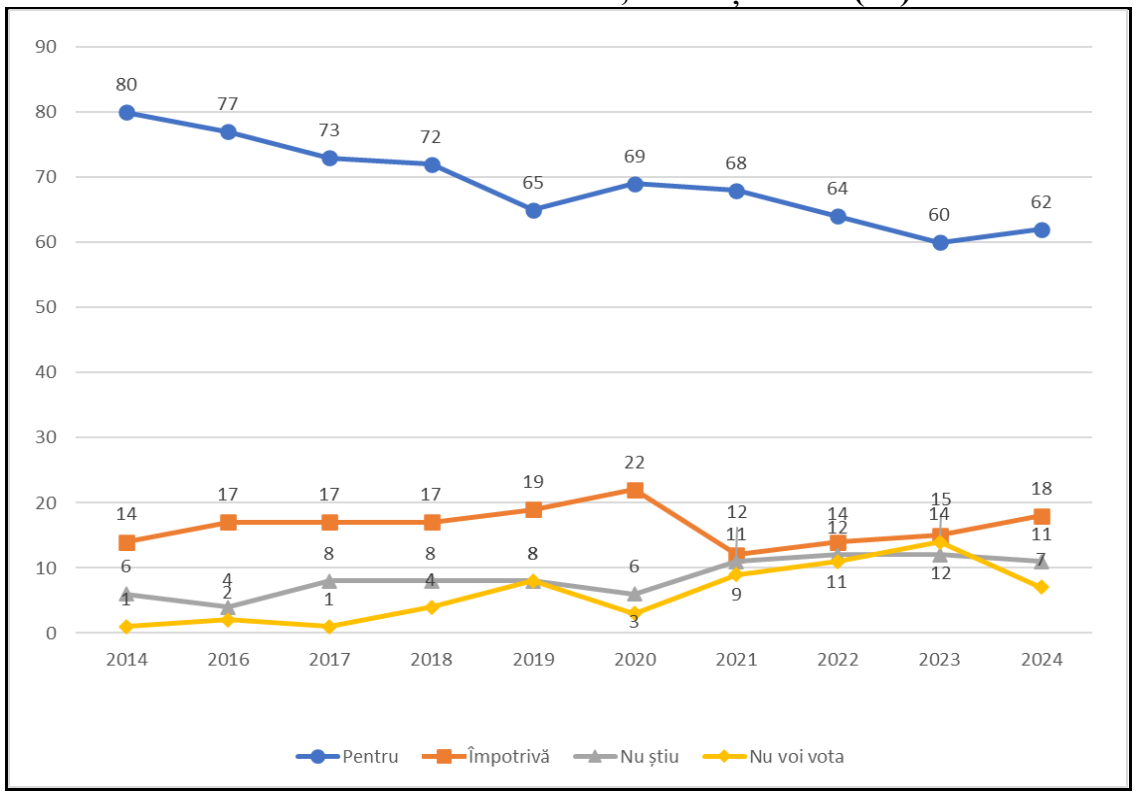
Disputa privind limba și istoria cu Bulgaria:
Acordul de bună vecinătate din 2017
Protocolul cu Bulgaria din 2022

- A fost **un acord și o promisiune** (ulterior neîndeplinită).
- Guvernul de centru-stânga **a acceptat** o cerere a Bulgariei de a introduce o referință la minoritatea etnică bulgară în constituția Macedoniei de Nord.
- În 2024, a venit la putere **un guvern conservator** condus de prim-ministrul Hristijan Mickoski, care „a declarat că va modifica constituția doar dacă Bulgaria aprobă mai întâi aderarea Macedoniei de Nord la UE” (Testorides, 2025).

După trei ani, **în 2025, UE încă cere Macedoniei de Nord să își modifice constituția** din cauza impasului cu Bulgaria.

Analiza percepțiilor publice privind compromisurile identitare

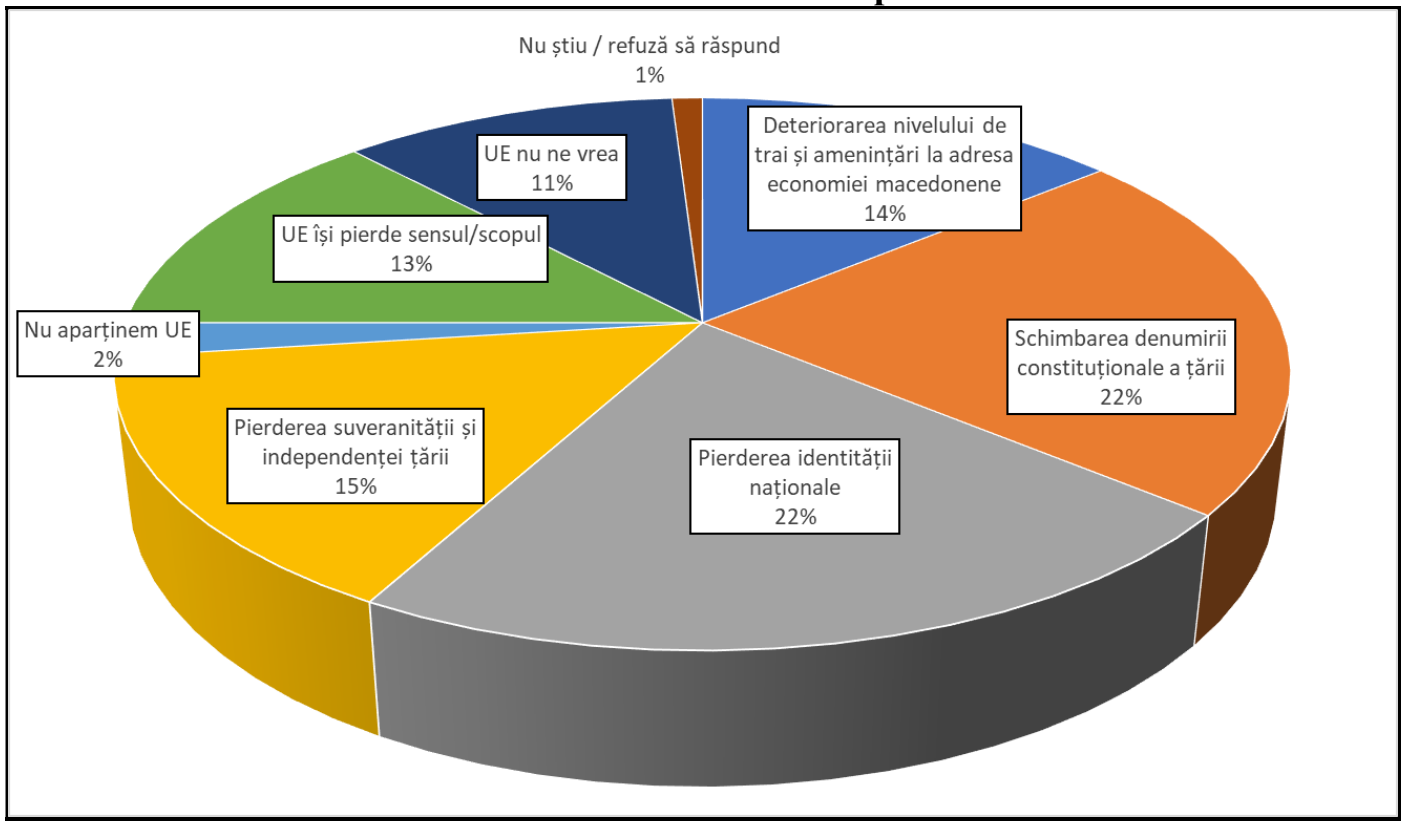
Dacă săptămâna viitoare va avea loc un referendum pentru aderarea Republicii Macedonia de Nord la UE, cum ați vota? (%)

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Damjanovski, 2025: 13
(sondajele de opinie publică efectuate în perioada 2014-2024)

Analiza percepțiilor publice privind compromisurile identitare

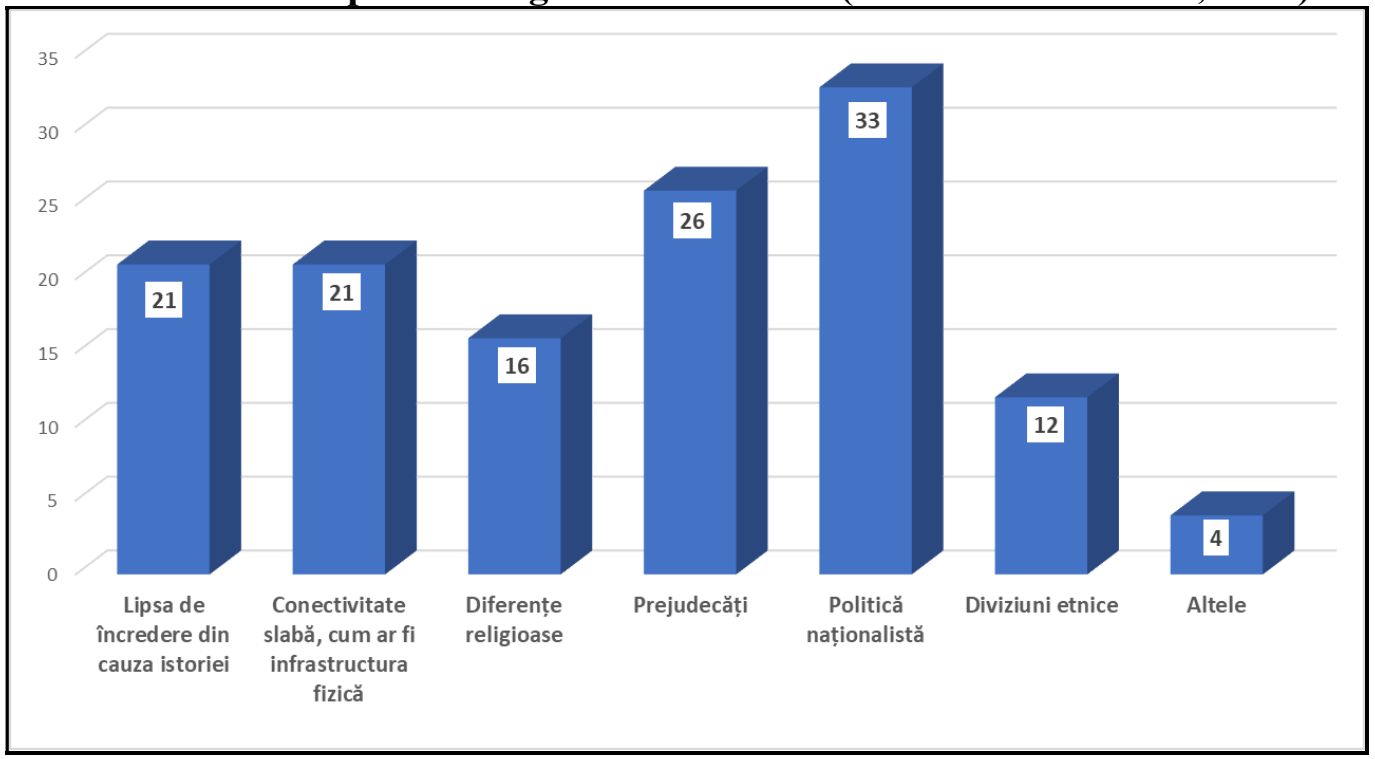
Care este motivul votului dumneavoastră împotriva aderării la UE?

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Damjanovski, 2025: 23
(sondaj de opinie publică realizat în perioada octombrie-decembrie 2024)

Analiza percepțiilor publice privind compromisurile identitare

Provocări în cooperarea regională cu vecinii (Macedonia de Nord, 2024)

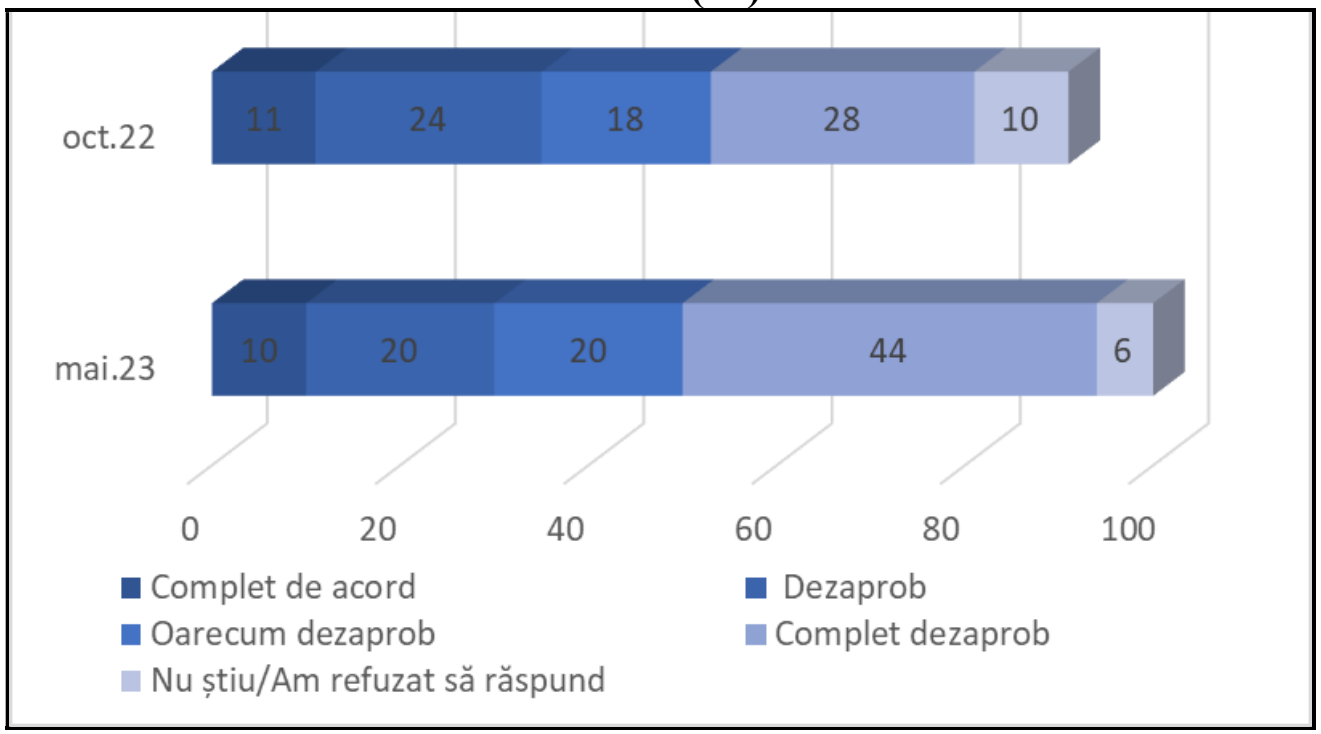

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Balkan Barometer, 2024: 52.

Q: În opinia dumneavoastră, ce împiedică cooperarea regională dintre economiile Balcanilor de Vest?
(Toți respondenții, N=6000, răspunsuri multiple, pondere din total, %)

Analiza percepțiilor publice privind compromisurile identitare

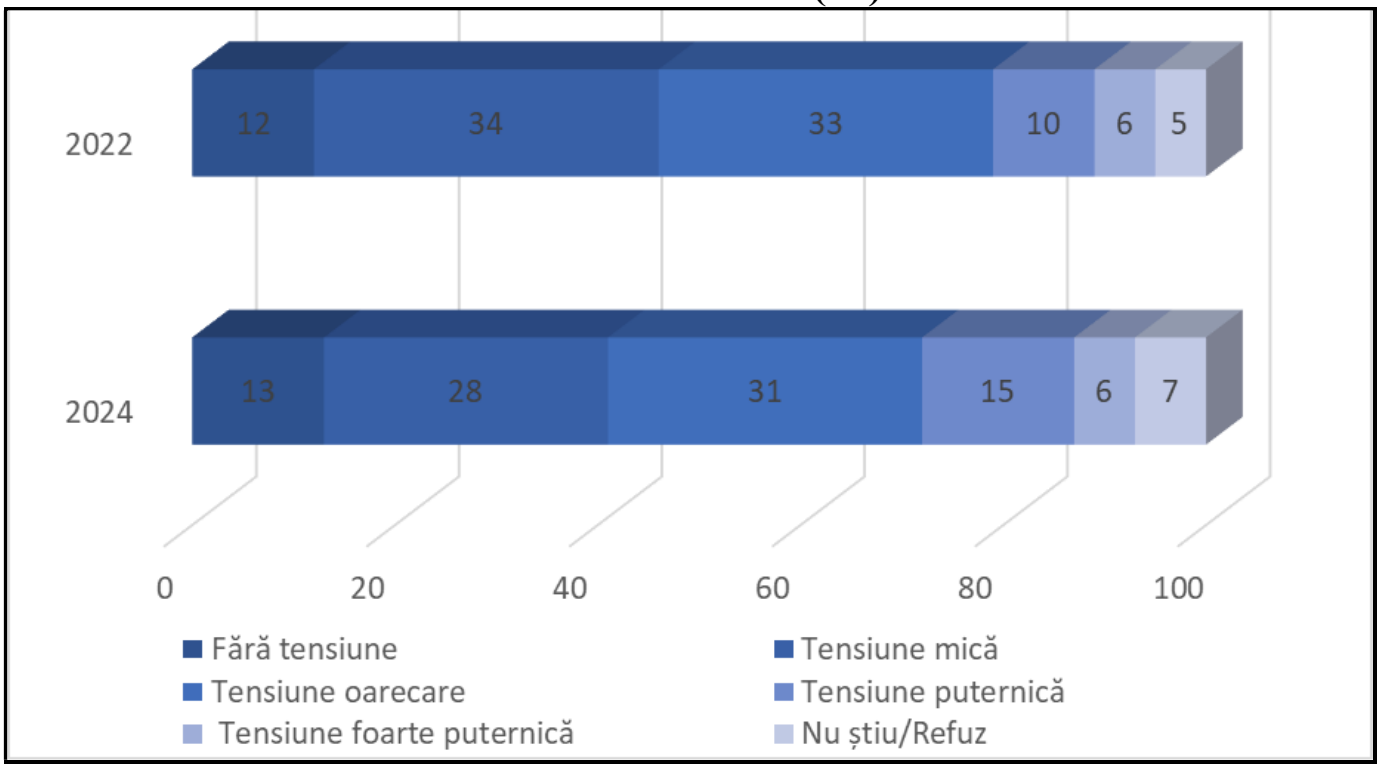
Pentru ca negocierile de aderare la UE să continue, Macedonia de Nord a fost de acord să includă comunitatea bulgară în constituția sa. Sunteți de acord sau dezaprobați acest lucru? (%)

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Brima: 2023: 77

Analiza percepțiilor publice privind compromisurile identitare

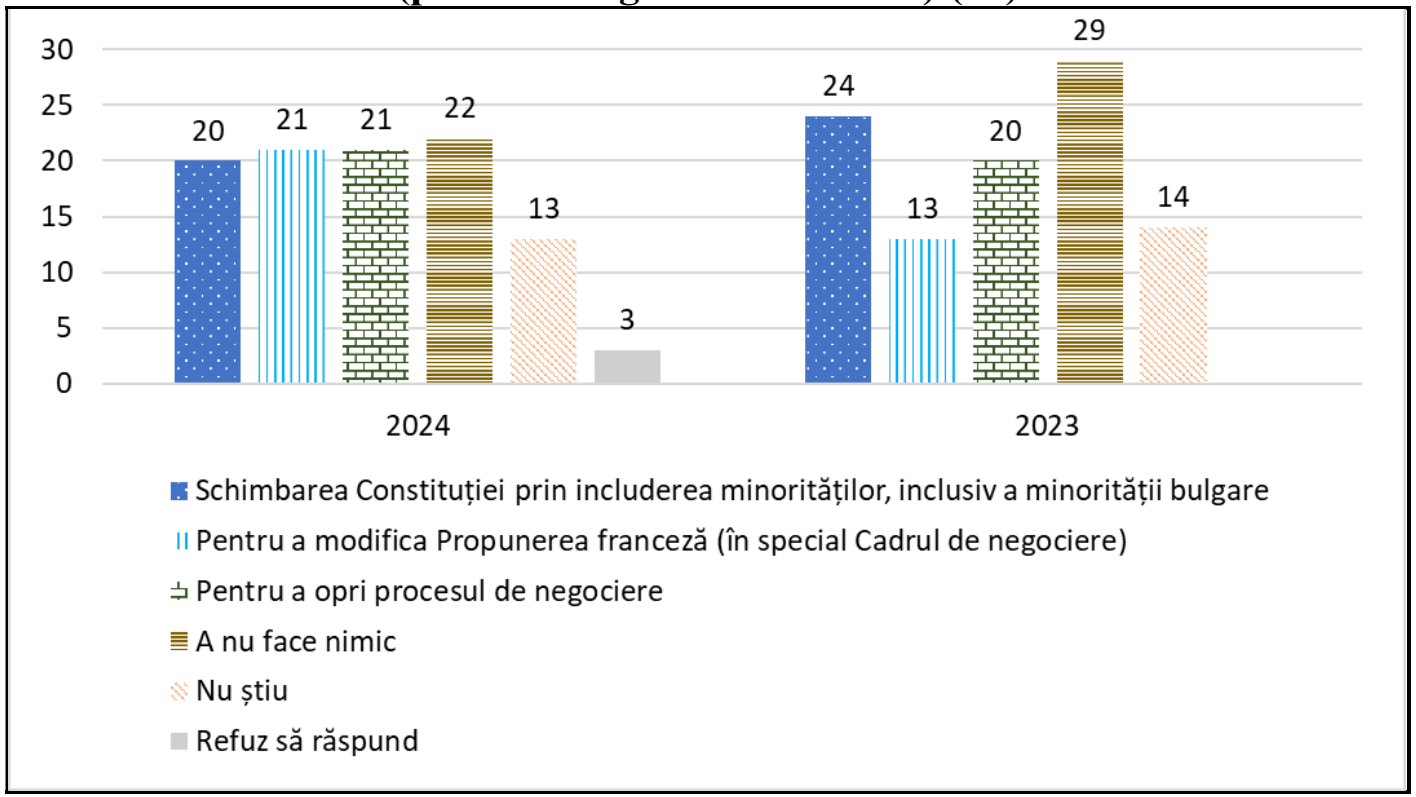
Cum ați evalua nivelul de intensitate al tensiunii dintre diferitele grupuri etnice din țara dumneavoastră? (%)

Sursă: elaborare autor în baza datelor din IPSOS, 2024: 94

Analiza percepțiilor publice privind compromisurile identitare

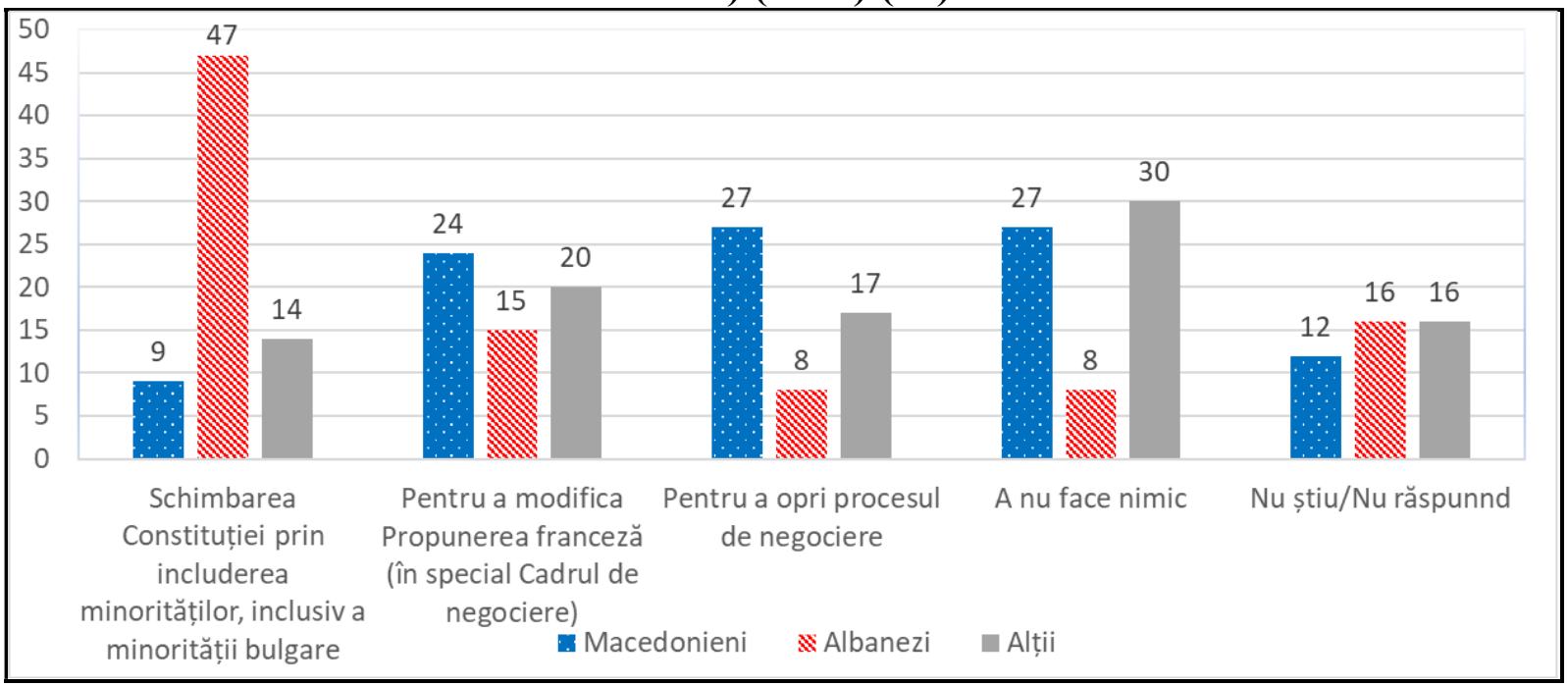
Ce schimbări considerați că trebuie făcute pe calea către Uniunea Europeană? (prezentare generală istorică) (%)

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Velinovska & Sofeska, 2025: 11

Analiza percepțiilor publice privind compromisurile identitare

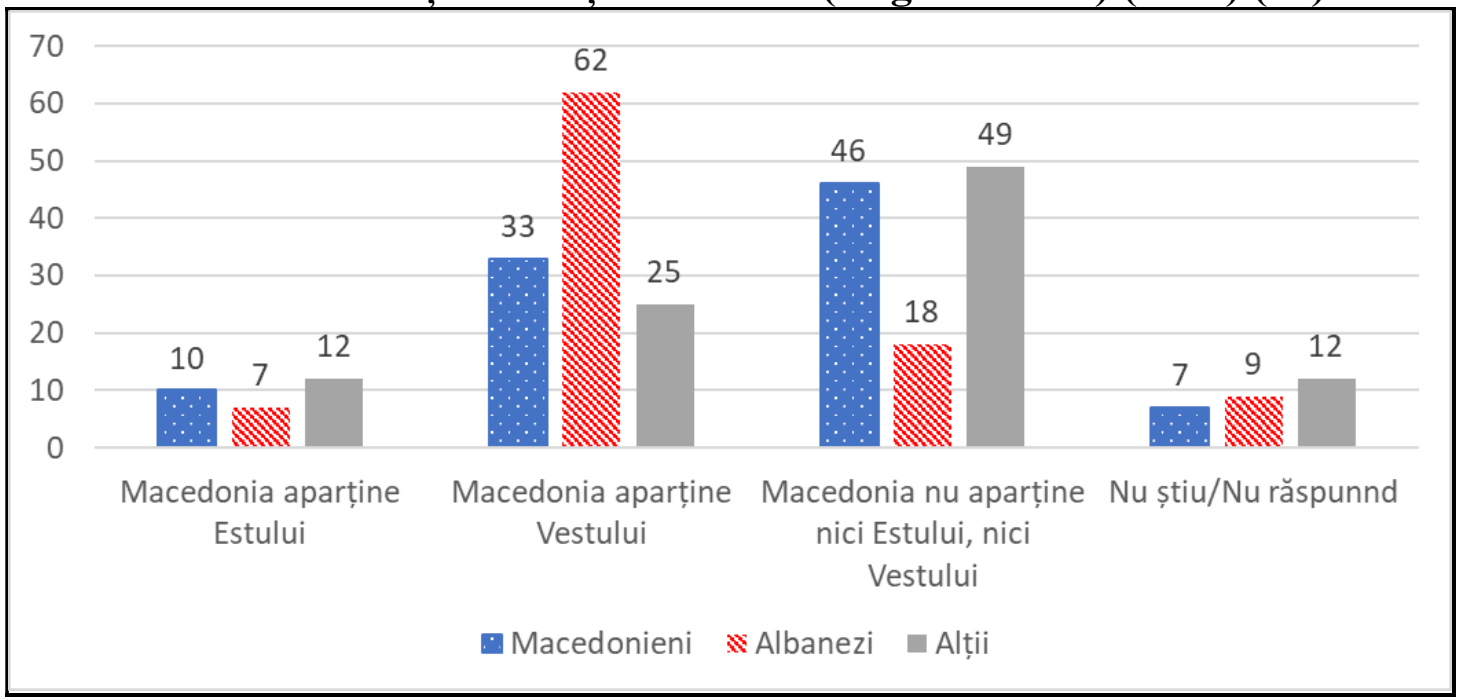
Ce schimbări considerați că trebuie făcute pe calea către Uniunea Europeană? (origine etnică) (2024) (%)

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Velinovska & Sofeska, 2025: 10

Analiza percepțiilor publice privind compromisurile identitare

Cu care afirmație sunteți de acord? (origine etnică) (2024) (%)

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Velinovska and Sofeska, 2025: 17

Concluzii

- doar compromisul poate fi cheia în disputele identitare
- Macedonia de Nord a făcut multe compromisuri, dar, pe de altă parte, acestea nu sunt încă suficiente
- poziția macedoneană a devenit până într-un punct mai flexibilă sub presiunea negocierilor legate de procesul de integrare euro-atlantică
- În societate s-a creat o frustrare generalizată dincolo de flexibilitatea pozițiilor politice => radicalizare
- Un nou guvern (2024), din ce în ce mai inflexibil în implementarea acordului cu partea bulgară
- creșterea ponderii celor care resping compromisul identitar
- existența unor percepții diferite în rândul etnicilor albanezi comparativ cu macedonenii

Bibliografie

- Alexe, Dan, and Alla Ciapai (2021), Cyrillic, *Latin or Arab? The system of description is often a political act.* https://moldova.europalibera.org/a/chirilice-latine-sau-arabe-sistemul-de-scriere-e-deseori-un-act-politic/31431391.html. Accessed October 28, 2022.
- Alexe, Dan, and Alla Ciapai. 2021. Cyrillic, *Latin or Arab? The system of description is often a political act.* Accessed October 28, 2021. https://moldova.europalibera.org/a/chirilice-latine-sau-arabe-sistemul-de-scriere-e-deseori-un-act-politic/31431391.html.
- Ana Maria Costea (coord), *"Structures of Interconnectivity in the EU's Neighbourhood: Main Factors that shaped the implementation of the ENP" – A Handbook, Tritonic, 2018*
- Ana Maria Costea, *Assessing the involvement/development of civil society as part of the European Integration process of the Eastern Partnership states (co-autor Ioana Melenciuc Ioan), Civil Szemle (Civil Revue), 2023/4, 187-207, ISSN 1786-3341 WOS:001118947000010*
- Ana Maria Costea, *Cross-Border Cooperation as Network Instrument of EU Integration of Moldova and Ukraine (co-autor Ioan Horga),Eurolimes, No 22, 2017*
- Ana Maria Costea, *East versus West: When Politics Collide with Economics, Tritonic, 2015*
- Ana Maria Costea, *Eastern Partnership between the Permeability and Impermeability of EU Eastern Borders (co-autor Ioan Horga), EU Relations with Eastern Partnership: Strategy, Opportunities and Challenges, Chisinau-Chernivtsi-Tbilisi 2016*
- Andrei, Veronica. 2021. *Liderul sârbo-bosniac Milorad Dodik se joacă cu focul în Balcani. Amenințări la adresa NATO*, (*Bosnian-Serb leader Milorad Dodik is playing with fire in the Balkans. Threats to NATO*). Accessed October 29, 2021. https://m.ziare.com/international/bosnia-hertegovina-milorad-dodik-balcani-republica-srpska-1707411.
- Armakolas, Ioannis & Damjanovski Ivan & Siakas George, (2021): The Prospects of the Prespa Agreement. Public Perception in North Macedonia and Greece, Konrad Adenauer Stiftung, Skopje & Athens, p. 3-11
- Brie, Mircea (2019): *National minorities: levels of educational analysis*. In Karla Melinda Barth, Mircea Brie, Dragoș Dărăbăneanu, István Polgár, *The Role of Intercultural Communication in Adapting Ethnic Groups to the European Union Social Space, Lambert Academic Publishing*, pp. 371-391.
- Brie, Mircea, Daniela Blaga. 2015. "Identity rematch in the European space". In Alina Stoica, Ioan Horga, Mircea Brie, *Cultural Diplomacy at the Eastern and Western Borders of the European Union*, 255-273. Oradea: University of Oradea Publishing House.
- Brie, Mircea, Daniela Blaga. 2017. "Image of the Other: the Perspective on Ethnicity". In Dana Pantea, Ioan Horga, Mircea Brie, *The Image of the Other in the European Intercultural Dialogue*, 91-109. Saarbrücken: Lambert Academic Publishing.
- Brie, Mircea. 2018. "Identity Revolution and Minority Emancipation: A Cause of the European Concert's Crash. Contemporary Analogues". In Ioan Horga, Alina Stoica (coordinators), *Europe a Century after the End of the First World War (1918-2018)*, 245-248. Bucharest: The Academy of Romania Publishing House.

Bibliografie

- Bujalos, István. 2011. ”Identitatea personală şi naţională în filosofia americană(Personal and national identity in American philosophy)*”*. In Balogh Brigitta, Bernáth Krisztina, Bujalos István, Adrian Hatos, Murányi István (coord.), *Identitate europeană, naţională şi regionala.Teorie şi practică (European identity, national and regional. Theory and practice)*, 79-91. Oradea: Partium Publishing House.
- Bușcăneanu, S. (2021). '*Tertium datur: Multi-attribute reference points and integration choices between the European Union and Eurasian Economic Union'*. The British Journal of Politics and International Relations , 23(, no. 4), pp. 627–644;
- Costea (Ghimiș), Ana Maria. 2015. "*National Preferences of the EU and NATO Member States at the Eastern Border. Study Case: Romania and Poland*", doctoral thesis, Babeș-Bolyai University Cluj-Napoca.Cyrillic Alphabet mandatory. 2021. *The law to be adopted: Cyrillic Alphabet mandatory*. Accessed October 15, 2021, https://www.b92.net/eng/news/society.php?yyyy=2021andmm=08anddd=27andnav_ id=111549.
- Damjanovski, Ivan (2022), *Analysis of public opinion on North Macedonia`s accession to the European Union (2014-2021)*, Konrad Adenauer Foundation in the Republic of North Macedonia Institute for Democracy "Societas Civilis" – Skopje
- Davies A., & Vági, P. (2023). *The role and functions of the centre of government in the European Neighbourhood Policy East region*, SIGMA Paper No. 67. Paris: OECD. https://doi.org/10.1787/9e1fc1fd-en Retrieved 25 February 2024 from www.oecd.org/governance/the-role-and-functions-of-the-centre-of-government-in-the-european-neighbourhood-policy-east-region-9e1fc1fd-en.htm.
- Džankić, Jelena (2015) *Citizenship in Bosnia and Herzegovina, Macedonia and Montenegro: effects of statehood and identity challenges*, Routledge
- Iordan Gheorghe Bărbulescu (coord.), Mircea Brie, Nicolae Toderaş, *Cooperarea transfrontalieră între România şi Ucraina, respectiv între România şi Republica Moldova. Oportunităţi şi provocări între 2014-2020*, Tritonic, Bucureşti, 2016, 232 p.
- Iordan Gherghe Bărbulescu, Clara Volintiru, Miruna Troncotă, Nicolae Toderaș (2019), *România, furnizor de expertiză în tranziție democratică pentru țările Parteneriatului Estic și Balcanii de Vest*, Institutul European din România, ISBN 978-606-8202-58-7, Studiu publicat și la Editura Tritonic, 2019;
- István-József Polgár, Mircea Brie (coord.), *The legitimacy of new regionalism in the European integration process*, Debrecen / Oradea, 2023, 422 p.
- Mircea Brie, *A New European Neighbourhood Policy toward Ukraine and the Republic of Moldova in the Context of the Eastern Partnership (EaP) and the Association Agreements (AA)*, in *Studii Europene,* nr. 10, Chisinău, 2017, p. 123-155
- Mircea Brie, *Analysis of the Republic of Moldova's relationship with the European Union in light of the Eastern Partnership Index, în Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene*, XIV, 2022, p. 59-78
- Mircea Brie, Comparative Conceptual Perspectives on Identity Borders in the Republic of Moldova, în EUROPOLITY, Continuity and Change in European Governance, Vol. 15, no. 2, 2021, p. 5-29

Bibliografie

- Mircea Brie, *Identity as Frontier in Central and Eastern Europe. The Case of the Republic of Moldova*, în Mircea Brie, Alina Stoica, Florentina Chirodea (coord.), *The European Space Borders and Issues. In Honorem Professor Ioan Horga*, Editura Universităţii din Oradea/Debrecen University Press, Oradea/Debrecen, 2016, p. 359-381
- Mircea Brie, *Linguistic individuality in the Republic of Moldova and North Macedonia: an identity border as a political foundation of national construction,* István-József Polgár, Mircea Brie (coord.), *The legitimacy of new regionalism in the European integration process*, supliment Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, Debrecen / Oradea, 2023, p. 281-294
- Mircea Brie, Natalia Putină, *The Development and Role of Civil Society in the Republic of Moldovain the Framework of the Eastern Partnership (2009–2021),* în *Civil Szemle,* ISI Journal, vol. XX, Budapesta, 2023/4, p. 167-185
- Mircea Brie*, Reformarea politicilor şi instrumentelor UE destinate vecinătăţii în perioada post 2020*, în Natalia Putină, Alexandru Solcan (coord.), *Ştiinţa politică şi administrativă: provocări globale, soluţii locale,* Chișinău, 2021, p. 113-124
- Natalia Putină, Mircea Brie, *Civil Society Development and Democratization in the Republic of Moldova*, în *Civil Szemle,* ISI Journal, vol. XX, Budapesta, 2023/4, p. 79-107
- Nicolae Toderaș, Daniel Pascal (2024), „*Republic of Moldova: The Challenges of a Periphery's Shifting Identity, from the Russian Federation's Sphere of Influence to EU Accession*", in Özçelik, A. O., Butnaru Troncotă, M., & Cucută, R.-A. (Eds). Reconfiguring EU Peripheries. Political Elites, Contestation, and Geopolitical Shifts. Pro et Contra 3. Helsinki: Helsinki University Press;
- Pantea, Ana-Gabriela (2023): *"Likes" for Populists. Perceptions of the Voters of the Alliance for the Union of Romanians Party on the Political Use of Social Media Platforms.* In *Civil Szemle.* vol. XX, Budapesta, 4, pp. 243-262.
- Poiana, Oana Ancuța – Petrila, Laurențiu (2023): *Democratic Resilience Building in Eastern Europe. The EU's Role in Supporting the Ukrainian Civil Society*. In Civil Szemle. vol. XX, Budapesta, 4, pp. 209-220.
- Polgár, István József (2023): *The Role of Civil Society Organisations in Migration Management. Cooperation between Public Authorities and Civil Society Actors at the EU's South Eastern Borders.* In Civil Szemle. vol. XX, Budapesta, 4, pp. 27-40.
- Torres-Adán, Ángel. 2021. '*Still winners and losers? Studying public opinion's geopolitical preferences in the association agreement countries (Georgia, Moldova, and Ukraine)*'. Post-Soviet Affairs 37, no. 4: 362–382. https://doi.org/10.1080/1060586X.2021.1924041.
- Victoria Goreainov, Mircea Brie, The Republic of Moldova in the Framework of the Eastern Partnership and Prospects for Relations with the Russian Federation, în Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, 2018, p. 143-169

Bibliografie

- Abazi Imeri, Ardita (2025), *Reducing political polarization as a prerequisite for EU accession: The case of North Macedonia*, în *Academic Journal of Business, Administration Law and Social Sciences*, Vol. 11 No. 2, July, p. 102-115
- Alujevic, Lucia Vesnic (2012), "*European Integration of Western Balkans: From Reconciliation to European Future*", Brussels, p. 6-9;
- Balkan Barometer (2024), Consulting Group, NUIS, *Balkan Barometer 2024. Public Opinion. Analytical report*, Regional Cooperation Council, Sarajevo.
- Bertelsmann Stiftung. (2024). *BTI North Macedonia Country Report*. https://bti-project.org/en/reports/country-report/MKD, Accesat în 29.07.2025.
- Brie, Mircea; Islam Jusufi și Polgár István József (2021), "*The role of the Albanian Community in the European Inegration Process of North Macedonia"*, în Laura Herta, Adrian Corpădean (eds.), *International Relations and Area Studies: Focus on Western Balkans*, (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană), p. 65-72.
- Brie, Mircea; Islam Jusufi și Polgár István József (2023), *North Macedonia's internal and external identity disputes. Role and implication for the civil society*, în Civil Szemle, ISI Journal, vol. XX, Budapesta, 2023/2, p. 69-97
- Brima (2023), *National survey of North Macedonia***,** The survey was conducted on behalf of the Center for Insights in Survey Research by Kantar Brima (market research firm), https://www.iri.org/wp-content/uploads/2023/07/IRI-N.Macedonia-Apr-May_2023_Poll.pdf, Accesat în 11.07.2025.
- Koneska, Cvete (2017), "*On peace negotiations and institutional design in Macedonia: social learning and lessons learned from Bosnia and Herzegovina*" în Peacebuilding, 5, 12, p. 36-50.
- Marusic, Sinisa Jakov (2017), *Macedonia, Bulgaria Set to Sign Historic Friendship Treaty*, Skopje, July 31, 2017, Balkan Insight, https://balkaninsight.com/2017/07/31/macedonia-bulgaria-set-to-sign-historic-friendship-treaty-07-28-2017/, Accesat în 31.07.2025.
- McCrudden, Christopher (2006), *Consociationalism, equality and minorities in the Northern Ireland Bill of Rights debate: the inglorious role of the OSCE high commissioner for national minorities*, în John Morison, Kieran McEvoy, Gordon Anthony (ed), *Judges, transition and human rights cultures*, Oxford: Oxford University Press.
- Polgár István József and Brie, Mircea (2024), *General trends and evolutions from the past century regarding the perception of the Romanian-Hungarian border in the context of the European territorial cooperation. The case of Bihor and Hajdú-Bihar counties*, în Birte Wassenberg (ed.), *Frontières en mouvement (Frontem): Which Models of Cross-Border Cooperation for the EU? A comparative analysis from a Euro- Atlantic perspective*, Peter Lang Éditions Scientifiques Internationales - P.I.E., Bruxelles, p. 497-528.
- István-József Polgár, Mircea Brie (coord.), *The legitimacy of new regionalism in the European integration process*, supliment *Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene*, Debrecen / Oradea, 2023

Bibliografie

- Polgár István, Mircea Brie (coord.), *The Enlargement of the EU Towards the Western Balkans*, Oradea, supliment Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, Debrecen University Press/ Oradea University Press, 2025
- Polgar Istvan, Mircea Brie (coord.), *From Exclusive Borders to Inclusive Frontiers in the Western Balkans,* supliment *Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene*, Debrecen University Press/ Oradea University Press, 2024
- Karla Barth, Mircea Brie, Dragoș Dărăbăneanu, Istvan Polgar (coord.), *The Role of Intercultural Communication in Adapting Ethnic Groups to the European Union Social Space*, Lambert Academic Publishing, Saarbrücken, 2019
- Mircea Brie, Mirela Mărcuț, István Polgár, *Guide for the Development of International Cooperation. The Case of Bihor County*, Bilingual edition (Eng / Ro), Debrecen University Press / Editura Universităţii din Oradea, Oradea, 2023
- Mircea Brie, *The Identity Challenges of the European Integration Process of North Macedonia*, în Polgár István, Mircea Brie, *The Enlargement of the EU Towards the Western Balkans*, Oradea, supliment Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, Debrecen University Press/ Oradea University Press, 2025
- Polgár István József, Mircea Brie, *Transnational Institution Building and Integration through Cross-Border Cooperation in the Romanian-Hungarian Border Area*, în *EUROPOLITY, Continuity and Change in European Governance*, Vol. 19, no. 1, 2025, p. 179-207
- *Mircea Brie, Alexandru Solcan,* Identity and societal security in the Republic of Moldova. Civil society perceptions and engagement*, în* Civil Szemle, *ISI Journal, vol. XXII, Budapesta, 2025/1, p. 157-175*
- Ana Maria Costea, Mircea Brie*, The development of civil society in Moldova in the context of the Ukrainian war and the EU accession, în* Civil Szemle, *ISI Journal, vol. XXII, Budapesta, 2025/1, p. 37-53*
- Ana-Maria Costea, Natalia Putină, Mircea Brie, *Cybersecurity in the Republic of Moldova in the Context of European Integration*, Romanian Journal of European Affairs, Vol. 24, No. 2, December 2024, p. 97-113
- Alina Stoica, Mircea Brie, *The Cultural frontiers of Europe. Introductory Study*, în *The Cultural frontiers of Europe*, *Eurolimes*, vol. 9, volum editat de Alina Stoica, Didier Francfort, Judit Csoba Simonne, Oradea, 2010, p. 5-8
- Mircea Brie, Ioan Horga, Sorin Şipoş (coord.), *Ethnicity, Confession and Intercultural Dialogue at the European Union's East Border*, Editura Universităţii din Debrecen/Editura Universităţii din Oradea, Debrecen/Oradea, 2011
- Mircea Brie, *The European Neighborhood Policy, Mass-media and Cross-border Cooperation*, în *Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene*, 2009, p. 81-86
- Mircea Brie, Ioan Horga, *Europa: frontiere culturale interne sau areal cultural unitar,* în *Moldoscopie*, nr. 3 (L), 2010, Chişinău, p. 123-143

Bibliografie

- Albu, Lucian-Liviu (coord.) Lupu, Radu; Călin, Adrian-Cantemir and Popovici, Oana-Cristina, *Impactul aderării României la Uniunea Europeană asupra economiei românești. Analiză sectorială (industrie, agricultură, servicii etc.)*, Institutul European din Romania, București, 2018.
- Bărbulescu, Iordan Gheorghe (coord.), Brie, Mircea and Toderaş, Nicolae, *Cooperarea transfrontalieră între România şi Ucraina, respectiv între România şi Republica Moldova. Oportunităţi şi provocări între 2014-2020* [*The cross-border cooperation between Romania and Ukraine, and between Romania and the Republic of Moldova. Opportunities and challenges over the 2014-2020 period*], Tritonic, Bucureşti, 2016.
- Bennett, Tony, *Differing diversities.Transversal study on the Theme of Cultural policy and cultural diversity*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2001.
- Brie, Mircea, Ana-Maria Costea, Nicolae Toderaș, *The European Orientation of the Republic of Moldova. Romania's Support for this Process / Orientarea Europeană a Republicii Moldova. Demersuri de sprijinire din partea României*, Debrecen University Press / Editura Universității din Oradea, Oradea, 2025.
- Brie, Mircea, Angela Solcan, *The Identity Challenges of the European Integration Process of North Macedonia,* in Polgár István, Mircea Brie (coord.), The Enlargement of the EU Towards the Western Balkans, *Oradea, supliment Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene*, Debrecen University Press/ Oradea University Press, 2025, p. 7-28.
- Goga, Ramona and Brie, Mircea, *Identity Challenges of the Integration Process of Bosnia and Herzegovina. The Case of the Republika Srpska*, in EUROPOLITY, Continuity and Change in European Governance, Vol. 20, no. 1, 2026, p. 27-65, http://doi.org/10.25019/europolity.2026.20.1.2.
- McCrudden, Christopher, *Consociationalism, equality and minorities in the Northern Ireland Bill of Rights debate: the inglorious role of the OSCE high commissioner for national minorities*, in John Morison, Kieran McEvoy, Gordon Anthony (ed), *Judges, transition and human rights cultures,* Oxford: Oxford University Press, 2006.
- McIvor, Ch., *Migration and performance in contemporary Ireland. Towards a New Interculturalism*, Palgrave Macmillan, Londra, 2016.
- Miles, Matthew B.; A. Huberman, Michael and Saldana, Johnny, *Qualitative Data Analysis A Methods Sourcebook* (3. ed.), SAGE Pub., Los Angeles, CA, USA, 2014.
- Muller, Uwe; Schultz, Helge, *National Borders and Economic Desintegration in Modern East Central Europe,* Franfurter Studien zum Grenzen, vol. 8, Berliner Wissenschaft Verlag, Berlin, 2002.

Bibliografie

- Neuman, William Lawrence, *Social Research Methods, Qualitative and Quantitative Approaches* (7. ed.), Pearson Education Limited, Harlow Essex, UK, 2014.
- Șipoș, Sorin (coord,); Blajec, Ioana; Patca, Cosmin and Bârza, Manuela, *Povestea slovacilor din Huta / Príbeh Slovákov z Huty*, Editura Primus, Oradea, 2022.
- Straistari-Lungu, Cristina, *Rolul educatorului în promovarea unei educaţii interculturale*, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/500-504.pdf, accessed on May 26th, 2026.
- Tracy, Sarah J., *Qualitative Research Methods Collecting Evidence, Crafting Analysis, Communicating Impact* (2. ed.), Wiley Blackwell, Hoboken, NJ, USA, 2020.
- Wagenknecht, Susann; Nancy J. Neressian and Hanne Andersen, *Introducing Qualitative Methods into Philosophy of Science,* Springer Publishing, Cham, Switzerland, 2015.
- Mircea Brie, Sorin Șipoș, Karla Barth, Luminița Șoproni, Alina Stoica, Polgár István, Guide of Best Practices Regarding Integration, Societal Security and Inclusion in the Border Area, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2026
- Mircea Brie, István-József Polgár (coord.), *Identity, Security and Inclusivity in Border Areas of South East Europe,* supliment nr. 1/2026, Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, Debrecen University Press/ Oradea University Press, Oradea, 2026
- Mircea Brie, Anamaria Costea (coord.), *Societal Security and Democratic Resilience in Europe,* supliment nr. 2/2026, Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, Debrecen University Press/ Oradea University Press, Oradea, 2026
- Mircea Brie, *Public Policies, Governance, Development and Inclusion. Editorial and Introductory Study*, in Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, 2026, https://doi.org/10.58603/UCHB1247
- Claudiu Gabriel Bonaciu, Mircea Brie, Social Inclusion and European Rural Development Policy: The Case of Non-Agricultural Tourism Activities in Rural Bihor County, in Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, 2026, https://doi.org/10.58603/MWQM4459
- Mircea Brie, Victoria Goreainov. "Geopolitical Choice in Relation to Ethnic Identity. The Case of the Gagauz and Bulgarian Communities in the Republic of Moldova". Inclusivity, no. 3, 2026, pp. 25 – 44. https://www.doi.org/10.58603/OMIV9368.
- Ana Orjuhovschi, Mircea Brie. "The level of integration of the Gagauz community from the Republic of Moldova. Public Perceptions and External Influences". Inclusivity, no. 2, 2025, pp. 53-80. https://doi.org/10.58603/UILO1264.
- Mircea Brie. "Inclusivity. Vision, Mission, Goals, and Perspectives". Inclusivity, no. 1, 2025, pp. 7-14. https://doi.org/10.58603/XQZT9578.